

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. íráár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve
küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor.
félésre 6 kor.

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Október 31.

— Zayson Fánostól —

Ismét itt van, újból ránk virradt e nap, a keresztyénség újjászületésének, a legnagyobb és legszentebb szabadság győzelmének e magasztos napja. Emlékeztünk és hálánk megújul jöttén Emlékezésünk nemes büszkeséggel, hálánk tiszta, igaz örömmel tölti el kebleinket, mindazokéit, a kik az örökkévaló Istennek kijelentését hiszik és áldják e napnak eredményeiben, a reformáció vívmányaiban.

De hát világot átalakító események születését csak egy-egy nap véletlen történetéhez, önmagukban jelentéktelen, kicsinyeknek látszó okokhoz fűzzük-e? Korántsem! Hiszen ki tudná megmutatni, hogy melyik pillanatban születik meg a reggel, ha jön biborszárnyakon a hajnal, hogy röpke fuvalmaival elúzza az éj lomha sötétjét? És mikor, mely órában lesz a zord télből madárdalos, virágontó tavasz, ha a föld érzi már, hogy sугárcsókjaival a nap őt arájává tette? Éppen így az emberiség vallásos és erkölcsi élettörténetében 1517 okt. 31. nem az az éles határvonal, a melyen túl a reformációnak semmi nyoma nem volt volna és a melyen innen a reformáció minden célját elérte és minden feladatát elvégezte volna. A reformáció a keresztyénség lelkiismeretének felébredése volt az emberi végtelen önzés és az erkölcsi elfajulás mély, halálos álmából; az a lelkiismeret már 1517. okt. 31. előtt régen ébredezett, mozgott, csak jogainak nem vala még birtokában, hogy azok erejével összetörje az őt megbénító bilincseket. És miután síri álmából föl-tamadott, békóitól megszabadulhatott, azóta él, hat és munkál mind e mái napig, s élni, hatni, munkálni fog mindaddig, a míg az emberi szív hitét, vigaszát, üdvét a Jézus evangéliumában keresi, s a míg ez evangélium ereje az ember földi életét megszenteli, s a menny javait számára biztosítani tudja. A reformáció tehát a vallásos lelkiismeret forradalma volt az önzés zsarnok-sága ellen és ennek a lelkiismeretnek öntudatos, munkás küzdelme ma is az Istenországáért

De a történelmi események rendszerezésénél szükségünk van időpontra, mely a hullámgyűrűként

egymásra siető események kiindulását mutassa nekünk. A történelem géniusa komoly méltósággal, de győzelmi önérettel mutat erre a napra, 1517. okt. 31-re, mint a lélek szabadságát kivívó nagy szellemi forradalom kezdő napjára, s dicsőségétől áthatva lelkesítő biztatással vezet előre ködös jövődönk bizonytalan útain. Ezen a napon egy, üdvösségeért szorongó lélekben felgyúlt az idvezítő hit lángja és ezt többé nem lehetett eloltani, sőt mind hatalmasabb lobogással égve, mind nagyobb és nagyobb fényvel világítja be a szomjuzó, Istent-kereső lelkek útját, a kik Istennek örök hatalmát és örök bölcsességét az igazság, szabadság és szeretet hódító erejében, győzelmes, munkás eredményeiben látják, imádják és bizonyítják. A wittenbergi templom ajtaján e napon elhangzott kalapácsütések egy régi, fölhasználásra megért világnak halálra ítéletét, az önzés, lelki zsarnokság és erkölcsi eltévelyedés világhatalommá növelt rendszerének koporsóba zárását hirdették és egyszersmind ébresztő jel voltak, hogy támadjon fel a megszibbasztott, de élő lelkiismeret összes jogaival és hatalmával. Azért tekintjük határjelzőnek 1517. okt. 31-ét, a honnan látjuk, hogy mi volt az előtt és mi lett azután Szenteljük meg hát e napot emlékezésünkkel és hálánkkal! De szenteljük meg az élő hitnek hegyeket megmozdító lelkesedésével és a krisztusi szeretet önzetlen buzgóságának erős fogadásával, hogy a multhoz nemcsak méltók maradunk, hanem a jövőt sokszorosan méltóvá tesszük a multnak áldozatára, s a jelennek minden verejtékes munkájára!

Mi volt 1517. okt. 31-ike előtt? Rég elhangzottak Galilea térein a kijelentés igéi, de ezeknek az igéknek minden időkre kiható és a Golgotán megváltó erejüvé lett áldása az vala, hogy Isten és ember megtalálták egymást; Isten, a szerető atya az emberben az őt kereső, bűnbánó és megjavulni akaró gyermeket; az ember Istenben, a világ hatalmas urában a könyörülő, megáldó atyát, kinek kegyelme kifogyhatatlan. E viszonyban a keresztyénség alapigazsága foglaltatik és ez igazság viszont magában rejti a keresztyén valás egész értékét. A hit és szeretet ez erkölcsi faktornak erejéből előállott viszonyt mi tarthatja fenn, mi ápolhatja és mi védheti? Földi hatalom tekintélye? Mesterségesen összekovácsolt dogmák rendszere? Vagy

a tökéletességig fejleszthető egyházszervezet imponáló hatalma? Nem, ezek mind csak arra valók lesznek, hogy hódolatukra kényszerítvén az embert, elvegyék a lélek szabadságát, s kioltás a lelkiismeret tüzzikráját. Hanem a fűség valláserkölcsei viszonyát fenn tartják, ápolják és megvédik e viszony természetének megfelelő erkölcsi erők: élő, szabad hit és krisztusi szeretet vagy egy szóval: az élő és életet adó Krisztus, mert rajta kívül *senki más fundamentumot nem vehet. Es* a valláserkölcsei viszony, *es* a keresztyénség oly igaz, mint az Isten szava és az emberi szív vágya; oly tiszta, mint az égbolt kékje; oly szilárd, mint földrengéssel és viharokkal dacoló kőszirt; és oly áldásos, mint gazdag kincseket rejtő bánya mélye.

De éppen ezt nem tudta nyújtani az üdvösségért sóvárgó lelkeknek, mert ettől állott legmesszebb a hatalmas elpogányosodott pápás egyház. Az élő hit helyett sötét babona, a szabadság helyett lelki erőszak és inquisitio, az emberi méltóság helyett tehetetlen, szántalmas kiskoruság, az önfeláldozó, munkás szeretet helyett a hatalmi érdek mérhetetlen önzése! Ez volt 1517. okt. 31. előtt.

A tömeg nem azt ismerte az ember rendeltetésének, hogy az ember szabadon kifejtve a teremtőtől nyert képességeit, legyen önálló, szabad munkása családjának, hazájának, egyházának és saját idvességének, s így közhasznú életével önmagában dicsóitse meg a teremtő dicsőségét, hanem hogy mint igavonó barom a hatalmasok tekintélyének és érdekeinek szekerét húzza néma engedelmisséggel; hogy a szellemi kiskoruság és erkölcsi rabszolgaság sötétjében sinylődjék, csak azért, mert a kiváltságosok csak így tarthatják meg féltve őrzött hatalmukat. Isten hatalmát ember bitorolta, Krisztus szolgájából Krisztus helytartója lett, fényben és pompában uralkodó, az isteni kegyelem jogait áruba bocsátották, istenországát e világból valóvá tették, s annak érdekében az önzés, bosszú és gyűlölet harci lobogóit hordozták szét népek és országok romlására, s mindezt tették a szeretet istenének nevében az ő nagyobb dicsőségére és követelték, hogy az ember higgyen e visszaéléseknek igazságában, isteni eredetében. Csodálkozzunk-e, hogy *ilyen* vallásos élet, *ilyen* keresztyén gondozás mellett tehetetlen eszközé süllyedt a nép a hatalmasok kezében, kiknek hasznára volt az, ha nem tudja, nem látja és nem meri keresni a maga igazát? És mi egyéb talált volna ily néphez, mint az az egyházi gondoskodás, mely egy keresztyéni méltóságát és szabadságát érző lélekre nézve nem volna egyéb, mint legszentebb hitbéli érdekeinek brutális megsértése és szemérmetlen profanálása, hogy az isteni kegyelem javait cédulákra írva pénzért árulják és ő jámbor együgyűséggel vásároljon jogot önmagának az erkölcsi felelősség alól való felmentésére még a jövőre nézve is? Ez volt 1517. okt. 31. előtt.

De a mikor ez a valláserkölcsei elfajulás és az azon alapuló lelki zsarnokság világhatalmi rendszere oly fokra jutott, hogy az evangeliumra, az elsikkasztott igazságra, az elnyomott lelkiismeretre nézve nem volt egyéb hátra, mint vagy a teljes megsemmisülés, az örök halál, vagy a feltámadás és az örök élet:

akkor jelent meg a wittenbergi templom ajtaján az az írat, mely egy új világ győzelmi lobogójává magasztosult.

(Vége következik.)

Keresztyén vallástan.

(Gimnáziumok, tanítóképzőintézetek és polgári iskolák számára írta íj. *Péter Károly*, alsósófalvi ref. pap. Ára 1 kor. 40 fill. (Székely-Udvarhely 1900.) — (Folytatás és vége.)

A másik előnye szerencsés *rendszere*, melyet ugyan a méltán nagyhirű Schwarcz Károly gothai superintendens Grundriss-éből vesz, de azzal szemben eredeti, önálló tartalommal tölt be. E rendszernek nagy előnye — miben népiessége is áll — az, hogy a régi, félig-meddig localis methodust, mely szól rendre Istenről, emberről, bűnről, Krisztusról, váltságról stb. egy alap gondolat: az *Isten országa* által kapcsolja össze és viszi egységre.

Az e fokon talán hosszucska *Bevezetés* után, mely A) *A vallás és kijelentés*, B) *A kijelentés okmányai*-ről tárgyal — szól.

I. Rész: Isten országa uráról: Istenről;

A) *Isten létele és megismerése.*

B) *Isten működése és lényege.*

II. Rész: Isten országa polgáráról: az emberről;

A) *Az ember méltósága és rendeltetése.*

B) *Az ember bűnössége.*

III. Rész: Isten országa alapítójáról: Jézus Krisztusról;

A) *Előkészület.*

B) *Isten országa alapítása.*

IV. Rész: Isten országa megvalósulásáról: a keresztyén életről;

A) *A szentlélek működése az egyesek lelkében.*

B) *A szentlélek működése az egyházban.*

A rendszere egységét és népiességét biztosító Isten országa fogalma adja egyszersmind az egész munka *bibliai alapon* álló karakterét is, melyet kiegészít a találó bibliai idézetek csoportosítása, akár dicta probantia jelleggel.

A mi az egyes részeket illeti, hosszas volna a tartalom részletezésébe bocsátkoznunk: de ki kell emelnünk egy pár kiválóan sikerült helyett.

A *Bevezetés* a vallás, kijelentés és ez utóbbin alapuló különböző vallások ismertetése után öntudatosan halad a keresztyénség s ennek okmánya: a biblia tárgyalására, melynek itt történeti és dogmatikai jelentőségét szerencsésen különbözteti meg különösen két gyönyörű idézettel világítva meg Dreyertől.

Az I. Rész az Isten létele bizonyítására használni szokott argumentumok ügyes felsorolása után a mi isteni szeretetünk relativitását szemlélteti az Augustinusról szóló szép legendával, az Isten szellemiségéből következő immanentiáját illusztrálja Luthernek egy erőteljes nyilatkozatával (33 l.). Az isteni munkásság — teremtés, gondviselés, világ kormányzás, erkölcsi világhatalom nehéz problémáit, a csuda, theo- és kaidicea mélységes kérdéseit oly finom tapintattal érinti és velősen karakterizálja, hogy e tekintetben alig ér-

zünk más hiányosságot, mint egy pár idevonatkozó klasszikus idézetnek elmaradását. Pedig ide egy pár meggyőző példa okvetlenül kell pl. a bibliai Józsefé és Jóbé legalább. Az Isten ismerete természetszerűen az *atya*-fogalmával az ő *szerep* és *kegyelme* hangsúlyozásában csucsorodik ki, de helyet talál és pedig külön §-ban és mint a ker. vallás legmélyebb igazságának méltatása a *szentháromság* is. Az unitarizmus szemben való hangsúlyozása ugyan hiányzik — a minthogy az egész munkából — előnyére vagy hátrányára: ezen lehet vitatkozni — hiányzik a polemikus vagy bár az apologetikus vonatkozás — de mint általános ker. igazságnak kiemelése is haladást jelent az eddigi óvatos kerülgetéssel szemben.

A II. Rész az ember méltóságát és rendeltetését az Istenképességben és erkölcsi szabadságban találja a bűnt pedig az Isten akarásával való ellenkezésben, melynek forrása az önzés, nemei: a testi és szellemi bűnök, legmagasabb fokon a Szentlélek káromlása. Az „eredendő bűn“-ről az „eset“ kapcsán emlékszik meg, de csak abban a formában hajlandó elismerni, hogy „a bűn gyökere, az önzés az ember természetében rejlik s így természeténél fogva minden ember a bűnre hajlandó.“ E részben magam sem kívánom a szigorú orthodoxia álláspontját védelmezni, de úgy megvagyok győződve, hogy a tudományosan is bizonyított „testi és szellemi átöröklés“, legalább mint dispozició e ponton nagyobb figyelemben részesítendő. Rá kell itt mutatnunk arra, hogy az isteni világrendben benne foglaltatik a „megbűntetem az atyáknak álnokságait a fiakban...“ Nem abban az értelemben ugyan, hogy „az atyák ették meg az egrest s a fiaknak vásik el tőle a foguk“, hanem sokkal inkább az erkölcsi világrendben való egyetemleges felelősség gondolata alakjában, a mit a 42. §. vége gyöngéden mintha érintene is.

A Jézus Krisztusról szóló III. Részben, mely kétségen kívül az egész feladat legnehezebb része, elég szerencsés érzék és tapintat vezet. Azokat, a legtöbbszőr metafizikailag értelmezett neveket, mint »Isten képmása«. »Isten fia«, »a testté lett Ige« stb. szerencsésen viszi vissza vallás-erkölcsi értelmükre és jelentőségükre, kimutatva, hogy minő értelemben állíthatjuk csakugyan, hogy »Jézus valóságos Isten és valóságos ember, kiben a két természet elválhatatlanul egyesült«, és hogy az Istennek tökéletes képmása, kijelentője. Hasonlóan nyilatkozhatunk általánosságban a Jézus *művéről* szóló részről is, bár meg kell vallanunk, hogy egy második kiadásban e ponton lesz legtöbb javítani való. Most csak egyetlen egy pontra utalok. Az 55. §. negyedik sorában »halála« után feltétlenül oda teendő: »és feltámadása által«, mert hiszen kétségen kívül ez utóbbi által »nyitotta meg előttünk a mennyei atyához vezető utat.

Kétségkívül a sikerültebb részletek közé tartozik a IV Rész első fele s ebben is a pozitív és social-ethikai részlet, a melybe azonban legjobban talán s 70. §. után, beillesztendő volna egy külön §. a *lívátásról és életpályákról*, a melynek még azt a gyakorlati feladatát is látnám, hogy a tanuló pályára kevéssé alkalmas növendékekben legyőzni segítse a gyakorlati pályák iránti ellenszenvet.

A IV. Rész második felében sokkal erőteljesebben kidomborítva szeretném látni a *református* egyházi öntudatot, ennek apologetikus védelmét és polemikus igazolását s az egyháziasság eszközeinek értékelését, különösen a kegyelemeszközöknél. E tekintetben igen sokat lehet tanulni a Nagy Péter-féle Kátéból. Ha ezt akarjuk helyettesíteni: kiválóságait nem szabad elejtenünk!

Egyebekben rövid ismertetésem végén nem melőzhetem annak megjegyzését, hogy van egy néhány kifejezés, melyen megérzik a német — íz és főleg a bibliai idézeteken, melyek — ha jók, ha rosszak — legalább a revidiált Károliból *szósz szerint* helyettesítendő. Lehet, hogy sokan szelleme ellen is foghatnak kifogást emelni, hanem ez már a felfogás dolga. Egyet azonban még az ellenfeleknek is el kell ismerniök s ez az, hogy ifj. Péter Károly nagy szeretettel, lelkesedéssel foglalkozott tárgyával s munkája alkalmas arra, hogy az evang. protest. ker. vallás iránt lelkesedést keltsen, azt becsülni és értékelni tanítson.

El kell ismernünk azt, hogy e munka írója szakavatott ember, jó pedagógus, a kit ha tanuló korunkban „könyvmoly“-nak tekintettünk, most bizonyosságot adott arról, hogy az emberi szívek rejtekébe is be tud pillantani s a könyvek betűjén túl, a bennük nyilatkozó szellemet is helyesen tudja felfogni. ifj. Péter Károly ezzel is bizonyosságát adta annak, — mit eddig is tudtak közelebbi ismerősei — hogy egyh. kerületünk legderekabb papjai közé tartozik. Gratulálunk neki s az ügynek, melynek ilyen munkásai vannak.

Munkáját a mi szerény viszonyaink közt kis esemény számban kell vennünk, melynek hivatása valóban uttörőnek lenni középiskolai vallástanítás-ügyünk fellendítése körül.

Csak előre csüggedetlen!!

Nagy Károly,
th. tanár.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvártt, 1900. okt. 25.

Elnökölt: Br. Bánffy Dezső, egyházker. főgondnok. Jelen voltak: Simó Lajos, Zeyk Dániel, főgondnokok. Dr. Bartók György, püspök, Kenessey Béla főjegyző, Szász Dénes, Lészay Ferencz, Parádi Kálmán, Deésy Gyula Sándor János, Dr. Sárkány Lajos, ig. tanácsosok és a tisztviselők.

Elnök aa. jelentette, hogy az erd. püspöki czim kérdésében véleményezésre fölkért bizottság elkészült munkálatával, melynek előterjesztése céljából az ülésen a bizottság két tevékeny tagja: Dr. Kolozsvári Sándor és Pokoly József aa. elnöki felkérésre meg is jelent. E bejelentés tudomásul vétele után Pokoly József aa. ismertette a bizottság álláspontját, mely szerint az ig. tanácsi föliratra adott miniszteri válaszirát nemcsak, hogy sérelmeinket nem orvosolja, hanem még újabb sérelemmel tetézi azt, midőn a törvényes czim használatának engedélyezése mellett a törvénytelen és tendenciozus czim használatát továbbra is jogosultnak jelenti ki. Ennélfogva ajánlotta a bizottság, hogy eredeti elhatározásunknak is megfelelően a magyar országgyűlés képviselőházánál keressünk orvoslást.

Ig. tanácsunk a bizottság álláspontját magáévá tévén: ajánlani fogja az egyhker. közgyűlésnek az országgyűléshez való kérvényezést.

Ezután az országos közalapi kérvényeket vette tárgyalás alá ig.-tanácsunk, megállapítván azokra vonatkozó ajánlatát, mely azután, az egyhker közgyűlés jóváhagyásával, az egyetemes konvent elé fog terjesztetni.

A kolozsvári szeretetház havi számadásainak és 1900—1901. évi költségvetésének jóváhagyása rendjén, 1624 korona 08 fillérenyi újabb fölszerelés eszközlése engedélyeztetett.

Foglalkozott, ig. tanácsunk az egyházkerület mult évi számadásait felülvizsgált bizottság jelentésével is és azt a közgyűlés elé terjeszteni határozta. meggyőző ellenérvekkel kérve mellőzni a bizottság két javaslatát, melyek fölött különben a közgyűlés a megelőző években ugys döntött és így azok ismételt határozat tárgyává nem vehetők.

A Gecse-emberszereteti intézet ama kérését, hogy pénztárnoka fizetése ki 400 koronával felemeltessék, ez alapítvány kérdésének közelebbi végleges rendezésére tekintettel, ig. tanácsunk teljesíthetőnek nem találta.

Főt. Püspök aa. szóbeli előterjesztése alapján kimondatott, hogy a b. e. Szász Domokos, volt püspök aa. s siremlékének ünnepélyes leleplezését a közgyűlési tagok részvétele mellett, nov. hó 4-én délután 3 órakor fogjuk megtartani, mely alkalommal imát főt. Püspök aa., emlékbeszédet pedig Kenessey Béla főjegyző aa. fog tartani.

A nagyenyedi ev. ref. tanítóképző-intézet reorganizálása tekintetében folytatott bizottsági tárgyalások és a Bethlen-kollégium előjáróságának ezekre vonatkozó határozatai alapján, megállapította ig. tanácsunk — ezek után — az egyházkerületi közgyűléshez e tekintetben terjesztendő javaslat szövegét, bizton remélve, hogy az egyházkerület és kollegium között nagy egyértelműséggel létesített megállapodások szankezionálása után e kiválóan fontos intézetünk is kiemeltetik elhagyatott állapotából és hivatását minden irányban betöltheti.

Péter Károly sófalvi lelkész aa. az iránti kérését, hogy vallástanárrá választandó lelkész nyugdíjintézeti tagságánál a gyakorlati lelkészi szolgálat is beszámíttassék, ig. tanácsunk teljesíthetőnek, illetőleg a ker. közgyűlés elé terjeszthetőnek nem találta, mert e kívánalom a nyugdíj-törvény rendelkezésével merőben ellenkezik.

Tudomásul vette és a ker. közgyűlés elé terjeszteni határozta ig. tanácsunk a Bethlen-kollegium előjáróságának a vallástanári állomásra beérkezett pályázatokról összeállított minősítő táblázatát és egyúttal fölkérte dr. Vályi Gábor és Kenessey Béla ig. tanácsos aait, hogy a tanárjelölő bizottságban az ig. tanácsot képviseljék.

A megküldött jzkvi kivonatokból megnyugvással vette tudomásul ig. tanácsunk a tiszai és bányakerületi ág. ev. egyházkerületek ama megállapodásait, mely szerint az »Erdélyi püspök« cím kérdésében, maguk részéről is lépéseket tesznek a sérelmes miniszteri rendelet visszavonása iránt.

A gyulafehérvári ehm. fölterjesztése alapján Fe-rency István ipariskolai tanárrá kinevezett lelkész aát, lelkészi jellegét megtartottnak ismerte el ig. tanácsunk.

A deési egyházmegye ama közgyűlési határozatát, melylyel kebli özvegy-árvai gyámalapját, az igény-jogosultak között fölosztani rendelte, nem hagyta jóvá ig.-tanácsunk, hanem azt ajánlotta a közgyűlésnek, hogy a jelenlegi özvegyek természetszerű kihalásáig tartsa együtt a gyámintézet vagyonát és az országos gyámintézet kedvezményeiből nem részesülő özvegyeknek biztosítson folyton fokozódó segítséget.

A marosi egyházmegyében megüresedett egyik algondnoki állásra vonatkozó jelölés állítólag elkövetett alakhi hibák miatt megfellebeztetvén, az egyházmegyehez visszatétetni rendeltetett.

A dunántúli egyházkerület átirata alapján foglalkozott ig. tanácsunk Magyarország keresztyénné léte kilencszázados évfordulójának megünneplése kérdésével, de tekintettel arra, hogy a katolikusok által rendezett országos ünnepélyből való kizáratásunknak eléggé nem hibáztatható eltérése után most már csak nevetséges utánczóknak látszanánk: semmiféle ünnepség megtartását szükségesnek és célszerűnek nem találta.

Gáll Gábor 19 évig ténylegesen működött, de már több év óta visszavonult lelkész aa. reaktiváltatását ig. tanácsunk a törvény értelmében megengedhetőnek találta, minekfolytán a minősítvény kiadását főtiszteletű püspök aánál ajánlatba hozta

Ezekután a gyulafehérvári főjegyző felesketését, különféle bizottságok megválasztását, a gondnoki állomások betöltését, a megválasztott képviselők igazolását, az irodai ügykezelés egyszerűsítését és a tárgysorozat megállapítását tárgyzó jelentések fogadtattak el, minnek megtörténte után elnök aa. az ülést bezárta.

7. s.

Névkönyv.

Nem akarok reklámot csinálni ennek a minden évben meghatározott számban megjelenő vaskos füzetnek, csak egy ötletet adok át a címmel kapcsolatosan lapunk útján az egyházi nyilvánosságnak. Ha jó az ötlet, megszívlelését kérem. Rövidesen ennyi az egész: *Szeretném, hogy az 1901-évi Névkönyvben minden kollegiumunk és egyházközségünk alapítói, adományozói és adományaik kezdetétől fogva helyet foglaljanak*; most ezzel az anyaszentegyház az új század első évében szép emléket állítana az elmúlt 3 század jeleseinek, mely egyszeismind világító torony is lenne a jövő századok gyermekeinek az örökkéélő anyaszentegyház érdekében a tettekben nyilatkozó szeretet terén leendő munkálkodásnál.

Irogatván olykor — néha némely napi lapokban sokszor érzem egy ily gyűjtemény hiányát. Azt hiszem, pompás *lexikon* lenne egy ily munka, mely 3. század nemes szíveivel ismert meg.

Ötletem érdekében igen kérem: ne méltóztassék senki a *névkönyvben* kinyomatott egyházközségek, avagy az *Értesítőkben* szórványosan közölt kollegiumok *történetére* utalni; mert az első megtalálásáért 30—40. év névkönyveit kell átforgatni, a kollegiumok értesítőit pedig nem szerezhetjük meg ingyen. Nekünk

oly könyvre van szükségünk, mely az összes alapítók, adományozók és adományait egyútt tünteti fel s minden egyházközség és kollegiumnál meglegyen.

Ez lenne az 1901-iki névkönyv. Ezt bármely percben elévehetjük, hivatásunk megmutathatjuk s mint forrást írásainknál felhasználhatjuk.

Az így egybeállítandó 1901-iki névkönyv érdekében felsőbb hatóságunk szives intézkedését kérjük.

Ince Lajos,
ev. ref. lelkész.

Egyházi élet.

I.

A sepsi ref. egyházmegyéből.

— *Vén Mihály, esperes megnyitó és beszámoló beszéde a sepsi ev. ref. egyházmegye f. évi rendes közgyűlésén.*

(Folytatás.)

Nem hagyhatom említés nélkül, hogy tiszt. Nagy Sándor hidvégi lelkész súlyos betegsége által akadályozva van lelkészi hivatala teljesítésében. A vizsgálat alkalmával semmi jele sem volt annak, hogy oly váratlanul és hirtelen lesz csaknem szolgálatképtelenné.

Elhagyta állomását az 1899. év folyamán Puskás Gyula bikfalvi énekvezér-tanító, ki az abaujvármegyei Szina községbe áll. isk. tanítónak kineveztetett.

Lelkészi karunk két új taggal szaporodott. Betöltöttük a nagy-borosnyói és eresztevényi lelkészi állásokat. Előbbi helyre pályázati hirdetés útján, de egyhangulag tiszt. Ince Lajos volt kackói körlelkész, utóbbira meghívás útján, tiszt. Bedeházi János volt noszolyi körlelkész választatott meg. Nem ma kezdik meg működésüket a pályán. Működésük, különösen nagy-borosnyói lelkész aa. irodalmi, társadalmi és egyházi tevékenysége ismeretes. Örömmel üdvözlöm körünkben, munkásságukra Istentől segédelmet kérek és működésükhöz a legszebb reményeket fűzöm, mert mindkét helyt sok a tenni, alkotni való. Ajánlom a t. Közgyűlésnek és beigtatásukat kérem.

A szemerjai énekvezéri állást elfoglalta Fábian József törvényesen megválasztott énekvezér, a bikfalvi kántor-tanítói állásra megválasztatott Farkas György, Bodokon most a teljes énekvezéri fizetés élvezetébe lépett Erdős Sándor közs. tanító. Mind hármat a t. Közgyűlésnek beajánlom és beigtatásukat, feleskettetésüket kérem.

Szotyorban az iskola államilag segélyezett községivé alakítottván, az oda megválasztott tanító: Nagy György alkalmaztatott énekvezérül. Véglegesítése most van folyamatban.

Örömmel emlékszem meg az 1899-ik év febr. 7-én Aldobolyban tiszt. Gáspár Albert 50 éves szolgálata megünneplésére rendezett jubileumi ünnepélyről. Az agg, de jó életerőben levő lelkészt családja, egyházmegyénk képviselői, díszes közönség és a tisztelgők nagy serege vette körül. A templomban jubiláns mondott megható, szívünkhöz szóló imát és tiszt. Szabó Jenő, illyefalvi lelkész az alkalomhoz mért hatásos beszédet. Az üdvözlő küldöttségek sorát Főtiszt. és Mélt. Püspök úr leiratának és üdvözlő sorainak felolvasása nyitotta meg. Az egyházközség egy díszesen kötött

bibliát adott emlékül lelkészének. ki 50 hosszú éven át hirdette ebből Istennek örök ígését. Egy felemelő ünnepély kellemes benyomásaival távoztunk el az egyházközségből, hova nem vittünk magunkkal érdemjelet, külső kitüntetést, hanem elismerést, szívünk szeretetét, ragaszkodását és tiszteletét.

(Folytatása következik.)

II.

A széki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Álljon itt ezen intézkedéseknek már eddig ismert eredménye is. A közgyűlésen jelen levők közül 20 korona alapító tagsági díjjal beiratkoztak: gr. Vass Béla főgondnok ő méltósága, ki azon felül még 40 koronát adott, Biró István és Tarsoly Zoltán. Rendes világi tagok vagy 12-en, kik díjjaikat jobbadán le is fizetvén Értekezletünk már a születés első pillanatában 110 korona birtokába jutott.

Az egyhangulag megválasztott tisztikar a következőleg alakult meg. Tiszteletbeli elnökök nt. Somkerei Miklós esperes és gr. Vass Béla főgondnok; egyházi elnök, Ujvári Cz. József egyházmegyénk ágilis directora, világi elnök, Schilling Ottó kir. közjegyző buzgó tevékenységű algondnok. Alelnökök: egyházi: Gyárfás Albert; világi br. Bánffy Ferenc. Jegyzők: egyházi Nemes Ferenc, világi Kiss Sándor. Titkárok: egyházi Z. Kiss Sándor, világi Nagy Lajos tanácsbíró. Pénztáros: Csürös Ferenc. Egyházkerületi Egyházi Értekezlet igazgató választmányába tagokul: Kovács Ákos egyházi és Biró István világi tagok. Itt megjegyzem, hogy sán 515, sán 1151 az Értekezlet nem látta Egyházmegyei Értekezletünk alapszabályaiba szükségét az igazgató választmány megalkotásának, mert annak teendőjét a tisztikar könnyen viheti, azért bele sem iglatta.

Íme egy egész csapat arra hivatott egyén állítatott az új csecsemő mellé, s körülöttük az egyházi és világi clemnek testi és szellemi erőttől duzzadó tábor. Mit el nem érhet, ha csak egy parányi akarat lesz benne, hisszük, hogy lesz, s a minő részvétlenséget tapasztaltunk a néhai iránt, ép oly lelkesültséggel karoljuk fel az élőt, s ha Isten éltünknek kedvez, annak egyes fejlődési mozzanatait örömmel tárjuk e b. lap olvasói elé. Isten nevében előre hát!

A tulajdonképeni közgyűlés 19-én d. e. 9 órakor megtartott istenisztelet (mely alkalommal Nagy Albert mócsi lelkész aa. tartott az egyházi és világi elemek szoros összetartás és munkálkodására intő szépen kidolgozott s egész tüzzel előadott beszédet), után vette kezdetét, mikor is a tagok számbavétele és a tárgysorozat megállapítása után nt. Somkerei Miklós esperes úr következő évi jelentését olvasta fel.

»Nagytisztelétű egyházmegyei közgyűlés! Mult évi jelentésemben azon nézetemnek adtam volt kifejezést, hogy az egyházpolitikai törvények felekezletünknek nem árthatnak, a protestántizmus jövőjét nem kockáztathatják.

Ezen véleményemtől bár a mint a napi sajtóból látjuk, bizonyos pártok és személyek hazánkban a val-

lás békét zavarni kívánják, a felekezeti szellemet a visszavonás és vetélkedés jelenségeiben ébresztgetik, ma sem térek el.

(Folytatása következik.)

Nemes Ferenc,
alsó-ilosvai ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

A vívódó Luther.

— Dialog. —

[Luther kezében a bibliát tartja.]

Szerzetes:

Márton barát, jöjj már a szent misére,
Hív a harang, már szól az orgona,
Jer térdepelni az oltár elé,
Hol biztatón int a szűz Anya képe
Jövel! perguessük gyorsan olvasónkat
Hat miatyánk, négy hiszekegy talán
Elég a boldogságos Szent anyának
Mely vezeklésül bűneink fejébe
Kiszabva ránk.

Luther:

.....Igen, jer, György barát
Menjünk az Isten-anya oltárához.
....Ha szívem könnyebülést nyerne tán,
A föld porába csuszva monadanék el
Száz meg ezer Üdvözlégy Máriát!
S ha tudnám, hogy kinzó súlyát a bűnnek
Levonná vállaimról szent keze:
Addig koptatnám térdem a kövön,
Mig érdemet szerezve, tiszta lészek

Szerzetes:

Te tiszta vagy, Márton barát, bizonynyal,
Hiszen kegyes, vezeklő életteddel,
Több érdemet szerezteél már talán,
Hogysem bűnöd ne lenne megbocsátva?!

Luther:

Mégis, miért oly zaklatott szívem?
Mért nem találok lelkemnek nyugalmat?
Térdem sebhelylyel van boritva már,
Ajkam kiszáradt az imádkozástól....
Száz olvasó kopott el ujjaman,
Gyötrött testem a kint nem érezi
Vezeklettem, böjtöltem. Mind hiába!
Lelkemben béke nem sarjadza ki....
Ördögök ezre vijja ott csatáját,
Miként a külvilágban mindenütt.
Óh mily borzasztó e sötét verem!
Irgalmas Isten! óh gyujts egy sugárt,
Csak egy halvány kicsinyke mécsvilágot
Mely, bár csak kezdetét mutassa meg
Szent ösvényednek. Vagy szólj, parancsolj
S ha még kevés, mit eddig már vezeklék:
Guzsba kötözöm hitvány testemet!
Mert lelkem üdv után sovárog és
Rá harmatcseppet szülni vajh ki fog?
Mind, mind hiába. A lélek maga, —
— Mig testem torzalakká kinozom —
Haláltusát viv a bűn ördögével!!
Óh e hitvány por, melybe a Teremtő
Saját lelkéből egy szikrát dobott
Ha elszáll szellemed, — mit ér neked?
Szétmállik azzá, a mi egykoron volt....
....Mi dőre vagy hát ember! Üdvözülni

Óhajtasz és pihenni vágyasz, holott
Testednek árán nem vagy érdemes!

Szerzetes:

Mért e töprengés? Jöjj a szent misére
A tömjénfüst elüzi a pokolt....
Vagy hívjad Gábor arkangyalt magát,
Mondj el Tamás szentnek egy Hiszekegyet,
Kérj tőle enyhet sajtó szívsebedre
S megnyugtat az....

Luther:

.....El, menj Sátán, ne kísérs!
Takard el éhes, rut ábrázatot!
Mít ér, ha szám mormol száz Miatyánkot,
S lelkemben addig a pokol tanyáz?!
Ha ajkam a keresztre nyomva, — támad
Szívemben kétség, félelem, viszály?!
Mind hasztalan! A kétely éles karma
Vergődő lelkem fogva tartja már
Minden mi rátapad a földiségből
Lenyügni lelkem szibbadt szárnyait,
Keblemben ég a bűn zsarátnoka
Nyugtot nem ad e szőr köpeny se nekem

Szerzetes:

A gvardián bűnödre mostanában
Adott kegyelmes abszolutiót
S most ime újra bünterhelte szívvel
Vergődsz! Feledd a lélek mardosását,
Töröld ki bűneidnek lajstromát!

Luther:

A gvardián hogy megbocsáta nekem?
Dőre szavak! Hogyan bocsátna meg,
Kit meg nem sebze töre vétkeimnek?
— — Ha téged ütnek arczúl György barát.
Helyetted én hogyan bocsátnék meg?
Mert a vétek, melylyel világra jöttem
Mely szívem mélyéről ajkamra jő,
Nem a föld gyarló porfiára száll:..
S bár vétkeid embertársadat gyalázza:
Bennök is Isten lőn gyalázva meg!
Mert minden bűn és minden vétkezés,
Mit elkövetsz szóval vagy gondolatban,
Az égbe száll, s vívódó lelked, a mig
Onnan felülről nem kapott kegyelmet:
Bűnöd nincs megbocsátva.... Hasztalan
Igyekszel gátat vetni a pokolnak
Mely féke vesztve tombol lelkeden, —
Hitvány erőd, erőtlen visszahull
Ez isten-szikra fényes paizsáról!
.... Vajjon ki mondja: lelkem megtisztítám,
Kiüztem abból a bűn ördögét?!.
Gögös halandó! E felség-jogot
Nem félsz bitorlani szemforgatóan
Istentől?! — Ime nézd e drága könyvet,
Omolj a porba, törd meg gögödöt,
Aztán égő hittel szorítsd magadhoz
E kincset, melyből rész jutott reád is,..
Hited szemével nézz a jöghára!
A szent kereszten váltság eredett
Csak ő, ki a menyországot hagyta ott,
Hogy megmentse bünterhelt lelkedet, —
Csak Ő, ki vérét hullatá ki érted:
Szerez számodra Istennél kegyelmet! —

Szerzetes:

Mi ismeretlen lélek szüle ujjá??
Honnan e fény, mely tündököl szemedben?
S e szent varázs, mely ajkadról szívembe
Oly észrevétlen lopta bé magát??
Én sem türöm tovább a rabbilincset!
A kötelék im, feloldva már!!

Érzem, hitem ez ige koronázza:
Hogy meglesznek majd büneim bocsátva
A Krisztus által!...

Luther:

Hála óh neked,
Ki felfedéd e rozsdalepte kincset,
Forrása minden ismeret s erőnek,
Hogy milljó szivre hulljon égi fény .
Mily szép ut van e szent könyvben kitarva,
Mily boldog ország, melybe elvezet!
Hol éltető sugárt az üdvözülthe
Örök kegyelmed fényes napja szór
Óh Isten ige, szent minden betűd,
Óh jöjj kitarom keblemet szavadral!
Érzem feltámad bennem ős erőd.
Hogy megmozdult lelkemnek zsidbadását
A bűn terhével együtt messze üzd!
Oh látom, érzem, nyilni kezdenek már
Kapui az új Jeruzsálemnek
Hallom az üdvözültek ajk'iról
A végtelent magasztaló hozsánát...
Érzem, mint lángol ujhodott szívem
Hogy száz halállal szembe szálljak érted!! —
Fel, fel tehát! bizzál, remélj. — hiszen
Erős várunk maga az Úr leszen!!

Kolozsvár, 1900. okt. 31.

Tóth Gyula,
ref theologus

Különfélék rovata.

Dr. Bánffy Dezső öngyméltósága elnöklete alatt közelebről tartott igazgatótanácsai ülések tárgyairól lapunk rendes tudósítása részletesen számol be. Az igazgató tanácsai megállapodások között egyik legfontosabb az a javaslat, mely oda irányul, hogy az „erdélyi püspök“ címmel üzött visszaélés az országgyűlés elé vitessék. Bizunk a sikerben. A magyar államot a protestáns egyházak törvénybeütköző megalázásával kormányozni végre is lehetetlen. Az igazgató-tanács említett megállapodása báró Bánffy Dezső hozzájárulásával jött létre. Sikerünknek ez a körülmény is egyik biztosítéka. Mert Öngyméltósága akár ül a kormányelnöki székben, akár nem ül, de a báró Bánffy Dezső állásfoglalásának az ország politikai mérlegében mindig a maga méltó nagy súlyával kell érvényesülni.

Szász Domokos néhai püspök emlékköve nov. 4-én délután főt. dr. Bartók György püspök imája s nt. Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző beszéde mellett fog lelepleztetni.

Theologiai fakultásunk reformációi ünnepe október 31. napján tartatott meg. Az ének és zenedarabok kiválólag sikerültek. *Lovass Aladár* IV. th. imája szép, bensőségteljes és emelkedett volt. Csak figyelmeztetjük ifjú barátunkat, hogy minél inkább csüngünk valamely előadáson, annál inkább kifáradunk, ha az előadás igen hosszú. *Tóth Gyula* III. th. által írt dialogot hatással adta elő *Lovass Aladár* és *Máthé Gyula* theologusok A teheiséges ifjú szerző dialogja lapunk tárcájában olvasható. Az ünnepély nagybecsű részlete volt nt. *Kenessey Béla* theol. igazgató felolvasása. Igéretünk van, hogy e széles látókörrrel és gyönyörűen írt munkát lapunkban is olvasni fogjuk. Az ünnepély fényéhez, sikeréhez tartozik a nagy, díszes közönség is, mely termünket betöltötte.

Adományok a Bethlen Gábor szobrára. A Nagyenyeden felállítandó Bethlen-szoborra 1900. októberig az alábbi protestáns egyházak és lelkészek adakoztak: A nagy-enyedi ev. ref. egyházközség 1000 kor. *Az ág. ev. egyház erdélyi országos tanácsa, Nagy-Szeben 200 kor* A brassói ág. ev. (szász) egyházközség 50 kor. Az őralya boldogfalvi ev. ref. egyház 30 kor. A kisujszállási ev. ref. egyház 20 kor. A téglási ev. ref. egyház 19 kor. 40 fill. Az alpestesi ev. ref. egyház 15 kor. A kun-szent-miklósi ev. ref. egyház 10 kor. A hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház 10 kor. A karcagi ev. ref. egyház 10 kor. A turkevei ev. ref. egyház 10 kor. A mezőcsáni ev. ref. egyház 10 kor. A dobsinai ág. ev. egyház 12 kor. A bresnói ág. ev. egyház 10 kor. A kassai ág. ev. I. egyház 10 korona. Janka Károly kovács-vágási ref. lelkész 8 kor. 20 fill. Soós József zsigardi ev. ref. lelkész 7 kor. 86 fill. Bakó Imre város-hídvégi ev. ref. lelkész 2 kor. Kiss Gyula telki-bányai ev. ref. lelkész 7 kor. Baróthi Béla tetéleni ev. ref. lelkész. 6 kor. Barabás József egerbegyi ev. ref. lelkész 6 kor. 59 fill. A szegedi ev. ref. lelkész 5 kor. Csécsi Imre aradi ev. ref. lelkész 5 kor. Debreceni Gyula tekei ev. ref. lelkész 4 kor. 60 fill. Veress Ede bucsi ev. ref. lelkész 5 kor. Tóth Sándor feketehegyi ev. ref. lelkész 6 kor. Medgyaszai Gyula nagykunmadarasi ev. ref. lelkész 4 korona. Soltész Sámuel cserefalvi ev. ref. lelkész 4 kor. 80 fill. Balogh István edelényi ev. ref. lelkész 3 kor. 90 fill. A berczeli ev. ref. lelkész 3 kor. A serkei ev. ref. lelkész 2 kor. Sohajda József lácza ev. ref. egyház gondnoka 2 kor. Lukácsi Imre b-vizslói ev. ref. egyház lelkésze 2 kor. Szkárosi Gusztáv a horkai ev. ref. lelkész 2 kor. Soltész Elemér nagy-bányai ev. ref. lelkész 2 kor. Gönci István kibédi ev. ref. lelkész 4 kor. Hallgató János felső mérai ev. ref. lelkész 2 kor. A győri ev. ref. lelkész 2 kor. Szentpéteri Sámuel pelsőci ev. ref. lelkész 2 kor. 20 fill. Szabó Imre b-udvari ev. ref. lelkész 2 kor. A püspökladányi ev. ref. lelkész 2 kor. Keck Zsigmond cserevenkai ev. ref. lelkész 1 kor. Biki Ferenc gyulai (Ugocsa m.) ev. ref. lelkész 1 kor. Szabó Mihály mezölaki ev. ref. lelkész 1 kor. Szöllösi Imre boldofalvi ev. ref. lelkész 1 korona.

Az adakozóknak ez uton is köszönetet mond a szobor végrehajtó bizottsága. Az adományok Orbai Lajos szoborbizottsági pénztáros címére Nagy-Enydre küldendők.

Közöljük e kimutatást s lelkésztársainkat, egyházközségeinket, iskoláinkat, minden protestáns embert kérve-kérünk, hogy e szobor ügyet szívére, lelkiismeretére vegye. Az a szobor a protestantizmus jelentőségét és pedig nemzeti állami jelentőségét is hirdeti. E szoborban a protestantizmusnak és hazánk történelmének egy korszaka lesz ércebe öntve. A történelem pedig a jövődönnek is szól. Mindenkinek a ki igaz protestáns, mindenkinek, a ki a haza igaz polgára, ott kell lennie az adakozók között. Szerk.

Az Egyházkerületi Egyházi Értekezlet Igazgató-Választmánya nov. 4-én délután 5 órakor a theologia dísztermében ülést tart. Az ide vonatkozó Meghívó lapunkban már régebben megjelent.

Kolozsvár három templomában okt. utolsó vasárnapján papjaink imája és főt. dr. Bartók György püspök, nt. Kenessey Béla theol. igazgató, dr. Kecskeméthy István, theol. tanár, Molnár Albert theol. tanár beszéde mellett s nagy közönség jelenlétében tartatott meg a reformáció emlékünnepe.

Az erdélyi püspök cím. Az igazgatótanács Bánffy Dezső báró elnöklésével ülést tartott. Az erdélyi püspök címe dolgában nagyjában elfogadták a bizottság javaslatát, hogy az egyházkerület az országgyűléshez irjon föl orvoslásért. A dunántuli egyházke-

rület átíratára kimondták, hogy a kilencszázéves jubileum ünneplése tárgyában az egyházkerület nem tartja szükségesnek intézkedést tenni.

A reformáció nagy napjának, 1517. október 31-ikének megünneplése céljából Marosvásárhelyt, az itteni ev. ref. egyházközség által 1900. évi október 31-én délután 2 órakor a várbeli ev. ref. nagytemplomban emlékünnepepy rendeztetett. Program: I. D. u. 2 órakor. Diszközgyűlés az egyházközség polg. leányiskolájának disztermében, mely után a közgyűlés tagjai együtt vonulnak föl az istentiszteletre. II. D. u. fél 3 órakor. Ünnepi istentisztelet. Ennek rendje: 1. Gyülekezet éneke. XCII. dicséret. 2. Imádság. Mondja: Nagy Károly, kolozsvári ref. theol. akadémiai rendes tanár. 3. Közének. »Oh kereslek«. Mainzer J.-tól. Énekli a polg. leányiskola III—IV. osztálya. 4. Ünnepi beszéd. Tartja: Nagy Károly, kolozsvári ref. theol. akadémiai rendes tanár. 5. Gyülekezet éneke. Luther énekének 2-ik verse. Fordította: Sylvester Domokos. Az ének szövege ez

Nincsen nekünk erőnk, hatalmunk,
Csupán magunk hamar elesünk,
Mégis biztos lesz diadalmunk:
Isten küldte bős harcol velünk!..
Tán azt kérde, hol van ő, ki ő?
Neve hát minő?
A Krisztus Jézus az,
A szent és az igaz,
Győzedelmes mindenek fölött!

III. 1. Magyar gályarabok éneke. Átírta: Káldy Gyula. Előadja az egyházi vegyes kar. 2. Felolvasás. Tartja Tóthfalusi József ref. lelkész. 3. Kar ének. »Halld imánkat égnek Ura,« Barthay Edétől. Énekli az egyházi férfi kar. 4. Záró-ima. Mondja: Kóbori János ref. koll. tanár. s lelkész. 5. Gyülekezet éneke. Himnusz. Felkérjük a hivatelt, hogy a gyülekezet énekeit mindnyájan énekeljék. Ünnepepy után (kijövetelkor) szeretet-adomány gyűjtés református növendék leányaik által.

A székelyudvarhelyi evang. reform. egyházközség f. é. október hó 29-ikán, vasárnap az ev. ref. templomban délelőtt 10 órakor, a reformáció évfordulója alkalmával ünnepélyes istentiszteletet tartott. Az istentisztelet sorrendje: 1. Invocatio. 2. CLXXIV. dics. 3. Ének a helybeli dalkör által. 4. Imát mond Molnár Imre rend. a s. lelkész. 5. Énekel Jánossy Iluska k. a. 6. Alkalmi beszédet mond Bedő Ferencz lelkész. 7. Ének a helybeli dalkör által. 8. Imát mond Sebestyén Sándor s. lelkész. 9. CLXXIV. dics. 6. vers.

A kézdívásárhelyi ev. ref. egyházközség által 1900. október 31-én tartandó reformációi-emlékünnepepy és vallásos összejövetel programja. Délelőtt fél 10 órakor, a templomban: 1. Invocatio, énekli a gyülekezet. 2. Énekel a kézdi egyházmegyei kántor-tanítók dalkara. 3. CLXXIV dics. 1. verse, énekli a gyülekezet. 4. Ima, tartja Cirmay Zoltán s. lelkész. 5. Énekel azelemi iskolai növendékek dalkara. 6. Emlékbeszéd, tartja dr. Kecskeméthy István, theologiai tanár. 7. Énekel a polgári fiúiskola dalkara. 8. Ima, tartja Székely János, első lelkész. 9. CLXXIV. dics. 6. verse, énekli a gyülekezet. II. Délután 5 órakor, az állami elemi iskola tornatermében: 1. Énekel a polg. leányiskolai növendékek dalkara. 2. »Kalvin és Farel«, párbeszéd. Előadják: Nagy Gerő (Kalvin) és Cirmay Zoltán (Farel). 3. Énekel az ev. ref. egyházi vegyes kar. 4. Felolvasást tart: Bodor János, zágoni ev. ref. lelkész. 5. Énekel a kézdi egyházmegyei kántor tanítók dalkara. 6. Szaval Bakk Imre, polg. isk. VI o. tanuló. 8. XC. Zsoltár 1. verse, énekli a közönség. Megállapított belépti díj az estélyre nincs azonban a költségek fedezésére és az egyház céljaira szolgáló szives adományok a bejáratnál köszönettel fogadtatnak.

A reformáció emléknapiján 1900. év. október hó 31-én délelőtt 10 órakor az ev. ref. nagytemplomban a debreceni ev. ref. főiskola ünnepi istentiszteletet tart, melynek sorrendje következő: 1. Felhívó ének. 37. dicséret, 11 vers. 2. Gyülekezeti közének. 37 dicséret, 2. és 3. vers. 3. Ima Storchtól. Előadja a főiskolai énekkar. Ezután orgonaszó mellett a szószékre lép és 4. Imádkozik Csiky

Lajos főiskolai lelkész, 5. »Erős vár a mi Istenünk.« Előadja a főiskolai énekkar. Ezt követőleg orgonaszó mellett a szószékre lép és 6. egyházi beszédet mond Eröss Lajos theol. akad. dékán. 7. A tanító-képző-intézeti énekkar éneke. Szövegét írta S. Szabó József gymnasiumi tanár. Dallamát szerzette P. Nagy Zoltán, tanító-képzőintézeti ének-és zenetanár. 8. Gyülekezeti záróének. 179. dicséret. 10. vers. Az énekvezéri szolgálatokat Nagy András ur fogja teljesíteni.

A budapesti ev. ref. főgymnásiumi „Konfirmált ifjak egyesülete“ által 1900. október 31-én d. e. 10 órakor a gymnasium disztermében. Reformációi Emlékünnepepyt tartott — Műsor: 1. Régi dicséret. Előadja az énekkar Krausz Gusztáv Ede énektanár vezetése mellett. 2. Imádkozik Szóts Ernő VII. oszt. tan. 3. Előszó. Tartja Csűrös István h. taoár. 4. Ünnepi beszéd. Tartja Öry Lajos VII. oszt. tan. 5. Alkalmi óda. Irta Sörös Béla s. lelkész, szavalja Boda Péter VII. oszt. tan. 6. Dévai Bíró Mátyás élete. Irta és felolvassa Ballagi Tibor VIII. oszt. tan. 7. Imádkozik Gyárfás Pál VII. oszt. tan. 8. »Erős vár a mi Istenünk.« Előadja az énekkar. Adakozások az egyesület céljaira köszönettel fogadtatnak.

A bukaresti ev. ref. egyház folyó 1900 november 4-én (október 22-én reformációi emlékünnepepyt rendez, melyre nem csak az egyházközség híveit, hanem a bukarestben tartozkodó összes hazánk fiait tisztelettel meghívja az előjáróság. Az ünnepepy két részből fog állani az alábbi műsorral: 1. ső rész. Dél előtt fél tíz órakor az ev. ref. templomban ünnepepyes isteni tisztelet lesz, melynek sorrendje a következő. 1. A gyülekezet éneke. 2. Imádság, mondja Bartalus János ev. ref. pap és esperes. 3. Himnusz előadja az ev. ref. egyház vegyes énekkara. orgonakíséret mellett. 4. Egyházi beszéd. Tartja Kővári Zoltán segédlelkész. 5. A gyülekezet éneke. II. ik rész. Este 8 órakor a Bukaresti Magyar Társulat nagy termében folytatlaük az ünnepepy a következő műsorral: 1. Himnusz, előadják a ref. iskolába járó tanulók. 2. Alkalmi beszéd, tartja Bartalus János, ev. ref. pap és esperes. 3. Reformáció emlékünnepepy alkalmi költemény, szavalja Diószegi Erzsébet, ref. tanítónő. 4. Hej Rákóczi, Bercsényi... kurucznoíta a vallásháboruk idejéből, éneklük: Baróthi Etelka k. a., Barabás Róza, k. a. és Diószegi Erzsébet k. a. zongorával kíséri Bartalus Jánosné. 5. Miért van szükség a protestansismusra? felolvassa Kővári Zoltán, ref. segédlelkész. 6. Az a gálya költemény, szavalja Barabás Róza, ref. tanítónő. 7. Nő alukok a protestantismusban, felolvasás tartja Bartalus Jánosné, ref. papné. 8. Föl barátim drága Jézus zászlaja alatt, vallásos ének, előadják a ref. iskolás növendékek. 9. Zárszó, tartja Bartalus János, pap és esperes.

Ünnepait tanárok. Farkas József, budapesti theologia érdekos tanára ez évben tölti be 45 éves tanári működését és a bpesti reform. egyházközségnél viselt presbyteri jegyzőségének 25-ik évét. A dunamelléki reform. egyházkerület, a pesti theol. akadémia és pesti reform. egyházközség ünnepepyt tart, érdemei elismeréseül. E célból a következő felhívást bocsátották közre: A dunamelléki reform. egyházkerület, ennek főiskolája és a budapesti reform. egyház nevében van szerencsénk értesíteni Czímedet, hogy nt. Farkas József ur, egyházkerületünknek 1863-tól 1893 ig aljegyzője, s azóta tanácsbírája, előbb a kecskeméti majd 1860. óta a budapesti reform. theol. akadémia-nak rendes tanára, a folyó évben éri meg tanári működésének 45-ik, s a budapesti reform. egyháznál presbyteri jegyzőségének 25-ik évfordulóját. Nemcsak e ki-váló alkalom, hanem a jubilánsnak kimagasló érdemei, a személyét körülvevő osztatlan tisztelet és szeretet ösztönöznek, hogy ez időpontot a f. é. őszi egyházkerületi közgyűlés keretében az elismerés öszinte ünnepepyé avassuk és méltó emlékekkel megerősítsük.

Mert a munkás melő az ő jutalmára. Farkas József pedig teljes életében a munka embere. Egész valója, lelkének melege, szívének szeretete egyházáé s a tudományé. Ennek él, hogy amannak használjon. Kora fiatalságától kezdve, — ma már 67 évvel vállain, de az isteni gondviselés különös ajándéka képen örök ifjui lelkesedéssel, testi és lelki erőinek teljes épségében, ott áll az egyházépítő munkások sorában és küzd, fárad lankadatlan erélylyel, mint igaz ember zajtalanul, hir, s dicsőség után sohasem vágyakozva. Százakat nevelt bölcseségre, Isten, — haza és egyházszeregetre; százak említik hálával nevét és tanítását, a melyben életet nyertek a mult és jelen, alakot az események vezérlői. Nagykiterjedésű irói tevékenysége becses dolgozatokkal gyarapította egyházi irodalmunkat; mint tanár széleskörű ismeretei és szeretetreméltó, egyénisége, mint tisztviselő ügybuzgósága és következetes pontossága, s mint ember puritán jelleme által méltán foglalhat helyet egyházunk nagyjai között. Hálátlankok lennénk, ha e munkás életet; bár szerény, de igaz szeretetből fakadó emlékekkel meg nem jutalmaznánk. Azért bizalommal kérjük Czímedet, hogy akár, mint a dunamelléki reform. egyházkerületnek, vagy bpesti reform. egyházunknak tagja, akár pedig mint a jubilánsnak volt tanítványa, vagy tisztelője, a budapesti reform. theol. akadémiánál a Farkas József nevét viselő ösztön-díj-alap létesítését és az ünnepelt részére egy emléktárgy megszerzését szíves hozzájárulásával elősegíteni méltóztassék. Az adományok Puky Gyula egyházkerületi tanácsbíró s a budapesti reform. egyház gondnoka címére (Budapest, I. Vár, Fortuna-utca 11) f. é. október 22-ig küldendők be. Budapest, 1900. szept. 24-én. Szász Károly. dunamelléki reform. püspök Dr. Zsilinszky Mihály, Hegedüs István, Horváth Sándor, pesti ev. lelkész a volt tanítványok nevében. Szabó Aladár, theol. akadémiai igazgató, Puky Gyula, a bpesti reform. egyház gondnoka. Molnár Sándor, reform. főgimn. igazgató. Dr. Barabás József, egyháztanácsos. Molnár János, bizottsági jegyző. Forgács Gyula, theol. ifjúsági szenior.

Egyházi értekezlet. A dunamelléki reform. egyházkerület egyházi értekezlete október 22-én tartotta közgyűlését Budapesten. Felolvasást tartott Bernát Istvan budapesti egyháztanácsos. A felolvasás címe: *Küzdelem az ősök hitéért.* Azt mondja felolvasásában, hogy annak nem Róma az oka, hogy a református templomok üresek, hanem a hívek az okai, kiket anyagi érdekek vezérelnek. Pedig a kálvinizmus hanyatlása nemcsak a vallás, hanem a nemzeti lét kérdése. E hanyatlás csapás a szabadságra és nemzetre nézve, a melynek a kálvinista vallás erős oszlopa volt. Azután Gergely Antal indítványozta, hogy országos missziói egyesületet létesítsenek, az evangélium terjesztésére, felolvasások és vallásos összejövetelek tartására, ifjúsági egyesületek és nőegyesületek alakítására. Az indítványt a gyűlés magáévá tette, s ajánlani fogja elfogadásra az egyházkerületnek. Máty Lajos újpesti lelkész indítványt tett országos lelkészi nyugdíjintézet ügyében. Hamar István a vasárnapi iskoláról értekezett. Ennek alapján szükségeseknek mondotta az értekezlet a vasárnapi biblia-iskolákat minden egyházköztségben. Az értekezlet azt indítványozza, hogy

mondja ki az egyházkerület okt. 31. napjának ünnep-szerű jellegét, s épen azért ezen napon a nem felekezetünkhöz tartozó iskolákban tanuló reform. növendékeket is fel kell menteni az iskolai tanulástól

Vesztességünk a vegyes házasságokban. A mult esztendőben hazánkban kötöttek 16,269 vegyes házasságot és 3315 esetben kötötte egycséséget a gyermekek vallása iránt. A róm. kath. egyház nyeresége 1312, a gör. kath. egyházé 12. A reformátusok vesztessége 568; a lutheránusoké 495; az unitáriusoké 20: a gör. keletieké 187, a zsidóké 53.

Protestáns egyesületet alakítottak okt. 17-én Nagyváradon. A jótékony egyesület célja, hogy gyermekeket neveltessen, szegényeket és árvákat segítsen és tanítónképzőt létesítsen. Elnökök: Ritók Zsigmond és Jelentsik Istvánné.

Miniszteri látogatás egyházkerületünk középiskoláinknál: Kunc Elek a kolozsvári, marosvásárhelyi, n.-enyedi, sz.-udvarhelyi és zilahi, Elischer József a sepsi szentgyörgyi és szászvári kollégiumnál.

Egy megye és a pápások. Békésmegyének van Gyulán kórháza és elmeógyógyintézete. A kórházi ápolást apácák teljesítik. A kórház udvarán kápolna is van és rendes káplán is. A protestánsokról szó sincs, pedig a megye protestáns. Hát a protestánsok hol vannak? Nem a katolikusok, hanem ők maguk szorították magukat háttérbe a mindent megölő közönyösséggel.

Fontos határozat. A dunamelléki reform. egyházkerület okt. 20—25 napjain tartott közgyűlésében azt határozta, hogy a nem felekezeti tanítóképezdek képesítő vizsgálatára képviselőt küld, a vallásstanból és az egyházi énekből való képesítés ellenőrzésére.

Vallásügyi sérelmek. A dunamelléki reform. egyházkerület tanügyi bizottsága panasolja, hogy a pécsi hadapród iskolában lehetetlen a vallásoktatás; a zárdai iskolákba nem bocsátják be a vallásánitót; a czeplédi gimnáziumban a vallásánítás mellett nem engedik meg az egyházi énektanítását. Ez ügyet a konventhez terjeszti fel a közgyűlés.

Megjelent a Protestáns Árvaházi Képes Naptár az 1901-ik közönséges évre. Kenessey Béla gondos szerkesztésében. A rendes naptári rész után, jó a gazdag irodalmi rész. Nézzük rendre a gazdag tartalmat. A bethlehemi angyalok — Szabolcska Mihály. Iház Lajos a dunántuli ág. hitv. evang. egyh. új felügyelője — L-i. A csillag, költemény — Forgács. Tengődi haragok. Elbeszélés — Lampérth Géza. Zörgess. Költemény — F. Varga Lajos. Scholtz Samu — Dianiska András, ág. h. ev. lelkész. Jó napokban, rossz napokban — Sántha Károly. Szép asszony — rossz asszony. Elbeszélés — Forgács Endre. Boldog a ház. . . költemény — Ladányi Kövesdy János, az arany-civis — S. Szabó József. Heródes nevenapja, költemény — Varga László. Bosszú — Kecskeméthy István. Gályarab, költemény — Lampérth Géza. A transváli háború — Várnai Sándor. Gondolatok — Seneca. Este, költemény. Juhász Sándor. Két faluról, történet, dr. Gidófalvi István. Kenyérmorzsa. Árvákról az árváknak — Szabó Géza. Orbonás Ilona, elbeszélés — S. Szabó József. Kalászkok az év egyházi történetéből az ág. hitv. evang. és a ref. egyházban — Szabó Aladár. Apróságok. György doktor, elbeszélés — dr. Nagy Zsigmond. Az anyák imádsága — Antalfi. A vasárnapi iskoláról — K. Ida. Megbocsátva, — elbeszélés. Kálmán Gyula. A császár fia V. S. A prot. orsz. árvaházról — K. Képeinkhez. A gazdasági résznek szintén változatos a tartalma a gazdaság és háztartás köréből. Protestáns egyházi tisztí névtár. Kiadja Budapesten Hornyánszky Viktor. Ára 60 fillér. — Teljes tartalmát közöltük, hogy ez által is felhívjuk olvasóközönségünk, a papság, a tanárok és tanítók figyelmét minden tekintetben hasznos naptárra. Kérjük, hogy a

pap terjessze hívei, a tanár tanítványai között, mert ezzel is előbb mozdítjuk a hazai protestantizmus ügyét. Kérjük, hogy terjesszék, mert valóban elmondhatjuk, hogy mindenki talál benne valamit, a mi lelkének jól esik.

Sajtóhiba kiigazítás Lapunk 43. számába a deési ref. egyházmegye lelkészeihez és gondnokaihoz szóló Értesítés aláírója nem Nagy József, de Nagy Imre lelkész aa.

Irodalmi esemény. A magyar literatura hívei ez idő szerint alig beszélnek másról, mint arról a hatalmas vállalatról, a mely a légrádi testvérek kiadásában most indult meg. A 200 füzetre, vagyis tíz kötetre rugó irodalmi mű, a melynek első füzetét már szétküldték, Brehm Alfréd »Tierleben« című korszakos nagy művének magyar kiadása. Ezt a művet, a mely Németországban kívül is óriási feltűnést keltett, a magyar kiadócég nem egyszerű fordításban adja a közönségnek. A magyaros átültetés eszközlői a tudomány mai színvonalához s a hazai viszonyokhoz alkalmazzák, a mi azt jelenti, hogy a most megindult magyar kiadás a Brehm-féle mű összes eddig megjelent kiadásoknál értékesebb lesz, mert az évek folyama alatt az eredeti munka némely része elavult. Az újabb megfigyelésekkel s a hazai adatok felhasználásával bővített magyar Brehm olyan teljes mű lesz, a melyhez hasonló egy művelt nemzet nyelvén sem jelent meg. Ez a vállalat mind arányaira, mind eszközeire nézve a legnagyobb természettudományi mű, a mely magyar kiadásban napvilágot látott. Illusztrálja ezt nemcsak az, hogy tíz vaskos kötetből fog állani, de az is, hogy a rendkívül becses szöveget 1800 művészi kép magyarazza, hogy 80 fekete nyomatu műlap és 100 színes nyomatu műmelléklet járul hozzá. A mű címe »Az állatok világa«. Szerkesztője Méhely Lajos, a magyar tudományos akadémia és több külföldi tudományos társulat levelező tagja. Munkatársai Chernel István, Csiki Ernő, Kohaut Rezső és dr. Rätz István, a kik a szakirodalom legkiválóbb művelői. Hogy »Az állatok világa« mennyire felköltötte maga iránt a figyelmet, s hogy azt mily értékesnek tartják, az is bizonyítja, hogy Wlassics Gyula és Darányi Ignác miniszterek a művet körrendeletben ajánlották. A most egjelent első füzetben a majmokról van szó. A majomvilág rendkívül érdekes leírása kezdődik meg benne. oly élénken és oly színesen, hogy a laikusnak is gyönyörűségére szolgál. Ez az első füzet hű képét adja az egész munkának és mindenkit meggyőzhet arról, hogy nemcsak tanulságos, de érdekes mű lesz, mert hát »Az állatok világa« a legjobb példa arra, hogy a tudományt mint lehet népszerűsíteni. A magyar Brehm ktféle kiadásban fog az olvasó közönség ele kerülni u. m. bekötött és füzetes kiadásban. A bekötött kiadás első kötete 1901. január hó folyamán fog megjelenni. Ezentul minden további félév egy-egy újabb kötetet fog a könyvpiacra hozni, s így öt év lefolyása alatt a 10 kötetből álló mű teljesen be lesz fejezve. Minden kötet 18 koronába fog kerülni, az egész 10 kötet ára tehát diszes felbörkötésben 180 korona. Az egész mű 200 füzetből fog állani, melyeknek ára 80 fillér lesz; a diszes bekötési tábla 3 koronáért lesz kapható. A bekötés báta finom chagrínbörből készül, gazdag aranyozással; a bekötés táblája tartós vászonból való Nagy súlyt vetnek az izlésre, szépségre és tartósságra. Az első füzetek már ez év október havában kerültek a könyvpiacra és ezentul havonta 3—4 füzet fog megjelenni, átlag egy egy hét időközökben. A füzetes kiadás semmi esetre sem fog több mint 200 füzetre terjedni. Mutatványfüzetet és tájékoztatót a kiadóhivatal ingyen és bérmentesen küld.

»Az állatok világa.« Brehm hatalmas művéből, amelynek magyar kiadása most indult meg, a második füzet is napvilágot látott. Ebben szintén a majmok rendkívül érdekes életétfestői a szerző azzal a bámulatos közvetlenséggel és azzal a mesteri leírással, amely a munkát az egész világon kedveltté tette, Ennek a második füzetnek a szövegét kilenc kitűnő rajz illusztrálja. Anva van még a füzethez egy fekete nyomatu műlap és egy színes nyomatu műmelléklet. Az állatok világa Légrády testvérek könyvkiadóhivatalában (Budapest, váci-körút 78. jelenik meg s minden könyvkereskedésben megkapható. Egy füzet ára 80 fillér. Tájékoztatót a kiadóhivatal ingyen és bérmentesen készítesen küld.

Hivatalos rész.

1367—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a deési egyházmegyébe kebelezett *kérői* egyház, nyudijazás folytán megüresedett, *kántor-tanítói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom. 800 korona, melyben benne foglaltatik: 1 hold 280 □ öl kert, 11 hold 200 □ öl első osztályu szántó, 6 hold 1275 □ öl legelő használata, melyeknek kat. tiszta jövedelme: 170 kor 28 fill. Az egyház fentartja a jogot arra nézve, hogy a „canonica portio“ haszonélvezete ellenértékébe: 220 korona bérértéket adhasson, hogy a tanügy — másnemű elfoglaltság miatt — hátrányt ne szenvedjen. Egyházkerületi házipénztári segély 35 kor. Az egyház pénztárából tandíj és kepe címen 49 kor. Pappénz címen 30 kor. Államsegély 468 kor. és ötizben ötödéves korpótlék és a stóla. Ezen kívül egy kis tanterem fűtése: 30 korona. Az állomás azonnal elfoglalandó. Jó lakás és színnel ellátott istálló.

Kötelességei: a kántor-tanítói teendők teljesítése és minden másod vasárnap, mikor a lelkész Dengelegen végzi az isteni tiszteletet, helyette is szolgálni. Miután a templomban orgona állíttatik: az orgonázásban való jártasság is kívántatik.

Pályázati határidő november 15. Folyamodványok N. t. Pap István esperes aához küldendők, S.-M. Berkeszre. (u. p. Nagy Somkút)

Kolozsvártt, 1900. október hó 24-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1379—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, a nagyenyedi egyházmegyébe kebelezett *maros-szent királyi* eházközség *kántortanítói* állomására pályázat nyittatik.

Javadalom: lakáson, melléképületeken es kerten kívül 800 korona, melyből 480 korona államsegély, 104 korona pénz a patronusoktól, a többi termény és 10% hold canonica portio kat. tisztajövedelme. Ezen fölül a korpótlékokhoz való igény.

Kötelességek: Az ev. ref. népiskolába járó gyermekek tanítása a törvényben előirt minden tantárgyakra; énekvezetés, és végül egyik vasárnap délelőtt, másikon délután a lelkész helyettesítése, mikor ez a társegyházban tart isteni tiszteletet.

Kellően fölszerelt pályázati kérvények f. é. november hó 24-ig nt. Sándor János esperes afiához Miziszlóra (u. p. Nagy Enyed) küldendők.

Kolozsvártt, 1900. október hó 26-án.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

1382—1900. PÁLYÁZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *szenháromsági levitatanítói* állomásra pályázat hirdettetik.

Javadalom: tisztességes lakáson, nagy veteményes és gyümölcsös kerten kívül 800 korona, melyből 600 korona államsegély, 200 korona kepe és földjövödelem.

Pályázati határidő f. év nov. 23.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aához Nyáradt Szeredába küldendők.

Kolozsvártt, 1900. okt. hó 26-án

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

HELYREIGAZÍTÁS.

A »A Hiv. lap. 42 ik számában a m.-gy. monostori papi állomás javadalma 857 kor. 28 fillérrel köröztetett, holott a fizetés 957 kor. 28 fillér a can. portio tiszta jövedelemével együtt, ehezjárul 293 kor. 53 fill. állami kiegészítés.

Gyalu 1900 okt 27.

Deésy Gyula,
ev. ref. esperes.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre..... 12 kor
félvre 6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖCKÖN.

„Erdélyi püspök.”

As erdélyi ref. egyházkerület Igazgató-tanácsának előterjesztése a közgyűlésen s az egyházkerületi közgyűlés fölíratára az „erdélyi püspök” cím ügyében.

Főtiszteletű é. Méltóságos Egyházkerületi Közgyűlés!

Méltóztatik tudomással birni arról, hogy egyházkerületünk Igazgató tanácsa folyó évi február hó 15-én tartott üléséből fölíratot intézett volt a vallás- és közoktatásügyi min. kir. miniszter úr önmagyméltóságához, az 1899. évi április hó 1-én kibocsátott ama sérelmes miniszteri rendelet ellen, mely a Gyulafehérvárt székelő róm. kath. püspök hivatalos címét, minden hozzáadás. vagy változtatás nélkül „erdélyi püspök” címben állapította meg.

Igazgató tanácsunknak úgy az egyetemes konvent, mint mondhatni, s magyarországi összes protestáns egyházkerületek által pártolt eme fölíratára a nevezett miniszter úr önmagyméltósága, folyó évi május hó 19-éről keltezetten az ismeretes 1725. eln. számú magyarizáló rendeletet adta ki, mely a sérelmes cím használatát továbbra is megengedve amellől az »erd. róm. kath. püspök« cím használatának jogosultságát is elismerte.

A Nagyméltóságú Miniszter Úr e válasziratából kitűnik, hogy ő sérelmes rendeletét minden fontos közérdek nélkül, pusztán a jelenlegi róm. kath. püspök kérésére adta ki, mivel az »erdélyi püspök« címet egyszerűen egy régi és olyan címnek tekintette, melynek használatából mai érvényes államjogunk alapján, a valláseggyenlőségre sérelmes következmények nem vonhatók. De kitűnik az is, hogy ama rendelet kiadásakor ő Nagyméltóságának figyelmét több fontos törvény és közjogokirát elkerülte és csak így tehetett kötelezővé a hatóságokra nézve az „erdélyi püspök” cím kizárólagos használatát és épen azért, a mi fölíratunknak hatása alatt ama kötelező használat elejti és elismeri, hogy az »erdélyi róm. kath. püspök« cím is jogosan és törvényesen használható. Ezt a törvényhatóságoknak tudomására is hozta.

Mint hogy a nagyméltóságú miniszter úr által az

„erdélyi püspök” címet, mely alatt ő maga is az „erdélyi róm. kath. püspök” fogalmát kívánja érteni, — használása jövőre is jogosnak és törvényesnek állítatik tehát ez által világos törvények és ő Felsége legmagasabb kinevezési okmánya ellenére, egy oly cím nyer jogosságot és törvényességet, mely a reformáció óta, mindig protestáns egyházak elnyomására irányuló törekvéseknek volt a jelvénye, minthogy ama címnek fentartása és a róm. kath. püspök számára való lefoglalása által, a törvényesen bevett vallásfelekezetek jogegyenlősége megsértetik, mert mint ág hitv. evang. testvéreinknek, úgy nekünk is van államjogilag elismert »erdélyi püspökünk«, minthogy a vallásunk jogainak biztosítékául szolgáló törvények megtartása helyett a nagyméltóságú miniszter úr pusztán az ő határozott közjogi álláspontjának a felmutatásával és azzal kíván bennünket megnyugtanni, hogy ő a vallások egyenjogosultságát sérteni nem akarla s meggyőződése szerint nem is sértette, mind ezen okok alapján úgy vélekedünk, hogy vallási sérelmünk még mostan sincs orvosolva, sőt fokoztatott, midőn a törvényellenes cím mellett a törvényes csak engedélyeztetik, — midőn világos törvények megtartása helyett a kormány közjogi álláspontjához útasítottunk megnyugvás és támaszkodás végett, midőn nyilvánvalóvá lett, hogy a Nagyméltóságú miniszter úr a róm. kath. vallás uralkodóvá tételét legfőbb programjokul tartó kormányoknak törvényellenes használt címzéseit, a valláseggyenlőséget képviselő törvények s országgyűlések címzéseivel egyenlően jogosultaknak, sőt még több értéknek tekinti.

Vagyunk bátrak ennél fogva tisztelettel ajánlani a mélt. egyházker. Közgyűlésnek, hogy a sérelem orvoslása végett, az országgyűlés képviselőházához kérvény intéztessék, melynek szövegét, az e tárgyban ig. tanácsunk által fölkért bizottság véleménye alapján, a következőkben ajánljuk megállapítani:

Felirat a Képviselőházhoz.

Mélyen tisztelt Képviselőház!

A magyar. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr 1899. év április hó 11-ről keltezte 1185—1899. eln. sz. alatt, az ország valamennyi törvényhatóságához egy

körrendeletet intézett, melyben azokat útasította, hogy a Gyulafehérvárt székelő róm. kath. püspökhöz intézett levelekben jövőben minden hozzáadás avagy változtatás nélkül az erdélyi püspöki cím használandó.

A nagyméltóságú miniszter úrnak ezen körrendelete ellen, mely nem mai államjogunkban gyökerezik és a törvényesen bevett vallásfelekezetek egyenjogúságát sérti, — ezen felül előzményeinél fogva igen alkalmas arra, hogy a már eddig is ingadozó felekezetközi békés viszonyokat még jobban aláássa, erdélyi ev. ref. egyházkerületünk állandó igazgatótanácsa útján folyó 1900. év február hó 15 én kelt 1140—1900. számú és ./. alatt tisztelettel ide mellékelt feliratában azzal a kéréssel fordult a nagyméltóságú miniszter úrhoz, hogy érintett körrendeletét helyezze hatályon kívül.

Azonban feliratunknak legmélyebb sajnálatunkra — a nagyméltóságú miniszter úrral nem lett meg a kívánt hatása. Sőt ő nagyméltóságának 1724—1900. eln. sz. válasziratából fájdalommal kell látnunk, hogy alkotmányos államunk egyik minisztere, a törvényekbe ütköző és sérelmes ama cím megszüntetése helyett éppen ellenkezőleg, az egyedül jogos és törvényes címet csak permissiv jelleggel ruházta fel ama másik mellett, mely hazánk újabbkori történetében mindig ugy jelentkezik, mint a törvényesen megállapított vallásegyenlőséget megszorítani, vagy ignorálni kész törekvések következménye.

Ezéknel fogva kénytelenek vagyunk sérelmünkkel a mélyen tisztelt képviselőházhoz fordulni és itt kérelmezni, hogy a nagyméltóságú miniszter úr törvényellenes rendelkezésével szemben, a vallások egyenjogúságáról szóló fundamentális törvényeinknek a jelen esetben is érvényt szerezni méltóztatásuk.

Nem tartjuk szükségesnek, hogy a mélyen tisztelt képviselőház előtt újból felsoroljuk azokat az indokokat, a melyek mellett a nagyméltóságú miniszter úrtól sérelmes rendeletének hatályon kívül helyezését kértük, mivel hivatolt és melléket feliratunkból azok megolvashatók s azokból kitűnik, hogy felszólalásunk nem volt ok nélküli. De kötelességünk beszámolni azzal, hogy a nagyméltóságú miniszter úrnak feliratunkra adott válasziratát, miért nem tartjuk kielégítőnek, megnyugtatónak.

A mint a nagyméltóságú miniszter úr válaszából kitűnik, ő nagyméltósága minden fontosabb közérdek előmozdításának szüksége nélkül bocsátotta ki sérelmes körrendeletét, mely alkalommal ezen ügynek épen azon előzményei kerültek el figyelmét, melyekből ama rendeletnek, a vallásegyenlőséget sértő volta következik. Ugyanis a körrendeletben foglalt kötelező intézkedés arra van alapítva, hogy „a szóban forgó püspököt, a püspökség alapítása óta, a fennmaradt királyi kinevezési okmányok s egyéb okirati emlékek szerint *mindenkor* az »erdélyi püspök« cím illeti meg“: azonban feliratunk nyomán kénytelen volt a nagyméltóságú miniszter úr beismeri, hogy az »erdélyi róm. kath. püspök« elő fordul több magyarországi és erdélyi törvényben, — közjogi okiratban és *ugyancsak »erdélyi róm. kath. püspök« cím használatott azon legfelső elhatározásának a szövegében is, melylyel ő Felsőge a jelenlegi püspök urat, Lön-*

hart Ferenc püspök mellé, utódlási joggal ségedpüspökké kinevezte.

A nagyméltóságú miniszter úrral szemben hangsúlyoznunk kell azt is, hogy az utóbb említett törvényeken, valamint ő Felsőge idézett legfelsőbb határozásában foglalt »erdélyi róm. kath. püspök« címet nem lehet egyenértékűnek, egyenlően jogosultnak tekinteni a nagyméltóságú miniszter úr hivatolt válasziratában említett több magyarországi és erdélyi törvényben, törvény záradékban, királyi meghívó levelekben és kinevezési okmányokban használt „erdélyi püspök“ címmel, mert az utóbbiak részint olyan időben keletkeztek, mikor hazánkban egyedül a róm. katolikus vallás volt még csak a törvényes vallás, részint oly uralkodóktól és kormányoktól származtak, kik a bevett vallások törvényileg biztosított egyenjogúsága dacára, a róm. kath. egyházat a többiek felé emelni törekedtek s ennek kánonjogi felfogását osztva, a protestáns egyházak püspökeit püspököknek elismerni vonakodtak s azoknak e cím használatát megtiltották.

Továbbá kiváló sulyt helyezünk arra, hogy az 1848 ig külön törvényhozással és közjoggal birt Erdélynek törvényeiben csupán egyetlen egyszer fordul elő az »erdélyi püspök szó“, de ekkor is a törvény felirata és szövege kifejezetten »erdélyi róm. kath. püspök“ről beszél. A mikor a III. Károly király által ujonnan szervezett és alapított püspökség az (erdélyi) 1744: 7-cikkbe becikkelyeztetett, határozottan, mint »római katolikus püspökség“ cikkelyeztetett be és mint »erdélyi róm. kath. püspökség“ nyeri az (erdélyi) 1751: 1. t.-cikk által birtokait is. Ezen törvényhozásoknak álláspontja tehát teljesen a Leopoldi diplomán, ezen a törvényt által is egyoldalúlag meg nem változtatható államjogi szerződésen alapúl, melynek 1., 2. cikkelyében megerősítést nyert a négy bevett vallás egyenjogúságát tárgyazó Aprr. Const. 1. r. 1. c. 2. artikulusa és így biztosított az is, hogy az evang. reformátusoknak, az ág. hitv. evangélikusoknak és unitáriusoknak is államjogilag elismert »erdélyi püspök“-ük legyen (AC I:1:9). Ennélfogva, ha az általunk idézett, kifogástalan érvényű és hitelességű forrásokkal szemben a nagyméltóságú miniszter úr olyan adatokra hivatkozhatik, melyekben a törvényeitől eltérő cím használtatik: ez semmi esetre sem az »erdélyi püspök“ cím jogos és törvényes voltát bizonyítja, hanem csak azt, hogy a kormány intézkedések nincsenek mindig összhangban a nemzeti akarat megnyilatkozását képező országgyűlési végzésekkel.

Miután a közjogilag egyedül helyes és törvényhozásilag épen a szóban forgó püspökség ujonnan való megállapításánál és javadalmazásánál, az Apr. Constitució s az ezt megerősítő Leopoldi diploma alapján használt cím, az »erdélyi róm. kath. püspök« cím, melylyel szemben sem uralkodónak, sem kormánynak más és épen a felekezeti egyenjogúságot sértő címet használni vagy adományozni nem állott jogában és mikor mégis használtak, a törvény ellenére és a róm. kath. vallás érdekében járnak el: épen ezért a nagyméltóságú miniszter úrnak azon kijelentéseit, melyekkel előbb az »erdélyi püspök“ cím használatát kötelezővé tette, utóbb pedig az »erdélyi róm. kath. püspök“ címmel egyenlően jogosan és törvényesen hasz-

nálhatónak nyilvánította, nem tekinthetjük másképen, mint azon törekvéseknek az érvényesülését, melyek a megelőző századokban és legutóbb nem is olyan régen, az abszolút korszak alatt is, a bevett vallások egyenjogúságának megrontásán oly sok sikerrel munkált.

A vallások egyenjogúságát az az újabb időben is veszélyeztető törekvésekkel szemben nem találhatunk elegendő megnyugvást a nagyméltóságu miniszter urnak abban az, — általunk kétségbe nem vont és mostan is készségesen elismert — határozott közjogi álláspontjában, hogy említett körrendeletétől „teljesen távol állott a célzat,“ hogy az „erdélyi püspök“ címnek bármely oly közjogi jelentőség tulajdonítsák, a mi a mai államjogunk egy fő alap elvébe, a vallás egyenlőségbe ütköznék.“ Nem találhatunk pedig azért, mivel lehetetlenség nekünk az őseinktől drága áldozatok árán kivívott fundamentális törvények és törvényes közjogi intézmények helyett, bármely — akár a legalkotmányosabb — kormány közjogi álláspontjában keresni és találni fel támaszunkat.

Hogy e tekintetben aggályaink nem indokolatlanok, legyen szabad felemlítenünk a jelen esetet és megemlítenünk, hogy bármennyire kizártnak tekint is a nagyméltóságu miniszter úr minden olyan magyarázatot, mely az említett rendeletnek oly értelmet akarna tulajdonítani, hogy az *állam* az említett rendeletben foglalt címnek valamely egyetemesebb, a többi egyházak törvényes paritását és püspökeiknek törvényes állását sértő jelentőséget akart volna tulajdonítani mindazonáltal az állam részéről mégis egy ily törekvés mozdította elő ama rendeletben és mozdíttatik ma is az „erdélyi püspök“ cím jogos és törvényes voltának elismerésével. Mert mi nem tudjuk elfeledni, hogy 1854-ben gr. Thun, az abszolút kormány vallás- és közoktatásügyi minisztere, az akkori erdélyi róm. kath. püspök, dr. Hajnald Lajosnak arra az indoklására adta meg az „erdélyi püspök“ cím kizárólagos használatát, hogy *„más erdélyi püspök nincs, mint a róm. katkolikus“*; mert jól tudjuk azt is, hogy a római kath. egyház és klerus a mi protestáns püspökeinknek püspök voltát az állami törvények dacára is tagadja és mert megvagyunk győződve a felől, hogy a jelenlegi erdélyi róm. kath. püspök úr is többnek tartja az „erdélyi püspök“ címet egy, a régi időkben is használt címnél és nem kevésbé tartja szeméi előtt egyházának dogmatikus és kánoni tanait, mint harmadik elődje, dr. Haynald tette.

Nem csekély aggodalom tölt el azért bennünket annak láttára, hogy a nagyméltóságu miniszter úr mintegy a fenforgó ügy kicsinyléséül azt mondja, hogy nem tekintette az erdélyi püspök címet egyébnek, mint egy régi időkben is használt címnek, melylyel a mai államjoggal ellentétes tartalom, vagy az egyházak törvényes paritásába ütköző bármely következmény kapcsolatba semmi képen nem hozható. Holott ő nagyméltósága épen olyan jól tudja, mint bárki más és tudjuk mi is, hogy ha az állam által jelenben ily következmények nem vonatnak is, de a róm. kath. egyház részéről, melynek felfogása és törvényei nemcsak nem azonosak, hanem sok tekintetben homlokegyenest ellenkezők mai államjogunkkal, igen is kívánhatók és alkalomadtán érvényesíthetnek is.

Mit teljes megnyugvásunkat találjuk mai államjogunk intercoffessionális törvényeiben, a mennyiben azoknak érvény szereztetik, azonban a parlamentáris kormányformával karöltve járó esélyek ellen egyedül a törvényekben látván vallásuk jogainak biztosítékait, nem mellőzhetünk hallgatással semmi olyan kormányintézkedést, mely törvénybiztosította jogainkat akár a jelenben sérti, akár pedig azoknak a jövőben bekövetkező megsértésére alapot szolgáltat.

Távol áll tőlünk annak támogatása, hogy az erdélyi r. kath. püspök saját egyháza körén belül és ahoz való vonatkozásában „erdélyi püspök“ nek ne volna címezhető. De ha ez a cím felekezeti összefüggéséből kiszakítva, önálló közjogi jelentőséggel és alakban oly formán jelenik meg, hogy alatta épen az „erdélyi r. kath. püspök“ fogalmát kelljen és lehessen érteni, — mint ezt a nagyméltóságu miniszter úr is hozzánk intézett válasziratában értelmezi — holott valamint ág hitv. evangélikus testvéreinknek, úgy nekünk ev. reformátusoknak is van államjogilag elismert „erdélyi püspök“-ünk: akkor mi a vallások egyenjogúságának a miniszter úr által való ezen, — bár készségesen megengedjük, hogy nem szándékosan, — megsértése ellen tiltakozunk és teljes tisztelettel kérjük a mélyen tisztelt képviselőházat, hogy a vallások egyenjogúságát biztosító törvénynek a Gyulafehérvári székelő róm. kat. püspök jogos és törvényes címe kérdésében az erdélyi 1744:7 és 1751:1 t. cikkek, valamint a jelenlegi püspök úr kinevezését tárgyazó legfelső elhatározás alapján, az ezek által használt közjogilag egyedül helyes címzésnek megfelelőleg, a nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi miniszter úrral szemben érvényt szerezni méltóztassék.

Midőn a mélyen tisztelt képviselőház előtt kérésünket még egyszer ismételjük és a nagyméltóságu vallás és közoktatásügyi miniszter urnak megfelelő utasíttatását kérjük vagyunk stb.

Az erd. ev. ref. egyházkerület igazgatótanácsának. Kolozsvárt, 1900. október hó 25-én tartott üléséből.

Bánffy Dezső,
elnök.

Kádár János,
titkár.

Reformáció ünnepén

(Felolvasatott a theol. ifjuság ünnepén, 1900. okt. 31-én.)

Nagyérdemü közönség!

X. Leo pápa be akarja fejeztetni a római Szent Péter templomot, hogy legyen az az egyház egyetemességének, katholicitásának köben kifejezett hatalmas symboluma. Óriási kupolája hadd jelképezze, hogy immár betölt a régi prófécia, hogy „szélesítsd ki a te sátorodnak helyét és a te hajlékidnak kárpitjait terjeszd ki, ne tiltsd azt meg; hosszabbítsd meg a te köteleidet és erősítsd meg a te szegeidet, mert mind jobb, mind bálkézre megszorodol és a te ivadékod a pogányokat is örökségül bírja.“ (És. 54, 2—3.) A nagy mű befejezéséhez pénz kell. Kiapadhatatlan pénzforrásul kínálkozik Jézusnak és a szenteknek ama sok felesleges jó cselekedete, a melynek fele, vagy sokkal kevesebb része is elég lett volna arra, hogy ők maguk üdvözüljenek. E felesleges jócselekedetek kincs-

tára az egyház sáfárságára bízott, ennek a terhére lehet most már bűnbocsátó cédulákat, indulgentiákat kiutalványozni azoknak a szegény bűnös lelkeknek. A kik nem hogy felesleges jócselekedetekre nem képesek, de még csak annyi jót sem cselekedhetnek, hogy valaha a tisztító tűzön át eljuthassanak a mennynek kapujáig és ott bebocsáttatást kérhessenek.

Albert meinni érseknek pedig rengeteg pénzébe került az érseki cím és pallium megszerzése, meg a sok nagyúri passio s 30,000 arany forintot vett fel az akkori idők Rotschildjától, a Fugger bankháztól. Ezt a roppant adósságot törleszteni kellett. Neki is pénzre volt szüksége. Bérletbe vette az indulgentiák árultatási jogát s ügynökeit küldi szét Németországban, hogy csináljanak minél nagyobb reklámmal minél jobb üzletet. A világon semmi sem olyan biztos és jövedelmező üzlet, mint az emberek büntől háborgatott lelkiismerete. A bűnnek érzésétől, a lelkiismeretnek háborgásától ki ne akarna megszabadulni? Van-e valaki, a ki ne óhajtana menedéklevelet szerezni arra a nagy útra, a mely az Ur, a világ bírójának trónja, ítélőszéke elé vezet és biztosítási kötvényt, hogy ott csakugyan egészen biztosan jelenhetik meg? És ki ne kívánná kiváltani elhunyt szeretteit a pokol és tisztító tűz gyötrelmei közül és útlevelet szerezni számukra az üdvözültek ama táborába, a mely szüntelen az Ur előtt van és annak dicsőségében osztozik?

A számítás az emberi dolgokban bölcssek részéről egészen jó volt és pénzügyileg be is vált.

Egy kicsiny sweizi faluban, Mária-Einsiedelnben pedig 1516-ban valami Zwingli nevű egyszerű plébánus azt kezdi hirdetni, hogy Isten és ember között csak egy a közbenjáró, a Jézus Krisztus és nem Mária; holott a híres búcsujáró hely, melynek ő a papja, a búcsusoktól igen szép jövedelmet kapott. Ugy látszik, hogy ez az ember csakugyan nem volt finánc-kapacitás. Maga alatt vágta a fát.

Míg Wittenbergában, a kis egyetemi városban meg az ágoston-rendi szerzetesek kolostorának egyik kis cellájában ott forgatja a szentírást egy fiatal barát; ott kérdezősködik lelke üdvösségének titka felől és ott vív harcot az Urral, mint egykor Jákob a Jabbok révénél. Rettenetes egy szó az az „Istennek igazságossága!” Kicsoda állhat meg az igazságos Isten előtt, hogy ne hallja meg kárhóztató ítéletét? Töpreng, keres, lelke szomjuhozik, szemei világosságot akarnak látni, szíve békességet akar nyerni és lelke szabadságot, az Istenfiúság szabadságát. Éjt, napot összetéve olvassa az Írásokat, sokszor elalélva, ájultan találják meg kicsiny szobájában szerzetestársai, a kik előtt érthetetlen ennek a Márton testvérnek túlbuzgósága, annyi kétsége és hánykódása, hiszen az egyház világosan megmondja, hogy mit kell cselekedni az örök üdvösség érdekében, a rend szabályai egészen megbízhatólag írják elő az üdv föltételeit és a szerzetesi élet már önmagában biztosítja a mennyországot. Egyébként pedig a kolostorban egészen kedélyes és jó élet van, ha az ember nem sokat bajlódik a túlvilág, az Isten előtt való megigazulás dolgaival. Ezek majd úgyis kitudódnak valamikor, addig pedig együnk, igyunk!

Vannak azonban olyan sajátságos, megfoghatatlan lelkek, a kik szeretik nagy dolgokon hánytorgatni az

elméjüket és olyan nyughatatlan emberek, a kik a jelen egészen jól berendezett, kényelmes, sőt még jövedelmet is hajtó viszonyaival nem tudnak sehogy sem megalkudni.

Aztán 1517 október 31-én egy szerda délutánján az a nyughatatlan barát a vártemplom kapujára kiszögez 95 tételt s felhívja vitatkozásra az embereket. „Dr. Luther Márton theologusnak vitatkozása a bűnbocsánat megmagyarázása tárgyában” — ez a kihívó cím. Holnap Mindenszentek napja, utánna a halottak ünnepe. Csak legalább ezt a két ünnepet ne rontotta volna el! Tetzol is jön a város felé, már Jütterbockban árulja a bűnbocsánatot. Mire való volt már annyi bűnbocsánat után áhitó lelket megfosztani az olcsó üdvözüléstől, vagy annyi elhunyttól elvenni a purgatoriumból való kiszabadulás reménységét? Maradt volna ez a barát cellájában, vagy, ha már nyughatatlankodik, tartotta volna meg bölcsességét a tanterem négy fala és a tanári katedra számára!

A 95 tétel pedig bejárta egy pillanat alatt az egész kis várost, másnap már viszik szét az országban és történeti adatok tanúsága szerint négy hét múlva már tudtak felőlük az egész keresztyén világban, mintha csak angyalok hordták volna szét.

Íme a külső történet. A reformáció születése napjának elnagyolt vázlatja. Így szokták feltüntetni azok, a kik azt hiszik, hogy a történelemben csak épen emberek vannak, színészek, a kik a változó színpadon megjelennek, meg eltűnnek; de azt nem tudják felmérni, hogy a történelem az Istennek kezében van és nem tudják megérteni, hogy tulajdonképen az egész világhistoria és társadalmi élet forgató tengelye, annak fejlődésének föltétele az az annyiszor lenézett vallás, az az annyiszor kicsinyelt hit. Goethe szerint az egész világtörténet problémája: a hit és hitetlenség harca. Igazán luciferi felfogása a történelemnek és az azt mozgató erőknek, mikor az „Ember tragédiájában” azt mondja Ádámnak, ennek ama kérdésére:

»Hát minden nagy eszme,
Nemes cselekmény konyhánk gőze csak,
Vagy oly körülmény dőre magzata,
Mit egytől egyig a hitvány anyag
Néhány törvénye mozgat s tart lekötve? —

hogy »S van-e különben? — — — — —

Vagy Luther, hogyha pápa lesz esetleg,
S Leo tanár egy német egyetemen:
Ki tudja, nem reformál-é emez
S az sújtja átkát a dúló merészre?«

Csak Lucifer beszélhet így, a ki az anyagnál magasabbat nem ismer, a ki esetlegességek halmazának látja csak az egész életet és históriát, és a ki elvből tagadja az isteni céltudatos világkormányzást. Ádám könnyen rámutathatott volna neki arra a jelenetre, a mely a phalansterben előttük folyt le, hogy Luthert bizony még ha kazánfütőnek teszi is meg a mindent nivelláló társadalmi rend, akkor is „mértéktelen” fűti be a kazánt, mert praedestinált egyénisége nem tud ellenállni a csábnak, mikor „szikrázva, bögve a vadult elem a láng ezer nyelvével veszi őt körül; elérni kíván, hogy megsemmisítsen” Micsoda nagy dolog „ott állni bátran, szítani tovább, jól tudva, hogy hatalmunkban vagyunk.”

»Nem ismered te a tűznek varázsát,
Ki csak fazék alatt ismered azt.«

„Hiú beszéd, — mondja rá a phalanszter agg bírása. — ezért ma nem ebédelsz.“

— „De holnap újra szítom a tüzet“ — feleli Luther.

Ebben az egyéniségben pedig ugyanaz az erő van, a mi egy Jeremiásban lakozott, mikor így szól: „az én szivemben az Urnak igéje, mint az én csontjaimba rekesztetett égő tűz — és az Ur én velem, úgy mint erős óriás.“ (Jer. XX. 9 11.)

Az ilyen egyéniségek által végzi el az Ur az ő dolgát s mikor ezek nyulnak bele a világtörténet nagy problémájába, akkor ez elemi erővel érvényesül, felrázza a lelkeket és a felébredt lelkek minden téren érvényesíteni kívánják jogaikat.

Csődálatos jelenség, hogy még egy olyan mély szellem is, mint a minő br. Eötvös József volt, bizonyos kicsinyléssel szól a reformációról s világért sem tudja meglátni annak a nagy vallási és ezzel összefüggésben álló nagy sociális jelentőségét. Egyszerű tagadásnak és szakadásnak tekinti azt, mikor azt mondja, hogy „a reformáció elleutétbe jött avval is, a mi a keresztyénség körében nem csupán visszaélés, hanem az elismert elvek kifejlődése és így valósággal haladás vala“ (Gondolatok) és a mikor úgy nyilatkozik, hogy „a katholicismusnak két tagadhatatlan előnye van a protestantismus felett. Először sokkal józanabbak és emberiebbek azon civei, melyeket a kegyelemről, szabadságról és cselekedeteink érdeméről felállított. Másodsor az, hogy míg a protestantismusban a haladás mindig csak egyéni lehet, addig a katholicismus általános zsinataiban oly intézménnyel bír mely által a haladás az egységgel összeférhet. Szerinte minden katholicus polemiának a protestantismus ellen e két pont körül kellene forogni.

Nos, ha épen e két pont körül kellene forognia a polemiának, bizony rendkívül könnyű volna a protestantismusnak a védekezés; mert eltekintve a tisztán hittani elemektől, ha a protestantismus politikai, socialis hatására fordítjuk figyelmünket, akkor egyenesen a saját szavaival cáfolhatjuk meg Eötvöst, csak néhány lappal kell tovább forgatnunk Gondolatait. Ő maga mondja: „Oly egyházi organisatio mellett, minőt a római egyházban találunk, addig, míg az egyházi hatalom jelen irányát követi, a politikai szabadság lehetetlen.“ — — — „De szintoly bizonyos az is, hogy a kath. egyháznak szervezete és iránya csak addig állhat fenn, míg a jelen politikai organisatio megmarad s hogy az individualis szabadság elvének követése a politikai organismusban a kath. egyház lényeges reformációjához fog vezetni.

Hiszen itt a kérdés lényege. A polemiának e körül kell forognia.

(Vége következik.)

Kenessey Béla.

Október 31.

— *Zayson Fánostól* —

(Folytatás.)

Oh ezt az iratot nem emberi erő, nem néhány szeg tűzte oda a templom ajtajára, hanem az élő hit, az istentől kijelentett és az idvesség útjának keresé-

sében megtalált igazság. Hogyan semmisíthette volna meg hát azt emberi erőszak? És mi lett mindezek után? Lett megújulás, lett reformáció mind e mai napig az emberi élet minden viszonyában, az emberiség munkájának minden rétegében. Mert bárcsak egy lélekben támadt fel az a hit, az az igazság, s az idvességnek az a bizonyossága, de ez oly erő volt, mely milliókat tett erősekké, mert milliók érezték annak szükségét. Mint a napsugárnak bár parányi része a legelrejtettebb szűk zugoly sötétjébe, ha van ott termőképes csira, abból életet fakaszt, s a növekedő szerves élet ellenállhatatlan erővel nyitja szét bőrtöne falait és kinő abból, ha mindjárt sziklából van is e bőrtön: úgy az igének fénye, az igazságnak ereje bárcsak egy szorongó, szomjuhozó lélek felé találja is meg útját, s jusson abban termő talajra, ebből az egy lélekből is élet, szabadság és áldás árad milliók számára örök időkre.

Nézzük csak az azóta egymásután siető századok történetét, azoknak lapjai mind a reformáció győzelmeiről tanuskodnak. Az emberiség újabbkori munkássága, eszméi, törekvései és vívmányai mind a lélek szabadságának, e szabadság jogainak szózatot bizonyítékai, s egyúttal fenntartó és hódító fegyverei. A fölszabadult hit és lelkiismeret szabaddá tette a népet és ezek önerejükön, önbizalommal kezdettek minden téren a tökéletesedés nagy munkájához. A megismert igazság szabaddá tette az embert nem csak vallásos tekintetben, hanem erkölcsileg, társadalmilag és politikailag is. A nemzetek előtt új munkatér nyílt, új célok ragyogtak fel, melyeknek elérésére mint dermesztő tél után a tavasz éltető melege, új erő hatotta át őket.

Ezt az erőt a reformáció szülte. Mert nézzük csak! Mily könnyen elszakadhattak a reformátorok és a reformáció hívei a pápától, mikor megtalálták helyette Krisztust, mily könnyen kivonhaták magukat a lelki despotismus gyámkodá alól, mikor a valláserkölcsei nagykorúság és emberi méltóság öntudata Isten szabad fiaivá, közvetlen házanépévé, királyi papjaivá avatta őket; s mily önkényt, mily természetesen juthattak el arra a következtetésre, hogy megtagadják az emberi tekintély mindenhatóságát, mikor ellenállhatatlan lelki erő kényszerítette, hogy semmit ne tegyenek az igazság ellen, de mindent érte. És az önállóságnak ez a példája, a legszentebb szabadságnak és igazságszeretnek ez a nemzedék, mely a nagy munkásságába átment, vérré vált hatása új erkölcsi faktora lett az emberiség haladásának, mielőtt új és állandó motivunává vált munkásságának és eszményi törekvéseinek. Ez lett 1517 okt. 31. utáni. Ez a reformáció legdrágább áldása, örökbecsű kincse. Ez a mi eldogeníthetetlen javunk, a mi szabadságunk, melynek egyedüli természetes korlátozója, szabályozó medre, mint erkölcsi ellenőrzés a felelősség öntudata. E nélkül a mai kor szellemi javait nem juthattunk volna birtokába, e nélkül az emberi kultúra új nagy vívmányai és csudás eredményei érhetetlenek volnának.

De a reformációnak nincs vége. Az ma is tart és munkája tovább foly mindaddig, a míg az ember a hitet és szabadságot tartja legszentebb javainak, leghasznosabb crejének, a míg az emberi szív szomjuzik az igazságért és vágyódik a tökéletesség után. A sza-

badságnak, s általában a reformáció minden vívmányainak megvédése, a történetileg megalakult, szervezetében valláserkölcsei faktorrá vált protestánsizmus feladata, a mely éppen saját elvében foglalt céljánál fogva biztosítéka a keresztyén eszme tisztaságának; a mely *történelmileg* megmentése az egyén szabadságának, a vallásos személyiség örök jogainak, *tartalmilag* azonos a keresztyén eszme mélységével és gazdagságával. Mert csak a protestantizmus elveivel lehet biztosítani az individualizmus jogait, hogy az egyén Istentől kapott képességeinek szabad, sokoldalú, teljes felhasználásával és Istentől kiszabott rendeltetése szerint élj, szerves tagja legyen az összesnek; hogy a különféle irányú, s minél szabadabb, s minél önállóbb individuális érvényesülésekből épüljön fel harmonikusan a közszervezetek alkotmánya a szükségszerűen való közhasznú, áldásos célokra. A reformáció tehát nem csupán a tudomány nyugtalanzkodása a szabadabb mozgásért, nem csupán kétely és tagadás, nem is csak dogmakorrekció, hanem megfordítva: a reformáció szabaddá tette a tudományt, hogy az saját eszközei, elvei és céljai szerint önállóan haladjon és használjon; biztosította a józan kritika szabadságát; tartalmát, életét öntött a dogmák holt betüibe, s midőn azoknak, mint az eszme időszaki formáinak becsét és jogosultságát meghatározta, egyúttal igazolta azokat a kutató, bíráló ész ítélőszéke előtt. A reformáció egy nagyszerű valláserkölcsei tény, mely hatásával az egész öntudatos embert minden életviszonyában, céljaiban, munkájában, eszközeiben egyaránt érinti és érdekli; egy nagy kulturális manifestáció az idők rendjén, sőt egész a jelen percig lenyúló modern élet minden alakulásának és viszonyának csiráját magában foglaló élő és munkás isteni akarat.

(Vége következik.)

Egyházkerületi közgyűlés.

— Nov. 3. d. e. —

Erdélyi egyházkerületünk évi rendes közgyűlését f. hó 3-án már kora reggel jelezte a püspöki lak és theol. fakultás közelében feltűnő világi notabilitások, ismert egyházi vezérférfiak, közelből és távolból összesereglett világi képviselők, kollegiumi tanárok és lelkipásztorok csoportosulása. A viszontlátás öröme kivül a meleg érdeklődés is látható volt már előre, melylyel az egyházkerületünket egyetemesen érdeklő fontos ügyek és a helyi érdekeket szolgáló egyházmegyei és kollegiumi föltesztések tárgyisoron léte keltett s azoknak gyűlésen kivül vitatása s a kedvező leghelyesebb út és mód keresése elárult.

Kiváló öröme és megnyugvására szolgálhat egyházkerületünknek az az áldozatkész érdeklődés, melylyel főgondnokaink egyházi életünk minden mozzanatát hivatásszerűen, buzgó odaadással kísérik, a munkából részt kívánnak, nem a maguk, hanem Isten dicsőségének építésére, anyaszentegyházunk békés fejlődésének elősegítésére. És a mit mi látunk tényekben valósulva, azt önmagukról nyilván mondhatják el: „a mi munkánk nem hiába való az Urban.“ Most is eljöttek, kivétel nélkül, élőkön báró Bánffy Dezső nagyméltóságával, mint hivatalára nézve legidősebb elnöklő

főgondnokkal; kinek a közgyűlés helyére, a theol. fakultás termébe d. e. 10 órakor beléptekor, a már helyüket elfoglalt és a gyűléstermet egészen betöltő tagok és érdeklődő közönség őszinte nagybecsülését, tiszteltteljes szeretetét általános és megújuló éljenzéssel fejezte ki. Az elnöki szék mellett főgondnok társai: gr. Bánffy György, báró Kemény Kálmán, Simó Lajos, Zeyk Dániel és püspök dr. Bartók György foglaltak helyet. Mire felhangzott a theol. dalkör „Szózat“ éneke, s mint egy ember állt föl minden jelenlevő, mialatt püspökünk állt szószékre s az ének után magasba szállt, mindnyájunkat magával ragadott az Ő búzgó imája, melynek hatása alatt éreztük Isten lelkének hozzánk való közelségét, segedelmének munkára készítő erejét s vettük áldásának bizonyos ígérését.

*

Báró Bánffy Dezső elnök megnyitó szavai, mintha az Olajfák hegyén a menny felé tekintő tanítványokhoz a Mester szavai lettek volna. A munkára mutattak rá, ennek nyitják meg gyorsan kijelölt téreit, így szólva: „méltóztassanak megengedni, s eljárásomnak indokait ne is kutatni, hogy, minden hosszabb alkalmi bevezetés nélkül, a közgyűlés tagjainak szíves üdvözlésével a közgyűlést megnyitottam nyilvánítsam.

Napirend előtt, elnök ajánlatára, ezen közgyűlés tartamára segédjegyzőkké kineveztetnek: Bodor Géza eszperes, Bod Péter egyhm. gondnok és Bodrogi János tanár.

Kenessey Béla felolvassa a közgyűlési tagok névsorát a jelenlevők számbavételére s ezzel kapcsolatban dr. Kádár János igazgatótanácsi titkár előterjeszti az Igazgatótanács javaslatát az időközben választott közgyűlési tagok igazolásáról; mely szerint az összes újon választott egyházkerületi közgyűlési képviselők választása a törvények szoros betartásával történvén, közgyűlésünk jóváhagyása reményében, az Igazgatótanács a megválasztottakat igazolta s ezen gyűlésünkre megjelenésre illetőknek a »Meghívó«-t hivatalos úton megküldötte. Közgyűlésünk az Igazgatótanács ezen eljárásához hozzájárulván, a megjelent tagokkal, kiknek száma a határozathozatalhoz megkívántató minimalis (50) létszám háromszorosát is felülhaladja: elnök a közgyűlést megalakultnak jelenti ki s egyúttal bemutatja a közgyűlésen meg nem jelenésüket igazolni kívánó tagok jelentéseit, jelezve, hogy ezek között Hegedüs Sándor miniszter jelentése kapcsán 100 koronát küldött a Szeretetház javára. Közgyűlés illető tagok távol maradását igazoltnak tekinti. Hegedüs Sándor miniszter adományát köszönettel fogadja.

A napirend első pontját a közgyűlési tárgysorozat képezte. Közgyűlésünk vita és hozzászólás nélkül elfogadta az Igazgatótanácsnak kinyomatott és a tagok közt előzetesen szélesített javaslatában foglalt részletes tárgysorozatot; melynek rendjén elnöklő főgondnok ajánlatára, a házszabályok 6. §. a) b) pontja értelmében közgyűlésünk jelen ülésezésének tartamára, a következő bizottságokat küldi ki:

1. Az Igazgatótanács évi jelentésének megvizsgálására: Gyarmathy Zsigmond elnöklő alatt 4 tagot.

2. A tanügyi jelentés megvizsgálására: dr. Szadeci Lajos elnöklő alatt 4 tagot.

3. A kérvények megvizsgálására: Molnár Albert elnöklő alatt 3 tagot.

4. A sérelmi ügyek megvizsgálására: Gr. Wass Béla elnökle alatt 5 tagot.

5. A szavazatszedő bizottságba: Menyhárt András elnökle alatt 7 tagot.

6. Az indítványok átvizsgálásáa: Apáthy Péter elnökle alatt 3 tagot.

7. A testvér egyházkerül tek jegyzőkönyveinek átvizsgálására: Pokoly József elnökle alatt 3 tagot.

8. Az egyházkerületi költségvetés megvizsgálására: Somkerei Miklós elnökle alatt 3 tagot.

A gyulafehérvári egyházmegyének lemondás folytán üresedésbe jött főjegyzői állására Benedek Károly alvinci lelkész választatván meg, az Igazgatótanács előterjesztésére, nevezett főjegyzőtől Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző. közgyűlésünk színén a hivatali esküt ünnepélyesen beveszi s közgyűlésünk hivataloskodására Isten áldását kéri.

Közgyűlésünk az Igazgatótanács előterjesztése értelmében, jelen gyűlésezésünk folyamán a választás megtartását elrendeli a betöltésre váró:

1. Konventi képviselő állásokra.
2. A Baldácsy alap és
3. Országos közalap kezelő bizottsági tagságokra
4. A gimnáziumi tanárjelölő bizottságra

A tárgysorozatba vett fő- és algondnoki állásokra a választást közgyűlésünk szintén elrendelvén, elnök ezen választások megtartását a mai nap d. u. 5–7-re tűzi ki s a n.-enyedi vallástanári állásra a választásnak minél előbb elrendelhetése érdekében, az illető tanárjelölő bizottságot a 26 pályázó közül a jelölésnek ma d. u. megejtésére fölhívja.

A d. e. kezgyűlés befejező pontja dr. Bartók György püspök évi jelentése volt. A jelentés hű képe püspökünk lankadást nem ismerő buzgó főpásztori munkásságának; mely szerint Kenessey Béla egyházkerületi főjegyzővel, illető egyházmegyék esperese és gondnokai a püspöki vizsgálatot (generalis visítatio) elvégezte az orbai és n.-sajói egyházmegyék egyházközösségeiben, ugyanekkor ezen egyházmegyékben s egybeült is több templomot szentelvén föl.

Az esperesi jelentésekből azt látja, hogy egyházközösségeink általán az anyagi és szellemi haladás útján vannak. Egyházkerületünk híveinek száma meghaladja a 40000-et. Az utóbbi 10 év 51.416 lélekszám gyarapodást mutat. Új intézményünk is gyarapodott, egyházkerületünk „Szeretetháza“ részére nagyobb alapítványokat tettek: a marosi egyházmegye gyámintézete 2000 kor. Bakó Ferenc 2000 kor. gr. Bethler Gáborné 2000 kor. gr. Bethlen Pál 1000 kor. Simó Lajos egyházkerületi főgondnok 1000 kor. A n.-sajói templom b. e. Fejérváry Károly főgondnok ajándékából épült 14.000 korona költséggel. Jelentésében püspök urunk is 1000 koronát ajánl föl a Szeretetházra.

A veszteségek során 21 lelkész és Szilvász Sándor küküllői, Pogány György v.-hunyadi és Fejérváry Károly n.-sajói egyhm. főgondnokok haláláról emlékezik meg a jelentés.

Örvendetes eseményként jelenti az Egyházi Értekezlet megalakulását. Nagy feladatok megoldása vár ez Egyh. Értekezletre egyháztársadalmi téren. Püspöki jelentését így végzi

„Közéletünknek komoly megfigyelése önkén-

telenül a Bethesda tavának evangéliumi képét juttatja eszünkbe. Társadalmunk minden ízében beteg. Hitelenség és babona, papi konzervatizmus és demagóg radikálizmus, a hatalomnak tekintély uralma és anarchia, külső kegyeskedés és belső erkölcsi nihilizmus, felekezeti velleitások és szektáskodó törekvések. A sánták és a bénák, a vakok és a bélpoklosok egész serege ott tolong vagy fekszik tehetetlenül a tó partján és várja a pillanatot, midőn az ég angyala meglebentí szárnyait és fölkavarja a hullámokat, hogy gyógyulást nyerjen a beteg, a kin segíteni a gyarló emberi tudás képtelen.

A mi erkölcsi életünk egyedüli orvosa a Krisztus. Ha az ő életadó szellemének szárnyasapásait a lelkek megérezik: meggyógyulnak a beteg tagok, — a vakok látnak, a siketek hallanak, a sánták járnak, a bélpoklosok megtisztulnak.

Vajha azért a Krisztus evangéliumában rejlő új életnek eme szárnyasapásait minél többen megéreznék, vajha a Bethesda tavának partjain gyógyulás után áhító betegek minél többen meggyógyulnának. Ezzel az óhajással zárom be ezen évi püspöki jelentésemet, — istennek megsegítő kegyelmét és áldását kérvén egyházkerületünk tanácskozásaira.“

A közgyűlés narsány eljenzéssel vette tudomásul a kimerítő püspöki jelentést, s buzgó püspökének odaadó tevékenységeért hálás köszönetet s elismerést szavazott. Báró Bánffy Dezső elnök főgondnok a gyűlést 12 órakor bezárta s folytatását délután 5 órára tűzte ki.

(Folytatjuk.)

Bodor Géza.

Egyházi élet.

I.

A sepsi ref. egyházmegyéből.

— Vén Mihály, esperes megnyitó és beszámoló beszéde a sepsi ev. ref. egyházmegye f évi rendes közgyűlésén. —

(Folytatás.)

II. Az egyházközösségek beléletét illetőleg nem állíthatom, hogy mindenütt béke és egyetértésre törekvés uralkodnak. Étfalván a Hadnagy-alap által fenntartott egyenletlenség nem szűnő állapotban. Az egyházm. tanács ismeretes határozatát az egyházközösség megfolymodta a Mélt. Igazgató-Tanácsához, viszont az iskolai gondnokság folymodott a vármegyei közigazgatási bizottsághoz és a Nagymélt. vallás- és közoktatásügyi Miniszteriumhoz. Reméltem, hogy sikerülni fog ezen évek, ha nem évtizedek óta húzódó ügyet végleg elintéznem. De csalódtam! Két esperes eltávozott az élők birodalmából, mióta ez ügy foly, azt hiszem az én csontjaim is elporladnak, de a Hadnagy-alap-per meg nem szűnik. Hogy mi lesz a folymodásoknak eredménye, a jövő mutatja meg.

IV.

Feldobolyban a békét egy templomi padper kezdte megbolygatni. Az idetartozó intézkedések előzetes megtétele után, egyházmegyei tanácsunk egy a 30-as években ugyanezen ügyben hozott ítélet alapján döntött. Vizsgálatom alkalmával felhívtam a presbyteriumot, hasson oda, hogy a padra igényt tartók és a padot elfoglalók kerüljenek minden templomi botránny, a mi

súlyosabb elbírálás alá esik és igyekezzék a béke fenntartására, az ügy elsímitására. Hogy a perben nők viszik a főszerepet — önként érthető.

Nyénben a hátralék rovatok és kepe felhajtása állandó kellemetlenség előidézője. Egyedül innen ennyi folyamodás elintézése vár az egyházmegyei bíróságra, a mennyi évek alatt az összes egyházmegyéből össze nem gyűl. E mellett lelkész jelentése szerint a presbyterium lanyhán teljesíti kötelességét, többszöri összehívásra sem gyűl össze. A vizsgálatkor nekem sem sok presbyterhez vala szerencsém itt és Szotyorban.

Oltszemen állandó zavar előidézője az énekvezéri állás végleges betöltése. Egyházm. tanácsunk, tekintettel az egyházközség szegénységére, sok építeni valóira, a mikor papi és mesteri ház lakhatatlan, másfelől arra, hogy a mostani énekvezéri fizetés tanítói is volt, meghatározta, hogy énekvezér a kántortanítói fizetésből 30 frtot évenként fizessen vissza. Természetesen énekvezér nem akar, a presbyterium és egyházközségi közgyűlés makacsul ellenszegülnek a határozat foganatosításának, mert itt nem az egyházközség érdeke a fő, hanem énekvezér személye. És a míg énekvezér következetlenséggel vádolta egyházm. tanácsunkat, addig egyik presbyter azt is kétségbe vonta, hogy az egyesek által fizetett kepe és más egyházi javadalmak felett az egyházi felsőbb hatóság rendelkezhetnék. Pedig ez az egyén közs. hivatalnok is. Az ügy még eldöntetlen.

Besenyőn a harangozó-választás adott általam meg nem fogható és meg nem magyarázható ellentétekre okot. Az egyházközség pártokra szakadt, törvényeinkbe ütköző határozatokat hozott, melyeket meg kellett semmisítenem, míg a béke csak úgy volt helyre állítható, hogy személyesen kiszálltam, közgyűlést tartottam elnökletem alatt, a mikor mindkét párt jelöltjét elejtettük és egy új pályázat kihirdetésébe, egy harmadik egyén megválasztásába mindenik fél beleenyugodott. Így az állás be is töltetett, a béke helyreállott.

Uzonban e régi sz. gondnok lemondásával új sz. gondnok választott, a bírósághoz került ügy elintézését nyert.

Kálnokon egy a papi telek mellé vásárolt belső telek dülta fel az egyházközség békéjéért, annyira, hogy itt gyors és óvatos intézkedésre van szükség. E telek vételára: 430 frt kifizetését a kepeváltó alapból akarta eszközölni az egyházközség úgy, hogy az ezután járó kamat fejében adassék e kert a lelkész használatába. Később az egyházközségi közgyűlés a fakepe pénzt és a telek használatát is átadta lelkésznek, csak azt követén ki, hogy a telket kerítésekkel lelkész tartozik el látni, a mit lelkész meg is ígért és teljesített. Vizsgálatom alkalmával egyik presbyter felszólalt az ellen, hogy e közszükségleti alapból kifizetett 430 frt semmi kamatot sem hajt az egyházközségnek és lelkész ellenérték nélkül használja a telket. Az ügyet békésen elintéznem nem sikerült és rendes útra bocsátottam. Ebből az lett, hogy többrendbeli folyamodás adatott be lelkész és a kert használata ellen, viszont a mellett is.

(Folytatása következik.)

II.

A széki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Igaz ugyan, hogy ezek a reformok súlyos áldozatokat raktak reánk, mert a felekezetenélküliségről szóló törvény következtében sokan, nem specialiter nálunk, hanem általában, hogy megszabaduljanak az egyházi terhektől, más egyházba térnek, vagy felekezetenélküliekké válnak, s a vegyes házasságból szüendő gyermekek vallására nézve ismét életbe lépnek a reversalisok és így a legnagyobb mértékben sajnálhatjuk az 1868. t. cz. azon pontjának eltörlését, mely elrendelte volt, hogy a fiú az apa, a leány az anya vallását kövesse, mert a Mária nemzetének vezetői, az ultramontán papság itt követ el a legtöbb visszaélést, mikor az öntudatlan állapot perceiben elszédíti az embereket, mikor az önértetnek nincs önálló véleménye, s ezzel megbontja a családok közti békét, feldúlja a vallások közötti tiszteletet, holott a katolikus és protestáns egyházaknak ellenséges érzülettel egymás iránt sohasem volna szabad viselkedniök, mert ezzel csak a nemzeti esz...ének, az államegységnek ártanak leginkább, a nélkül, hogy valaha az ultramontantizmus azt a törekvését megvalósíthatná, hogy az államhatalmat kezébe ragadhassa és ha már megszűnt államegyház lenni — egyházi államot létesíthessen.

Szomorú setét történet beszél nekünk a katolikus egyházzal való vivódásaink — hosszú, nehéz küzdelmeinkről, abból az időből, mikor mi az emberek egyenlősége, a testvéri szeretet terjesztése, a társadalmi egység és béke érdekében működünk, s valamint akkor, úgy most is azon sajnálatos tapasztalatot merítettük, hogy a klerikalizmus mindenkor úgy mutatta magát, mint az elnyomás eszköze, mint a földi hatalomra törekvő osztályuralom tényezője. Fájdalommal kell tapasztalunk, hogy éppen a vallás szolgái, az ultramontán papság volt mindig az, mely a népetötéttségben tartja, kik határtalan gyűlöletükben az ország fejlődésének érdekeit, a nemzet létalapjait dülják naponta fánátikus örvényeikben, s a kik még a szószékről is nem az Isten nevét, nem a Krisztus tanát, hanem a gyűlölséget és az uralomvágyat hirdetik.

Ha csak itt erdélyi egyházkerületünkben szétekintünk, lehetetlen észre nem vennünk a fánátikus katolikus püspök ténykedéseit, a ki a kormány által concédált erdélyi püspöki címmel az erdélyi püspökség közzogi méltóságát elevenítette fel, s minduntalan a felekezeti jogegyenlőség megbontásán fáradozik, a pápista papok pedig felbátorítva főnökük viselkedésén társadalmi, műveltségi közlönyeikben oly hangon beszélnek ellenünk, a melyhez fogható, minden tisztességet nélkülöző durvaságot, pápista fánatizmus egyik kora sem tud felmutatni.

Mi idézte elő ezen nemtelen felekezeti evolúcióját, a pártpolitikai küzdelem kifolyása-e, a vagyoni helyzet túlsúlya felettünk, vagy talán azon világos tény, hogy a kath. egyház bár rengeteg millióknak úra, de a protestantizmus a nagyobb értelmi és erkölcsi erő tulajdona.

(Folytatása következik.)

Nemes Ferenc,
alsó ilosvai ev. ref. lelkész.

Különfélék rovata.

Báró Bánffy Dezső kormányzó főgondnokunk f. hó 3-án kezdődött közgyűlésünket f. hó 6-án zárta be. A gyűlés egész menete magas színvonalon állott, hangulata mindvégig emelkedett volt s határozatai bölcsességgel teljesek. Főlemelő volt látni, mint olvad ez a sokaság ugyanazon szellem tűzében egygyé. A bölcs vezetésért nem csak dicsőség, de éppen hála illeti, báró **Bánffy Dezső**, kormányzó főgondnokunkat. És közgyűlésünk meg is értette az elnökség nemes intencióit s úgy vette körül elnökét, mint a masszív, nemes fémű gyűrű az ő fejét, az igaz gyöngyöt. A tárgysorozat végén méltán állott föl dr. **Bartók György** főpásztorunk tolmácsolta a szív és száj ékesen szólásával azt az elismerést, hálát és ragaszkodást, melylyel egyházkerületünk környezi kormányzó főgondnokát: **báró Bánffy Dezsőt**.

Szász Domokos néhai püspökünk emlékkövének leleplezése f. hó 4-én délután ment végbe. Az ünnepélyen az egyházkerületi közgyűlés testületileg, élén báró **Bánffy Dezső** kormányzó főgondnokkal vett részt. Az ünnepély a theologia dalkarának énekével kezdődött. Imát **dr. Bartók György** püspök, beszédet **Kenessey Béla** theol. igazgató s egyházkerületi főjegyző mondott. Az ünnepély minden mozzanata méltó volt a megdicsőült emlékéhez és egyházkerületünkhöz.

Hegedüs Sándor miniszter közgyűlésünkön részt venni akadályozva volt s midőn ezt az elnökségnek bejelenté, egyszersmind 100 koronát küld a Szeretetház javára. A nagylelkű adományt, mint anynyiszor, úgy most is lelkes elismeréssel vette tudásul közgyűlésünk.

A lelkészfölvavatási ünnep f. 4-én tartott meg belfarkas-utcai templomunkban. **Dr. Bartók György** magasztos imája után **Sylyvester** Domokos szászvárosi első lelkész mondott szellemes, fordulatos beszédet, melyre főpásztorunk nagyhatású szónoklata következett az ifjú lelkészekhez. Egyszerű, de mélyen áhítatos felavatási szertartásunkat megilletődött csendben szemlélte a nagy közönség. Fölvavatott s kibocsátott ifjú lelkész aiai névsora következő: **Antal Géza** sztánai, **Baczó Lajos** bothfalvi, **Fülöp Kálmán** kis-szolymosi, **Hegyi Péter** homorodszent mártoni, **Imre Arpád** abafái, **Kállai Ferenc** ocfalvi, **Kovács István** körösfői, **Kovács István** rugonfalvi, **Kovács Károly** buzás-bocsárdi, **Kozma Imre** kackói, **Nagy Mihály** középlaki, **Pásztóhy Dénes** maros-bogáti, **Pünkösti István** uzoni, **Sipos Károly** hadadnásadi, **Tóth László** vámos-gálfalvi, **Vallancs Miklós** maksai lelkészek és végül **Tárkányi György** sepsiszt.-györgyi vallás tanár.

Egyh. kerületi választások. Megválasztattak: a **küküllői** egyházmegye főgondnoki állásra **K. Nagy Pál**; a **sepsi** egyházmegye algondnoki állására **dr. Székely György**; a **kézdi** egyházmegye főgondnoki állására **Keresztes Ede**; a **vajda-hunyadi** egyházmegye főgondnoki állására **Mara László**; a **zilahi** kollegium algondnoki állására **Biró Ferencz**; a **nagy-sajói** egyházmegye algondnoki állására **gróf Bethlen Balázs**; a **nagy-enyedi** egyházmegye főgondnoki állására **gróf Bethlen Bálint**, a **nagy-enyedi** egyházmegye algondnoki állására **gróf Bethlen Sándor**, végül a **kolozsvári** egyházközség főgondnoki állására ifj. báró **Zeyk József**.

Az ujonnan szervezett kolozsvári egyházközségi II. főgondnoki állást **Ince** Gerővel töltötték be.

Br. Baldácsy-alapítvány kezelő bizottságába: Br. Bánffy Dezső rendes t., dr. Bartók György rendes t., Mezey Albert póttag.

Az országos közalap kezelő bizottsága: Dr. Bartók György r. t. Hegedüs Sándor r. t. Mezey Albert p. t.

Konventi képviselők: Rendes tagok: Egyháziak: Sándor János, Molnár Albert, Pokoly József. Világiak: Simó Lajos, Mezey Albert, Váró Ferenc.

A gimnáziumi tanárjelölő bizottságba. Viski Pál, dr. Elekes Viktor, Gyarmathy Zsigmond, Kabós Ferencz.

Az egyetemes énekügyi bizottságba Dr. Bartók György, dr. Vályi Gábor, Váró Ferenc, dr. Kecs keméthy István, Deák Gerő.

Nagyenyedi egyházmegye algondnoki állására: Tóth Miklós.

A küküllői egyházmegye algondnoki állására: Dr. Boér Elek.

A zilahi kollegium előjáróságába két tag Gazda Ferenc, Kiss Ernő.

A nagyenyedi kollegiumi vallástani tanszékre megválasztott **Zayzon János** erzsébetvárosi lelkész s küküllői egyh.-megy. főjegyző.

Szilágyi Sándornak, a jeles historikusnak kolozsvári szülőházát emléktáblával jelölte meg nov. 2-án a magyar társadalom. Az akadémiát Marcali és Márki, a heraldikai társaságot Schönheer Gyula, a történelmi társaságot és a budapesti s kolozsvári egyetemi könyvtárt Erdélyi Pál, Marostordamegyét Deák Lajos tanfelügyelő, Marosvásárhelyt Tauszik Hugó iparkamarai elnök, Kolozsvár városát Nagy Mór, a kolozsvári egyetemet Vályi Gábor rector és Fabinyi prorector, a bölcsészeti kart Csengeri János és Schilling tanárok képviselték. Az ünnep első része a ref. kollégiumban folyt le, hol gróf Kuun Géza, az európai hírv. tudós főúr tartott tartalmas megnyitó beszédet s rámutatott arra is, hogy a Szilágyi-családból három nemzedék foglalkozott historiával s mivelte e tudományt. Szádeczky Lajos egyetemi tanár tartalmas emlékbeszédet mondott. Az ünnep második része az emléktáblával megjelölt háznál folyt le, hol a theologiai ifjuság éneke után dr. Török István tanár mondott szép beszédet. Dr. Sárkány Lajos, kollégiumi igazgató szép beszédben tett ígéretet arra, hogy az emléktáblát átveszi, de átveszi a kitűnő magyar historikus szellemét is, melyet az ifjuságba beoltani lesz törekvése.

Mélt. és főtiszt. dr. Bartók György ev. ref. püspök úr és nagyfőtiszt. **Kenessey Béla** úr részvételével: Maksán 1900. évi november 18-án tartandó Templom-szentelési és k.-albisban november 19-én, nt. Szini János lelkész tiszteletére, orgonaszenteléssel kapcsolatosan jubileumi ünnepély tartatik. November 17-én. 1. Mélt. és főtiszt. püspök és egyházkerületi főjegyző urak megérkezése d. e. 11 óra 27 p. kor a Réty Eresztevényi állomásra. 2. Itt fogadja nt. Bodor Géza kezdi egyházmegyei esperes. 3. Diszfelvonulás Alsó-Csernátónba az esperesi lakásra. — November 18-án 1 D. e. 8 órakor indulás Alsó Csernátónból Maksára. 2. Maksán a diadalkapunál d. e. 9 órakor üdvözlő beszédet mond Keresztes Ede egyhm. főgondnok, 3. a papi lakon Vallancs Miklós maksai ref. lelkész. 4. A maksai templom felszentelése. A templomszentelési ünnepély programja: a) Begyűlö ének. (XVI. D. 1. v.) b) Invokáció. (I. D.) c) Gyülekezeti ének. (CCXVIII. D. 1. v.) d) Imát mond: Bodor Géza esperes. e) Közénekek (CCXVIII. D. 3. v.) f) Alkalmi beszédet tart: Kenessey Béla egyhk. főjegyző. g) Karének. h) Felavató imát tart mlts. főt. dr. Bartók György püspök úr. i) Ének (XC. Zs. 1. v.) j) Keresztel Zajzon Lajos lelkész. k) Az uriszentvacsorát kiosztják: Jancsó Lajos marosújvári lelkész, egyházmegyei főjegyző és Jancsó Sándor nagyenyedi lelkész. l) Utóimát tart: Vallancs Miklós maksai lelkész. m) Hymnusz. Énekli a gyülekezet. 5, 12-től d. u. 1 óráig tisztelgések a főt. és mlts. püspök urnál. D. u. 1/2 órakor közebed. November 19-én. 1. Délelőtt 9 órakor indulás Alesernátónból, 10 órakor érkezés Albisba. 2. Fogadtatás. 3. Az egyházmegye diszkozgyűlése a templomban a mlts. és főtiszt. püspök úr elnöklésével d. e. 1/2 11 órakor. 4. Nt. Szini János

53 éves papi munkásságának méltatása és a 40 évi hű szolgálat jutalmazására alapított éremnek átadása. 5. Istentisztelet. a) Begyülő ének. b) Invokacio. c) Alkalmi ének. Előadja az énekvezérek dalkara d) Imádkozik: Bodor Géza esperes. e) Karének. f) Alkalmi beszédet mond Kenessey Béla egyhk. főjegyző. g) Karének. Előadja az énekvezérek dalkara h) Hálaadó ima Szini János ünnepelt lelkész által. i) Szózat. Éneklí a gyülekezet. 6. Templomozás után közébed d. u 1 órától kezdve.

A kik elszállásolásban óhajtanak részesedni, azok valamint a kik a közébeden részt óhajtanak venni: szíveskedjenek ezeket Maksán Volloncs Miklós lelkész-nél, Albisban Vas Ferenc községi bírónál f hó 15 ig okvetlenül bejelenteni.

Kelt Kolozsvárt, 1900. november 3 án. Az ünnepélyt rendező bizottságok nevében: *Bodor Géza*, esperes.

Gyászlap. *Csekme Ferenc* geryeszegi derék lelkésztársunkat nevének nov 1 én bekövetkezett elhunytával örökre feledhetetlen csapás érte. „A gyümölcs alatt törött le az ág Midőn kis gyermekének életet adott: maga áldozatul esett” — mondja a szomorú jelentés. Vigasztalást találnak mindig azok, kik ezt Istenben keresik.

Ev. ref. theológiánk népességét az 1900 — 1901-ik iskolai év I-ső feléről, a múlt évi II-ik felével összehasonlítva, az alábbi kimutatásban ismertetjük:

	mult évben		most		mult évben		most		mult évben		most	
	I. éves	II. éves	III. éves	IV. éves	Összes létsz.	I. éves	II. éves	III. éves	IV. éves	Összes létsz.		
Budapest	13	12	1	13	19	11	7	7	41	41		
Debrecen	15	29	20	16	8	18	14	8	57	71		
Kolozsvár	18	23	10	17	9	9	3	9	40	58		
Pápa	14	6	4	12	6	3	4	6	28	27		
Sárospatak.	21	21	13	25	16	10	9	5	56	74		

Templomavatás, fiókköri papi értekezlet. Szép és lélekemelő ünnepély folyt le az 1900. évi október 31-én Patakfalván (Údvarhelym) a reformáció évfordulója és az ottani díszesen megnyitott templom felavatása alkalmából. A sz.-udvarhelyi fiókköri papi értekezlet is itt tartotta utolsó ülését. Egyfelől a kétős ünnepély iránti érdeklődés. másfelől az a tudat, hogy a fiókköri papi értekezlet felett „temetésre szól az ének”, — a zord idő dacára is, — intelligens és népes gyülekezetet hozott össze.

Ott láttuk a 10 lelkésztágon kívül a sz.-udvar helyi kollegium tanári karából: Bod Károly, Kovács Dániel, Fejes Áron, Varga Dezső és Molnár Imre tanárokat; Ferenci Károly helybeli földbirtokost; a tanítók közül többet és Udvarhelyről, meg a szomszéd falukból is összejött szép számú közönséget. Különösen örvendező lélekkel konstataltuk az érdeklődést ügyünk iránt a nők részéről, kikről hisszük, hogy a jövőben arra elhivatott munkatársaink lesznek.

Az istentiszteletet Nagytiszteletű Menyhárt András ref. esperes, Bedő Ferenc egyházmegyei főjegyző és Tókos Jenő helybeli lelkész végezték. Esperes aa. megható és mély buzgósággal teljes imában adott hála az egek urának egyfelől a reformáció áldásaiért, másfelől az erőnek és segedelemnek lelkéért, melylyel a patakfalvi híveket dicséretes munkásságokban kísérte. Bedő főjegyző Mát. V. r 48. v. alapján tartott valóban szép és történelmi visszapillantásokban is oly gazdag, alkalomszerű beszédet — a tőle megszokott lelkes előadással — Tokos helybeli lelkész utóimája szintén nagyhatású volt.

Istentisztelet végeztével, ott helyben, kezdetét vette a papi értekezlet; miről megjegyezzük, hogy — tekintve a hideg időt. — megtartása az iskolában célszerűbb lett volna

Az értekezletet, Péter Károly elnök nem jelenvén meg, — Bíró Áron alelnök nyitotta meg Ugy monda: koporsó mellett állva képzelet magát, — mert te metni jöttünk a végtisztesség megadásával a fiókköri papi értekezletünket, hogy csakhamar a bölcsőjénél üdvözölhessük az egyházi értekezletet.

Tárgysorozat rendjén az 1899. év október 30 án Parajdon tartott értekezlet jegyzőkönyvét Hegyi Péter felkért jegyző olvasta fel, miután Fábian Márton jegyző közelebről elhunyt Az értekezlet hirtelen halála feletti fájdalmas részvételének jegyzőkönyvileg adott ki fejezést Tókos Jenő, helybeli lelkész ezután egyháza történetének ismertetéséhez fogott, — mit, habár gondos tanulmányra és sok kutatásra valló derék munkának is ismertünk el, de, — tekintve az idő előrehaladottságát és a még elvégzendőket, végig nem hallgathattuk. Lelkész aa. azonban felkérte: találja útját-módját, hogy hűveivel a még föl nem olvasott érdekes részleteket is megismertesse.

Most következett a legérdekesebb: „az udvarhely vidéki fiókköri egyházi értekezlet” szervezése. A tiszttakar a következőkben lett megválasztva: Egyházi elnök Bíró Áron lelkész, világi Ugron János országgyűlési képviselő; egyházi alelnökök Bedő András és Lajos János lelkészek. világiak: Máthé Pál és Ferenci Károly földbirtokosok; titkárok: Mester János lelkész és Veres Ferenc tanító; jegyzők: Lőrinci József, Tókos Jenő lelkészek, Vida András és Vida Mózes tanítók; pénztáros Kállai Ferenc lelkész. Választáson kijelöltettek később a választmányi tagok is.

Ezután a már részben szervezett s még szervezendő egyházi értekezletek célját és áldásos működésükhez fűzött jogos várakozásokat élénk figyelem közt fejtegette Bod Károly paptanárr, egyházmegyei ért. elnök; lelkesített és buzdított itt is a közös munkálkodásra, mert az idők gonoszok!

A tárgysorozat, pénztáros beszámolója kivételevél, — kimerítettén, elnök az értekezleti gyűlést bezárta. A templom előtt csoportosult hívekhez még Menyhárt esperes intézett rövid, de lelkes beszédet. Elismerését fejezte ki a hívek nagymérvű áldozatkésziségeért, egyszersmint buzdította a további hasznos munkásságra

Későre járt már az ebéd idő, midőn a lelkési lakba visszatértünk. Ott még meghallgattuk Sándor András pénztáros beszámolóját, ki is bevezetésül humorosan jelentette ki, miszerint egy olyan pénztárt volt szerencsés évekig kezelni, melyben soha sem volt pénz. Am mégis, a „Koszorú” c. füzetekből 1000 drbon felüli bevásárlást és helyenkint való kiosztást jelzett. Mégis volt hát egy kis pénzforgalom! A tagsági díj hátralékokra nézve hamarosan elis határozzuk: be kell szedni és alakulási költségekre fordítani. Hiszen a kongrua rendezése folytán zsebeink mostanában mindig tele vannak — jó reménységekkel!

Bevezített munka után Tókos Jenő házigazdánk fényesen terített asztalához ültünk és jó ízűen fogyasztottunk arról Szébbnél szebb pohárköszöntőkben sem volt hiány, a melyek által itt is egymást a közös és szent cél érdekében egyetértő munkálkodásra lelkesítettük. Adja Isten, hogy rajtunk, mint eddig: ezután is semmi se muljék!!

Mester János, ref. pap

Szerkesztői üzenetek.

A Sárospataki Lapok nt. szerkesztőségének az érdekes adatokért szíves köszönet.

Ntisz. Sziveszter Domokos, Szászváros. A felavató beszéd szíves beküldését, közlés végett, kérjük.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évre . .
félèvre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Püspöki évi jelentés.

Nagyméltóságú Elnök Ur!

Főtiszt és Mélt. Egyházkerületi Közgyűlés!

Hogy fáradságainkat kellő siker koronázza: nem elég csupán a cél bírtos kitzzése, az eszközök bölcs megválasztása; hanem a már elért eredményeket ismételtén számba kell venni, szigorú bírálatot tartván az elvégzett munka fölött, és elfogulatlanul mérlegelvén a tényezőket, melyek a munka sikerét elősegítették, vagy pedig akadályozták.

A szellemi élet fejlődése elváhatatlanul anyagi föltételekhez van kapcsolva. Egyházkerületünk anyagi erőiről és szükségéről, az ide vonatkozólag tett intézkedésekről, valamint nevelési és oktatási ügyeinkről egyházkerületünk Állandó Igazgató-Tanácsa fog részletes és kimerítő jelentéseket a főtiszteletű Közgyűlés elé terjeszteni.

Az én jelentésem inkább a szorosabb értelemben vett hitélet és akár az egyesek, akár az egyházközségi tagok egyetemének hitbuzgóságából származó élettevékenység számbavételére és megismertetésére, úgy szintén a püspöki hivatal körén belől elvégzett munka és szerzett tapasztalatok és e tapasztalatok alapján keletkezett nézetek feltüntetésére és közlésére szorítkozik.

Mielőtt azonban jelentésemhez kezdenék, engedje meg a főt. kerületi közgyűlés, hogy e helyen is jelezzem az örömet, mely egyházkerületünk összes közgyűlési tagjainak szívét betöltötte, midőn országunk vezető férfainak bizalma és a koronás királynak kegye a főrendiház alelnöki székébe egyházkerületünk egyik főgondnokát, **B. Kemény Kálmán** v. b. t. t. Ő nagyméltóságát ültette.

Örvendünk e megérdemlett kitüntetésnek, mert a királyi kegy oly férfúra esett, a kinek kiváló egyénisége, a részébe jutott magas méltóságban is, mindenha erős bizonyágtétel leend arra nézve, hogy protestáns egyházunk tagjainak szívében az egyház és a haza szeretete a koronás király iránt való hűséggel szorosan és elváhatatlanul össze van forrva.

E szeretetnek és hűségnek kinyilatkoztatásával üdvözljük Ő nagyméltóságát a felsőház alelnöki székében és Istennek áldását kérjük az ő működésére.

I

És most tulajdonképeni jelentésemre térek.

Munkaidőm javarészét az igazgató-tanácsi irodára beérkezett ügydarabok ellátásával kapcsolatos elnöki teendőkön kívül, főleg a *püspöki hivatalhoz* érkezett ügydarabok elintézése vette igénybe.

1. A múlt évi május 25-ike óta, midőn egyházkerületünk évi rendes gyűlését tartotta, a folyó évi október végéig, tehát 17 óra terjedő idő alatt összesen **2728** ügydarab érkezett be és nyert a püspöki hivatal részéről elintézést.

Ezen ügydarabok közt nem jelentéktelen helyet foglalnak el azok a panaszok, a melyeket egyik vagy másik egyházközség tagjai a lelkész ellen emelnek. Nem vonom kétségbe, megtörténhetik — volt is épen a már lefolyt esztendőben reá eset, — hogy sértett hiúság, kielégítés nélkül maradt egyéni érdek, vagy a hívek valamelyikének összszeférhetetlen, perlekedő természetű képezi a panasz tulajdonképeni indító okát és alapját, de sok esetben, fájdalmasan kellett tapasztalnom, a panaszlott lelkész nem eléggé körültekintő egyéniségében rejlett a baj tulajdonképeni forrása. Azért kérnem kell lelkészársaimat: vegyék eszükbe, hogy ők a Krisztus országában a rájuk bízott tagokkal szemben nem uralkodásra, hanem szolgálatra vannak elhíva és rendelve, valamint a Krisztus nem azért jött, hogy *neki szolgáljanak*, hanem hogy *ő szolgáljon* másoknak. Ne feledjék az apostol szavait, sőt szüntelen elméjükben forgassák: »*Az Ur szolgálja ne legyen veszekedő, hanem nyájas és türelmes mindenkhez*«, hogy a lelkeket magához bilincselje, az egyházhoz kösse; hogy erőt nyerjen azokkal szemben, a kik gonosz indulatból konkolyt hintenek, viszályt szítanak, meghasonlást szereznek.

2. Egyházi Utasításunk a püspök hivatalos teendői közé sorolja *az egyházmegyék látogatását*.

A múlt évi rendes közgyűlés óta lefolyt idő alatt két egyházmegyét: *az orbait* és a *nagysajóit* látogattam meg, az illető egyházmegyék esperesével és gondnokaival, Kenessey Béla egyházkerületi közfőjegyző

és Nagy Károly theologiai tanár aival, a ki mindkét ízben az eljövételben gátolt Bartha Lajos kerületi közügyigazgatót helyettesítette. Az orbai egyházmegye látogatása alkalmával szíves volt Sándor József, az oláhországi missió buzgó főgondnoka és Sylvester Domokos szászvárosi lelkész aa. is az út és a munka fáradaimaiban részt venni.

A vizsgálat folyamán az orbai egyházmegyében két templomot, jelesen a hívek buzgóságából nagy költséggel épített *papólcí*, és a kézdivásárhelyi egyházközséghez tartozó *oroszfalusi* leányegyház régebben épített templomát, a nagysajói egyházmegyében pedig a *sajószentandrásit*, melyet ezen egyházmegye fáradhatatlan és sokat áldozó néhai főgondnoka, *Fejérvári Károly* mintegy 14 ezer korona költséggel építtetett és a *szászbrétei* templomokat szenteltem fel; ide sorolom a *szászcegői* templomot is, a hol a hívek és a lelkész együttes buzgósága a templomot teljesen jó karba hozta, a papi lakot szinte újból építette, új tornyot emelt és harangokat öntetett.

Az itt elősoroltakon kívül még négy templomot szenteltem fel: *szilágyszolnoki* egyházmegyében a *völcsökít*, a *kézdi* egyházmegyében a *gyergyószentmiklósit*, a hol a felszentelést Kenessey Béla kerületi főjegyző aával együtt végeztük. E templomunk azon egyházközség gondviselője, *Szathmáry János* felügyelő fáradhatatlan ügybuzgóságának és áldozatkészségének maradandó emléke; a *széki* egyházmegyében az *árpástói* és a *szeszármai* templomokat szenteltem föl, mely utóbbit az idegen ajku nemzetiség és felekezet közé beékelte ottani magyar híveink megtartására 4 ezer koronát meghaladó költséggel *Gróf Bethlen Pál építtetett* és szenteltetett föl *isten dicsőségére*.

Meglátogattam a püspöki vizsgálat alatt álló *sepsiszentgyörgyi* és *ilyefalvi* egyházközségeket is, mely alkalommal megtekintettem a Mikó-kollégiumot is és részt vettem egyik osztály vallástani vizsgáján, örömmel hallgatván a tanulók okos és értelmes feleleteit. Az orbai egyházmegye vizsgálata alkalmával a *kézdivásárhelyi* püspöki egyházközséget, legközelebből pedig a *kolozsvári* egyházközséget vizsgáltam meg főjegyző aával. Megvizsgáltam a *mezőbodon*i egyházközséget, és ezen alkalommal meglátogattam az útamba eső *marosludasi* és *záhi* egyházközségeket és megtekintettem a *nagysármási* telepet, a hol mintegy 600 lelket számláló és szép jövővel biztató új egyházközségünk alakult, a földmivelésügyi miniszter Ó nagyméltósága tárcája terhére épített díszes papi lakkal. Igazgató-tanácsunk a lelkészt Dobay Lajos, ballai lelkész aa. személyében csak most nevezte ki és Igazgató-tanácsunk előtt fekszik már a díszes templom terve is, mely szerint a miniszter úr Ó nagyméltósága azt minél gyorsabban megépíttetni óhajtja.

Örömmel jelzem, hogy a megvizsgált egyházközségek jelentékeny részében úgy a hívek, mint a lelkipásztorok és vezetők részéről kellő buzgóságot és odaadást, sőt némelyikében példás rendet tapasztaltam és mindenütt arról győződtem meg, hogy a hol jó a pásztor, ott hitben és buzgóságban erős a nyáj, ellenben széled és züllik, a hol nincs meg a kellő gondozás.

(Folytatjuk.)

Reformáció ünnepe.

(Felolvasatott a theol. ifjuság ünnepén, 1900. okt. 31-én.)

(Folytatása és vége)

A világtörténelmet, az egész socialis fejlődést, vagy műszóval élve, a társadalmi evolútiót két nagy alapvető nyilatkozat alakította. Az egyik, mely ott hangzott el a Genezáreth tava partján: „Térjete meg, mert elközelített a menyneknek országa!” „keressétek először az Isten országát és annak igazságát és mindenek megadatnak nektek.” A másik pedig, a mely a vittembergi vártemplomból kiáltotta a szivekhez, hogy „Urunk Jézus azt akarja, hogy egész életünk töredelem legyen.” (1. tétel.) és hogy „az egyháznak igazi kincse a szentséges evangéliom az Isten dicsőségéről és kegyelméről.” (62. tétel.)

E merész állítás bizonyításánál már most hallgasson el a theologus, mert könnyen rá foghatnák, hogy a felekezeti elfogultság beszél belőle és hadd szólaljon meg néhány olyan sociologus, a ki tisztán tárgyilagos, tudományos álláspontból dolgozta fel a társadalmi tudományokat egészen a darvini természettudományi alapokon és a kik a társadalmi fejlődés tényezőit keresve, céljukul az igazság kiderítését tüzték ki, tekintet nélkül arra, hogy vajjon ez a tudományos igazság tetszik-e valakinek, vagy nem, meghagy-e bizonyos hagyományos nézeteket, avagy lerombol?

Egy *Lecky* nevének már a pusztá említése is elég arra, hogy az ismerősök tudják, hogy ez az ember bizony nem volt theologus s mégis azt mondja a „Felvilágosodás történetében”: „Minden elfogulatlan szemlélő az új-testamentumban megjelölt fő-erényt, a szeretetet, a könyörületességet kell, hogy úgy tekintse, mint az újabb nyugot-európai civilizatio kiindulási pontját.”

Marschall az angol nemzetgazdász „Principles of Economics” című művében így nyilatkozik: „A ki a socialis jelenségeket tanulmányozza, annak el kell ismernie, hogy a XVI. század vallási mozgalmainak hatása a nemzeti jellemre rendkívül jelentékeny volt. Tanai megmélyítették a nép jellemét, visszahatottak az életszokásokra és erőt adtak az indrustiának. Erősbödött a családi élet és pedig oly módon, hogy azoknak a népeknek a családi viszonyai, a melyek a meg újított vallást elfogadták, emberi érzésekben és természeties hajlamokban a legazdagabbak és legnemesebbek; előbb nem volt egyetlen oly erős és mégis gyöngéd anyaga társadalmi élet nemes épületének felépítéséhez.” És ismét: „A reformáció legmélyebb alapgondolata az egyén szellemi átalakulásának szükségessége volt („Urunk Jézus azt akarja, hogy egész életünk töredelem legyen”) és a papságnak a maga személyi jogaként való követelése. Az ember, úgy szólva, a maga teremtményének közvetlen jelenlétébe vezetett minden emberi közvetítés nélkül; az élet erőteljesebb, tartalmasabb lett, tele ünnepélyes tartózkodással és először most vágyódott a durva és műveletlen népek egész tömege az absolut szellemi szabadság mysteriumai után. Az egyén vallási felelősségének elszakítása egy másik embertől, szükségképeni feltétele lett a legmagasabb szellemi fejlődésnek. Ily módon az egyén jelleme egyfelől megerősödéstre törekedett az egyéni felelősségnek elszigetelése által, másfelől elmélyedésre és megnemesedésre azokkal a

csodálatos, mély benyomást tevő és megindító altruistikus eszményekkel való minél bensőbb és szorosabb érintkezés által, a melyek a keresztyénség alapítójának egyszerű élettörténetében vannak előttünk.“

A Herbert Spencer hívei közé tartozó *Kidd Benjamin*, a nagy angol sociologus pedig az evolutio tudományát a társadalomra alkalmazva, rendkívül nagy tudományos apparatussal bizonyítja. („Sociale Evolution“), hogy ha civilisationkat, mint egyetlen szerves képződményt tekintjük és ha amaz erők székhelyét keressük, a melyek a fejlődő mozgalmak létrehozására szükségesek s a nyugot népei történetén átvonuló ethikai fejlődés okát kutatjuk: úgy világos lesz, hogy a társadalom modern expansioját, tisztán tudományos értelemben, a renaissance és reformáció korától kell kelteznünk.

„A reformáció jelentősége,“ — úgy mond, — igen nagy, sokkal nagyobb, mint a minőnek a történetirők, a kik a maguk módszerével dolgoznak, eddig feltüntették. Közvetlen jelentősége abban áll, hogy megtartva a keresztyén vallásnak az ethikai eszmény szabályozására az értelem felett álló szükséges jellegét, azt a mozgalmat, a mely nyugot népeinek életét áthatotta, arra irányozta, hogy társadalmilag tevékenyvé tegye. A gyakorlati életben a népek roppant mennyiségű altruistikus érzelmeit szabaddá tette, azokat az érzelmeket, melyek kezdettől fogva a keresztyén vallás tulajdonképeni sociális produktumai voltak; de a melyek az éretlenség és megkötött élettevékenység korszaka alatt más csatornába vezettettek.

Szerinte egészen téves azt állítani, hogy a legújabb kor fejlődési processusa értelmi mozgalmak terméke és hajtó ereje a népnek mind növekvő intelligentiája és felvilágodottsága. A dologtermészeténél fogva az értelemnek lehetetlen lett volna a népnek a szükséges erőt megadnia ahoz, hogy sikerrel támadhatta volna meg az uralkodó osztályok csaknem bevehetetlen állását. *A hajtó erőt csakis azokban az altruistikus érzésekben találhatjuk, a melyekkel nyugoti társadalmunk át van hatva, ezek pedig karakterisztikus és döntő productumai annak a vallási rendszernek, a melyen civilisatióink nyugszik,*“ (153. 155. ll.)

„A váltság tana és az Isten előtt való egyenlőség eszméje volt ama két gondolat, a mely az osztálykülömbiségek megszüntetésén dolgozott; mindkettő pedig messze felette áll a tiszta észnek. A megváltásról szóló tan rendkívül üdvös befolyást gyakorolt az emberekre, ezek gondolkozására és érzelmeire. Rendkívül nagy társadalmi jelentősége van e tannak. E tan kezdettől fogva arra törekedett, hogy a lealázó osztálykülömbiségeket meggyengítse s az Isten előtt való egyenlőség eszméjével együtt adta meg az alapot a mai socialis evolutionnak.“

„Az emberek megszokták, hogy azt az előhaladást és eredményt, a melyet a modern társadalom felmutat, a műveltség és nevelés terjedésének, az intelligencia emelkedésének, a sajtó fejlődésének és befolyásának, az industria előhaladásának, a jobb közlekedési eszközöknek, a könnyebb szervezkedési képességnek és általában a gazdasági törekvéseknek tulajdonítsák. Csakhogy az *első ok* ezek közül egyben

sem rejlik. *Egyetlen* ok van t. i. az emberiség érzés fejlődése, a jellemek megmélyülése, megfinomodása és megnemesülése; ennek alapja pedig a váltság tan és az Isten előtt való egyenlőség tana, mindkettő régi jogaikba és jelentőségébe a reformáció által állítatván be.“ (171. l.) „A sajtó minden hatalma, a tudomány minden segítő eszköze, minden industriális haladás, minden gazdasági törekvés az altruistikus érzések nélkül egymás után mind csak fegyverek volnának a zsarnoki olygarchia kezében a támadásra. A gazdag és uralkodó osztályok csak gátolnák a haladás árját, azt megakasztanák és visszavetnék. A legszélesebb körű alkotmányos demokracia minden szabadsági és biztosítékai nem érnének többet, mint a római köztársaság szabadságai és biztosítékai Márius és Sulla alatt a császárság kezdete előtt.“ (171.)

„Ama népek politikája is merőben más, a melyek a XVI. század nagy vallási mozgalmával érintkeztek s ma is annak hatása alatt élnek, mint azoké, a melyeknél a XVI. század mozgalmi vagy félbeszakadtak, vagy éppen elnyomottak és a melyeknél a keresztyénség latin formája a túlnyomó. Míg az előbbieknél azt látjuk, hogy az egész politikát az az eszme hatja át, hogy *régi intézmények hozzá alkalmaztatnak az új szükségekhez* s az uralkodó osztályok szépen rendezetten vonulnak vissza a nép előtt. a nép pedig nem elsietetten, de állandóan mind jobban nyomul előre jogaiban; addig az utóbbiaknál azt észlelhetjük, hogy a két nagy párt, az uralkodó osztály és a nép, a birtokosok és a birtoktalanok merőben más szellemben lépnek fel egymással szemben. A küzdelem ezeknél csupán önző erő-próba, a melyben mindenik párt a maga anyagi érdekeiért folytat elkeseredett harcot, a mi mellett, az ellenfelek viszonylagos ereje szerint, a kimenetel a sikeres ellenállás és a diadalmas forradalom között hányódik ide s oda. A kimenetel mind két esetben egyaránt veszedelmes. Ha a maga ellenállásával az uralkodó osztály győz, megakadt a fejlődés és megszakittatik; ha pedig a nép győz a maga forradalmával, akkor meg az előhaladás szabálytalan és bizonytalan. A győzelem feltétlenül a nép felé hajlik; de ily viszonyok között a sikeres forradalom ára igen magas, mert nagyobb szerencsétlenség nem érhet valamely népet, mint ha az elszakad a maga multjával való minden lényeges összeköttetés-től, mint Franciaország annak idején a nagy forradalomban. A keresztyénség latin formájához ragaszkodó népek félreismerhetetlenül a rationalismus és vele együtt a forradalom felé hajtattak; míg a protestáns népeknél a socialis fejlődés fokozatosan megy előre mély vallási és ethikai alapokon.

A legújabb és legmodernebb társadalom-bölcse-lők, sociologusok e nehány bizonyítéka azt hiszem mindenkit eléggé meggyőz annak a szellemi mozgalomnak a rendkívüli, nagy világtörténeti és társadalmi jelentőségéről, a melynek születése emlékére ma ünnepet szentelünk.

Ez a jelentősége és ereje a protestantismusnak azonban csak ott van meg, a hol annak tényleges, positiv erejét viszik be a társadalomba és nemcsak mindig úgy fogják fel, — a mit sokszor szemére is vetnek és nem is egészen alaptalanul, — hogy a pro-

testantismus tulajdonképpen csak protestatio, azaz tiltakozás. Tiltakozás minden tekintély ellen. Nem igaz! Az az igaz, hogy mi csak az *igazság* tekintélyét ismerjük el és azt követeljük. A legfőbb tekintélyét pedig csak az isteni igazságot illelheti meg. A protestantismus nem pusztán keret csak, hanem tartalom. Tartalma az isteni igazság. Ez az igazság pedig: Istennek kegyelme a Jézus Krisztusban. A protestantizmus mindenek előtt vallási hatalom s mint ilyen társadalmi átalakító, fejlesztő erő.

Gyönyörűen mondja *Luthardt*, hogy „az üdvösségnek, ez üdvösség bizonyosságának kérdése volt az, a mi Luther életének és művének a *lelkét*, a kedélyekre való hatásának titkát s az eredeti protestantismus erejét képezte és fogja mindenha képezni. A ki olyan protestantizmust akar, a melynek gyökere nem ebben a kérdésben van, az megsemmisíti annak igazságát és összetöri annak jövőjét.“

A protestantismus nemcsak az igazság keresése, hanem az igazság birtoklása is. Nem csupán kérdészködés a lelkek üdvössége után, hanem felelet is erre a kérdésre. Ez a legnagyobb, legmélyebben járó lelkiismereti kérdés pedig abban nyer feleletet, a mit Pál apostol mondott a filippibeli börtönőrnek: „Higgy az Úr Jézus Krisztusban s üdvözlés mind te, mind a te háza népe!“ (Ap. Csel. XXI. 31.) Ez a hit azonban nem a képzelet üres alkotása, nem az agy hullámfodra, hanem a belső embernek és ennek akarátának legfelségesebb ténye, a szívnek a Jézus Krisztussal való közössége, a megváltás bizonyossága.

Valamint igéje által teremtette Isten a világot, igéje által alapította egyházát, mondá Luther, — úgy az ige által kell azt reformálni is.

Ezt hisszük és valljuk ma is és ebben a hitben, meggyőződésben s ennek erejében van jövőnk záloga!

Kenessey Béla.

Október 31.

— *Zayson Fánostól.* —

(Vége.)

Csak végső perceit élő századunk perceit tekintjük, annak eseményeiben ott lüktetnek a reformáció elvei, ott van a protestantizmus hatása. A tudományok fájának hasznos gyümölcsötzetésében, a faji individualitás és nemzeti eszme teremtő erejével új, hatalmas államok alakításában, a társadalmaknak új, munkás rétegek előállításával megújításában, a közjogok és közszabadság javainak kiterjesztésében, a közterhek arányosabb szétosztásában; a felvilágosultság, közműveltség, egyenlőség, s testvériség habár lassú, de folytonos és feltartóztatlan terjedésében mindazoknak az eszméknek ereje munkál és hat — és csakis azoké — melyeket a reformáció vivott ki és érlelt meg, s melyeknek lobogóját ma a protestantizmus hordozza.

És itt, bár most csak pár szóval érinthetem, lehetetlen figyelmen kívül hagynunk — különösen nekünk magyar protestánsoknak — a reformációnak azt a hatását, melylyel a hazaszeretet szent érzését a nemzetek lelkében mélyítette, tisztította. Mert a midőn

a reformáció önállóvá, s Rómától szabadabbá tette egy nemzet fiait, egyszersmind elszakította azt a kötetelket is, a mi sziveiket a hazán kívül álló, attól idegen hatalmi érdekrendszer központjához fűzte. És csak így nyerhette vissza a polgárok lelke is a hazafiui hevület teljességét, így lehetett csak szabadabb, osztatlanabb, őszintévé és csudaerejű, minden áldozatra képessé annak a földnek szeretete, a hol születnek, élnek és meghalnak. A hazá hű polgára nem oszthatja meg szívét egy idegen hatalom és hazája érdekei között úgy, hogy a hazának kára, romlása ebből ne lenne. A hol a pápa, a legtökéletesebb abszolútizmus személyesítője az első és nem az alkotmányos király, a hol Róma érdeke a fontosabb és csak azután jön czégerül, porhintésül, korteseszközül a hazá szent neve és érdeke: ott öntudatos, őszinte és önzetlen hazaszeretetről beszélni felesleges, legfennebb szánalomra méltó együgyűség. Csak a protestantizmus volt és lehet a jövőben is az az „erős vár,“ mely dacolt a multban, s megküzd ezután is az internacionális reakció nemzetsorvasztó ragályos áramlatával, s megvédelmezi úgy magyar földön, mint egyebütt az emberi, nemzeti és kulturális szabadságot és javakat. Hogyne erősödnék a jövőbe néző hitünk, bizodalunk, mikor a multba, 1517. okt. 31-kének ennyi dicsőség, s ily büszke öröm varázsfényével bevont napjára tekintünk vissza! A reformáció áldásaiban az egész emberiség osztozott, ezért annak az egész emberiség ünnepévé kell lennie. És eljön az idő, midőn azzá is lesz. 1517. okt. 31-ikét velünk együtt kellene hogy ünnepeljék ellenfeleink is, ha az elfogultság és türelmetlenség homálya hályogképen nem ülne szemekben, hiszen ők is sokat köszönhetnek e napnak, hiszen a reformáció világot megrázó hatása ébresztette öntudatra a katolicizmust, s tette képessé arra, hogy mint viszonylagos becsü faktor az emberiség vallás-erkölcsi életében még létjogot vindikálhat magának. Hiszen ma is a protestantizmussal való versengése önt tartalmat munkásságába, nem pedig saját elvei, melyek az emberiség kulturális életének nagy épületen ma már csak kopott diszitményekként tekinthetők, de nem fentartható oszlopok.

Látva az eddigi eredményeket, látva a történelemnek meggyőző tanulságait, ennek a napnak emlékezete táplálja, fokozza bizodalunkat az iránt, hogy a protestantizmus ereje nemhogy hanyatlóban volna hanem még ezután fog szép, de nehéz rendeltetése szerint valóban érvényesülni: letéteményese maradván az emberi kultúra nagy érdekeinek, érlelő kovásza a józan haladásnak, beszélő szövétnéke a közpolgáriasság üdvös munkájának. A szellemi és erkölcsi élet meghódított területén, eddig megfundált alapjain, s megszerzett eszközeivel még ezután kell és tudja is, fogja is megmutatni, érvényesíteni elveinek termékenyítő erejét, az erőnek kimeríthetetlen gazdagságát socialis munkájával. Ha eddig az állami közélet küzdelmeiben és a nemzeti kultúra feladatainak szolgálatában kellett — helyzeténél fogva, specialis körülmények miatt lételének biztosítására — mindenütt, de főleg Magyarországon, inkább extensiv működést kifejtenie, vajjon ki volna-e evvel merítve produktív ereje? s kisebb volna-e abbéli rendeltetése, becsvágya és képes-

sége, hogy intensiv módon is bizonyosságot tegyen önmagáról? Sőt állítom, hogy hovatovább mind nagyobb szükség lesz mindenütt a protestantizmusra az állami, társadalmi és kulturai élet fenntartásában. A fejlődő közélet szükségleteinek kielégítésére fordítandó munkához újabb meg újabb erőnek forrását fogjuk megtalálni a protestantizmus tisztán megőrzendő alapelveiben. És ha eddig a protestantizmus — mint történelmének lapjai beszélnek — (különösen hazánkban) csak küzdött, nem egyszer fegyverrel kezében, létjogaért, a holnapi napért és ha csak tanított, — ezután ő fogja a nagy társadalmi reformok és a kulturai kifejlődés jövőjéhez az alapot, munkájához az erőt és eszközöket Isten örök ígében gyökerező elveivel biztosítani. Eddig még, úgy szólva, nem volt ideje erőinek hivatása szerint való teljes gyümölcsötzetésére, ezután fog és kell mélyebben szántania, hogy annál több és jobb gyümölcsöt teremjen az emberi tökéletesedés mezéjén.

E meggyőződésünkből legközvetlenebbül azonban annak elismerése következik, hogy a protestantizmus nem dicsekedésre való érdem, hanem egyes tagjaira nézve nehéz kötelesség. Ha minden protestáns embernek öntudatává lenne ez, az lenne 1517 okt. 31-ikének legmagasztosabb ünneplése! Hogy pedig így legyen: csak előre a megtört úton, tovább a munkában! Csak hadd zengjenek régi szép zsoltáraink egyszerű templomainkban, hadd szárnyaljon az örökkévaló ige tovább templomban és templomon kívül, s ne szégyeneljük sehol, sőt mint dicsekedésünket tartsuk fenn és terjeszszük mindenütt és mindenben a kálvinista embernek az ő eredeti, hamisítatlan karakterét, mely az ő tiszta evang. hitének, őszinte, nyílt szívének, komoly, de nyugodt lelkiismeretének tüköre mindenben: munkájában, örömeiben, szomorúságában, beszédében, magaviseletében. Ne feledjük, hogy ez egyszerű templomok, ennek egyszerű szolgálói és a hívek egyszerű szokásai oly eszmék és elvek győzelmének hirdetői, bizonyosságai, melyekre a világnak oly szüksége van, mint a szervezetnek az éltető levegőre és mindennapi kenyérre. És hogy mindezeket megvédhessük, fenntarthassuk, szercczünk érvényt Isten egyszerű, tiszta, de mindenre elégséges ígésének. Ne csak hirdessük ezt, de éljük életünkkel, önmagunkban mutassuk meg annak megmegmáshatatlanságát, hogy legyen győzelme az életben: a családban, az iskolában, a társadalomban, a politikában, a közélet minden fórumán. Így az évnek nemcsak egy napján, de mindenikén méltóan fogjuk ünnepelni 1517. okt. 31-ikét!

Papavatási beszéd.

(Tartotta Kolozsvártt, 1900. nov. 4-én *Sylvester Domokos* szászvárosi lelkész.)

Márk. VIII. 34.

Keresztyén atyámfiai! Ugyebár rossz hadvezér az, a ki mindig csak azt kiáltja katonáinak: „előre!” s nem mondja: „utánam!”? Viszont, gyáva katona az, a ki vezérért látja előre rohanni s nem rohan utána!? Látjátok: az Isten országát védő, hódítva terjesztő seregnek, a keresztyénségnek vezére sem elégszik meg az előre való biztatással. „Kövess engem, jer utánam!” ezt mondja mindnyájunknak, s nekünk nyomába

lépni, az életnek minden körülményeiben nyomdokán haladni szent kötelességünk.

Édes kötelesség! Követni azt, a ki magához hívja az elfáradtakat, ki megenyhíti fájdalmainkat, letörli könnyeinket, ki lelkünk idvességét szerzi meg, hogyne volna édes! És mégis, nehéz kötelesség! Mert ez a követés nem csupán abból áll, hogy elhagyjuk tudományaink igazságát, magunkévá tegyük felséges eszméit. Nem! Jézust követni más, Jézust követni több. Magasztos elveit megvalósítani, hozzá lehetőleg hasonlóvá lenni, hogy úgy éljünk, mint ő, hogy elmondhassuk az apostollal: *»élek többé nem én, hanem a Krisztus él én bennem.«* (Gal. 2: 20.) és *»Kicsoda szakít el minket a Krisztus szeretetétől? Nyomorgattatás-e? Szorongató keserűség-e? Üldöztetés-e? Éhség-e? Meztelenség-e? Veszedelem-e? Fegyver-e? Sőt inkább mindenekben a diadalmasoknál fellebbvalók vagyunk az által, a ki minket szeretett.«* (Róm. 8: 35-37.)

Ah! hogyne volna nehéz, hogyne volna önmegtagadás *így* követni azt, kinek országa nem ebből a világból való, ki menynevei atyjának akarátán még a halál félelme alatt is megnyugszik: „ne úgy legyen amint én akarom!” ki nyugodt lélekkel mondja a koronát ígérő kísértőnek: „eredj el sátán!” ki önérettel meri az egész világnak szemébe mondani: *»kicsoda tud bármi bünt (Ján. 8. 46.) telőlem!?»* ki mikor arczul ütök, szeliden fordul sértője felé: *»ha nem igazat szólottam bizonyítsd be, ha pedig igazat beszéltem miért ütsz!«* (Ján. 18. 23.) ki még ellenségeinek is bocsánatért esdekel: a kegyességnek, a szentségnek, a szeretetnek azt a megtestésült példányképét igazán követni, nem-e vágyakozunk, érzelmeinknek, az élet gyönyöreit kihasználni őszönző hajlamainknak, nem-e a testi embernek, az életrevalóságnak, önmagunknak megtagadása.

Mert bizony az élet, a világ, a vonzó és eltaszító példák egyaránt, nem a Krisztus pályájának tövise s útjára csábítanak minket; nem azt mondják nekünk: „utánam, fölfelé!” hanem ezt: „minden órádnak szakítsd le virágát!” Oh, bizony e világ nem a Krisztusnak országa! annak irányelveivel, mozgató eszméivel épen ellenkezőket hirdetett a Mester. Hogyne volna hát azoknak megtagadása, a krisztusi eszmény határozott követése, bárkire nézve is, nehéz, mint egy kereszt?

Hát még azokra, a kik a Krisztusnak nemcsak követői, hanem elhívott munkatársai, nyájának nem csupán tagjai, hanem vezetői, országának nemcsak polgárai, hanem terjesztői, apostolai, a kiknek más mértékkel mér, mint más embereknek, a világ, akiktől annyit követel, hogy ha mindazt teljesíteni tudnak, megközelítenék az emberi ideált, amíg hibáikat olyan nagyító üvegen át nézi, mely elefántnak mutatja a piczi szünyogot, akik közzé ez alkalommal avatunk be titeket, ifjú szolgatársaim! hát rátok nézve nem az önmegtagadás nehéz keresztje-e, a Krisztus igaz követése, a ti hivatástok hű teljesítése!?

*

a) K. ai! Mint a kis gyermeknek szüksége van a szülői vezető kezére, ép-oly szükségünk van mindnyájunknak, az isteni gondviselés édes tudatára. Az élet ezerféle változásaiban, hullámozó, ah! sokszor zúgó, háborgó tengerén, mi is csak akkor lehetünk nyugodtak, boldogok, ha úgy érzünk, mint ez a matrózfiú, ki, mikor a rettenetes viharban a hajónak népe, a halál félelmétől kétségbeesve jajgatott, nyugodtan ült helyén, s midőn a megrémült útasok azt kérdezték tőle: „hát fiú! te nem félsz?” így felelt: „miért félnék, hiszen apám ül a kormánykerék mellett!” Más szavakkal: az Istenbe, a mi mennyei atyánkba vetett erős hit, a szilárd vallásosság, életnyugalomunknak lét-föltétele.

És eljön hozzánk a világ, az élvezetektől mámoros, a sorscsapások által földre sújtott, a sok bölcese-

ségtől elkábitott világ és azt mondja nekünk: „ne higgy!” S mondjátok meg: mikor úgy csábit erre az öröm, a jóllét, hogy a nagy olasz költő mondásával azt kiáltjuk „nem félek téled Isten! mert elmúlt a tél”, — úgy ösztönöz a szenvedés, a Jób feleségének szavait suttogva fülünkbe: »átkozd meg az Istent és halj meg«, — úgy ingerel az emberi tudáskodás, mely azt mondja fennen: „bejártam az eget és a földet, de az Istent sehol se találtam”; ha rendületlenül meg akarunk állani, ha mi mesterünknek igaz követői akarunk lenni és maradni, nem kell e sokszor, csaknem folytonosan megtagadni magunkat, nem kell e fölvennünk az önmegtagadás keresztjét, megöldökölni a testnek, a vérnek ösztönét, a földi az emberi szenvedélyt, mely az Isten ellen rugdosódni készíti?!

S ha mindnyájunkra áll az alapige, mennyivel inkább azokra, a kik a Krisztus evangéliumának hirdetői? Hogyan hirdessék azt, ha nincsenek teljesen meggyőződve felőle, tetőtől talpig áthatva az által, ha el nem mondhatják az apotollal „*életemben, mint halálomban, nyereségem a Krisztus!*” (Philipp. 1: 21.) Nekik a világ világosságának kell lenniök, s hogyan terjeszsen fényt ami sötét? Bizony nekik meg kell tagadni magukat, ha a Krisztus apostolai akarnak lenni. Meg, már akkor meg, mikor e pályára lépnek, mely nem igen bíztatja őket azokkal az előnyökkel, melyekért fut, fárad, ökleldözik e világ, melyen, az élet nagy sorsjátékában, még a betét se térül meg. Meg kell tagadni magukat, mert a Krisztus evangéliomát kell hordani mindig ajkukon és nem emberi tudományt, isteni eszméket és nem emberi fónák bölcsességet, örökkévaló igazságokat és nem divatos elveket, mint az apostol mondá magáról, nekik is azt kell mondani: »*nem végeztem magamban egyebet tudni, csak a Krisztus, azt pedig a ki megfeszítettett.*« (I. kor. 2: 2.)

Oh bizony a papnak, s különösen a protestáns papnak fel kell venni az önmegtagadás keresztjét, hogy a vallás szentségeért lelkesülő, pályájára hivatással lépő apostol lehessen. Különben csak olyan, mint az a pásztor, ki állásával, helyzetével meg nem elégedve, csak kényszerűségből veszi kezébe a pásztorbotot, s míg a nyáj elszéledve barangol, kénytelen kellelten hallatja téregető szavát. Neki nem szabad pályáját csupán kenyérkeresetnek nézni, nem szabad az Isten igéjét emberi mű gyanánt a vásárra vinni, hogy a többetigérőnek eladja; nem szabad az evangéliumot olyan portékának tekinteni, melyet zálogba tesz az elbutított tömegnél; nem szabad a szöszéket színpadnak tartani, honnan hiszékeny hallgatóit most megnevezteti, majd könnyre fakasztja. Neki az *írást* kell magyarázni, Pál apostol szerént: „*az embereknek épülésére, intésére, vigasztalására*”; beszédének tükörnek kell lenni, melyben a szépség mellett a szenny is látható; gyógyszernek, mely keserű bár, de a lélek egészségére szükséges; élesen metsző késnek, mely levágja a lélek fatytyuhajtásait, de forrasztó balzsamnak is, mely behegeszti a sebet. A megfeszített Krisztust kell prédikálnia és kell hittel, meggyőződéssel, az evangéliom igazságaitól áthatott lélekkel, különben... különben csak olyan, mint a vak, a ki színekről, a siket, aki zenéről, az örült, aki logikáról beszél. Nem kell-e hát fölvenni nekik az önmegtagadás keresztjét?

b) Aztán nekik nem elég ám itt a templomban hirdetni az ígét-, az életben kell megvalósítani Jakab apostol nagy elvét: »*a hit jó cselekedetek nélkül meghalt ő magában.*» (2 17)

Nekünk mindnyájunknak mondja a mester: „*nem minden a ki azt mondja: Uram! Uram! megyen be a mennyeknek országába, hanem a ki cselekszi az én mennyei atyámnak akarataját.*» (Máté 7: 21) Igen! Mindenkinek magaviseletével, tetteivel, életével kell megmutatnia, hogy a mag jó földbe hullott, hogy az erkölcsi világnak, Isten országának derék jó-

ravaló tagja, Krisztus igaz követője. Nos, hogyha így van, nem kell-e megtagadni magát ezért, ebben a világban, hol a vallásosság vagy ritka madár, vagy mondva csinált, processios műkegyesség, fényes foglaltványban hamis kő; hol a mi vonz és megragad az embereknél, üres bolt előtt cifra kirakat; hol a tettek rugója legtöbbször az önzés, hiúság; az igazságszeretet és erény csak álarc, a buzgóság, lelkesültség hőmérő, mely az időjárás szerént fölhág és leszáll...

Hát a Krisztus szolgájának nem kell e még inkább magára venni az önmegtagadás keresztjét? ha nemcsak itt terjeszteni, nemcsak itt hirdetni, hanem künn, az életben is munkálni akarjuk azt, ami szép, ami nemes, ami szent; ha nem akar olyan lenni, mint az útjelző fa, mely csak mutatja az irányt, de helyben áll maga, mint az a tanár, aki eleget mond, mond tanítványainak, de nem néz utána, hogy tanulnak e? hanem olyan akar lenni, mint a jó orvos, ki nemcsak gyógyszerrel javasol betegeinek, de minden lehetőt meg is tesz, hogy meggyógyuljanak, mint a jó gazda, ki nemcsak elveti a magot, hanem azután is gondozza, vigyáz rá, irt, gyomlál, tisztogat. Ah! mennyit kell neki ügyelni, vigyázni, hogy senki se hintsen konkolyt a tiszta búza közé, mennyit gyomlálgatni, mennyit tisztogatni, hogy épen maradjon! Minő nehéz harcz, minő óriás küzdelem, melyet az emberek gyarlóságával, lépten-nyomon mutatkozó gyengeségeivel, sőt rossz akaratával meg kell vívnia, mikor az ártatlanság kivétel, nem szabály. s az emberek nagy része gunyosan kérdi a római helytartóval: »*ugyan, micsoda az az igazság!*» (Ján. 18. 38.)

Ah! hogyne kellene fölvenni neki az önmegtagadás krisztusi keresztjét, lemondani az élet igen sok kínálkozó előnyéről, a világtól megszokott, de a Krisztustól elítélt élvezetéről, gyakran életnyugalomról, a költő által megénekelt csendes-édes otthon pihentető karjairól, az erkölcsi világrend kedvéért! Neki ne bántsdvirág, mi másnak élvezet, tilalomfa, mi másnak gyönyör, mert neki nemcsak hiveire kell ügyelnie, hanem azok előtt jó példával járnia; hiszen az ő tiszte fáklyaként lobogni előttük, s ha csak füstöl a fáklya, ámde nem világít, látnak-e a követők? hiszen az ő tiszte az erkölcsi világszavának lenni, s *ha a só megizetlenül, mivel sózzuk meg azt?* (Máté 5, 13) hiszen az ő tiszte egyháza örének lenni, s ha vak az ör vagy alszik, nem történik-e baj? Különben nem a Krisztusnak, hanem a sátánnak szolgája, nem Isten országának, hanem botránkozásnak terjesztője... hamis pénz, festett arc, fehérített koporsó.

Hogyne vennék föl hát az önmegtagadás keresztjét, ha még oly nehéz is az, hogy mesteröket hiven követhessék, hivatásukat teljesíthessék!? hisz ha valakire, rájuk igazán talál, a mit Jézus az alapigék után mond: „*mit használ valakinek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkében kárt vall?*» (36.v.)

c) Azonban k. ai! ez a Jézus az ő szülőjének munkásaitól és a munkavezetőktől, országának hadseregének katonáitól és tisztjeitől, nemcsak buzgó hitet és tiszta jellemet, nemcsak vallásosságot és erkölcsiiséget kíván, mikor követésére hívja föl. Nem! hiszen hallottatok, hogy *arról ösmer meg, hogy tanítványai vagyunk, ha egymást szeretjük*; hiszen ő a szeretet nagy mestere, evangéliuma a szeretet szent testamentoma; hiszen a legnagyobb apostol szerént *ha angyalok nyelvén szólának is, és ha minden bölcsességet tudnék is, ha olyan hitem volna is, hogy a hegyeket elvinném helyeikről, — ha szeretet nincs bennem, semmi vagyok.*» (I. kor. 13. 1—2.)

Semmi! De hogyha van, igaz, valódi, mely egyformán magához ölel nagyot és kicsinyt, gazdagot és szegényt, mely az egyenlőséget, testvériséget felséges eszméit a gyakorlati életbe viszi át, mely amint Pál mondja: „*nem irigykedik, nem cselekszik álnokul, nem fuvalkodik fel, nem keresi csak a maga*

hasznát, nem gondol gonoszt, — hanem mindent elfedez, mindent eltűr és soha el nem fogy“ — (u. o. 4—8 v.) Oh! akkor érzem, hogy az Isten fia, az Isten gyermeke, az Isten képmása vagyok!

Hogy járhatok ide, ennek a felséges érzésnek verőfényes magaslatára? ha meg nem tagadom magamat, — oh! nem elveimet, meggyőződésemet, hanem, — emberi természetemet, mely a létért való küzdelemben arra ösztökél, hogy embertársaim félrelökésével, vagy rászédésével igyekezzem előre. Hogyan tudtok Krisztusnak, a szeretet ideáljának, követői lenni, ha föl nem veszitek az önmegtagadás keresztjét! mikor ő azt követeli tőletek, hogy *aki titeket egyfelől arczul űt, tartásatok oda másik arcotokat is, aki felső ruhátokat akarja elvenni, adjátok oda annak az alsót is, aki egy mértföldre kényszerít, menjetek el vele kettőre*, (Máté 5: 39—41) és hogy *bocsássatok meg az ellenetek vétőknek nem hétszer, de heivenhétszer*. (Máté 18: 22.)

A mikor látjátok, hogy az emberek vágják, marják, gyülölik és üldözik egymást, miért? oly semmiségekért, amiknek valódi bece nincsen. Mikor azt látjátok, hogy a nyájban maguk a pásztorok hintik el a mételyt, Krisztus apostolai maguk dobják a viszály tűzét a békés szomszédnak szerény hajlékára, a szeretet Istenének kiváltságos prófétái zavarják a vizet, hogy embereket halászhasznának; a mikor látjátok, hogy a szegény Nabothnak szőlője — melyben ti is kapálgattok sérti a gazdag ur szemét... Hogyan kellene fölvenni mindnyájatoknak az önmegtagadás keresztjét, ha ebben a rettenetes pestisben épen, egészségesen, abban a mocskos árban tisztán maradni akartok?!

Hát nektek szolgatársaim! nem kell-e még inkább magatokra venni?! Hiszen a ti hivatásotok épen a szeretet munkája. Beavatni a szeretet legdrágább gyümölcsét, a szeretet egyházába; összekötni, amit a szeretet ügyis összekötött és amikor lesujt — s oh Istenem! mily gyakran sujt alá! — a balsors menyynyköve a szeretet által épített vidám tűzhely fölé, mikor a mulandóság követeli adóját, s a szülőnek, testvérnek, gyermeknek koporsóját állítja a családnak addig boldog hajlékába: oda állani a vallás vigasztalásával, s habár magatoknak is szinte szétreped szívetek, letörölni a könnyeket, bátorítani a csüggedőket: „*ne félj, csak higgy!*“ Az életnek ezerféle bújában-bajában osztozkodni hiveitekkel, támogatni az ingadozót, fölemelni az elesettet, egyetértésre, közös munkára biztatni, segíteni mind-mindazokat, akik körületek vannak, ha más nyelven, ha más módon imádják is az Istent; kiegyenlíteni a különböző érdekeket, összeforrasztani az ellentétes szíveket a közügy, az egyház, a haza javára: van-e erre elég erőtök? Megtudjátok-e tagadni magatokat s fel tudjátok-e venni a Krisztus keresztjét, ha meggörnyedtek is alatta, még ha a Golgothára viszen is az út?! Bizony mondom nektek: bármelyik is inkább lett volna néma szájjal énektanító, kéz nélkül építőmester, nyomorék testtel erőművész, s több eredményt tudna felmutatni, mintha szeretet nélkül Krisztus apostola lesz. Ékesszólása, feddhetetlen magaviselete e nélkül mitsem ér; csinált virág, szép, de illat nélkül, holdfény, világít, de melegíteni nem tud. Vegyétek fel hát az önmegtagadás keresztjét, s úgy kövessétek a Mestert!

Hiszen ezt megtenni nem is olyan nehéz. Hivatalotok hű teljesítése megkönnyíti, a szeretetnek terhet. Ah! mit beszéltek! megkönnyíti! nem! megédesíti, hogy beteljék rajtatok az Idvezítő szava: *»az én igám gyönyörűsége, az én terhem könnyű«*. (Máté 11: 30.)

Mikor egész buzgósággal szent lelkesültséggel hirdetitek azokat az igazságokat, melyeket két ezredév alatt emberi tudomány, balgatag bölcsesség gyakran megtámadott, de le nem győzhetett, s majd látni fogjátok,

hogy az elvetett mag csirába szökken, szárba hajt, terem; hogy a *nyáj ismei az ő pásztorának szavát*, hogy hiveitek még a nyomoruságban is lelkesedve zengik a zsolozsmát „Bár dördül ég és föld remeg, hitünk nem rendül tőle meg“!... nem lesz-e akkor az az iga gyönyörűsége, az a teher könnyű, édes?! S mikor az élet is megmutatja az eredményt, mikor egyházközségetek olyan lesz, mint egy szép paradicsomkert, melynek minden öreg fája, mint ifju csemetéje ép, erős és teremtképes, s ti magatok, mint a derék kertész, ki büszkén, önérzettel mutogatja ojtványait, nem lesz-e akkor az az iga gyönyörűségest az a teher könnyű, édes!? Aztán mikor hiveiteket Krisztus igaz követőinek látjátok, a kik talán ezer fő, de egy gondolat, ezer szív, de egy dobbanás; mikor az öszszetartó szeretetet a ti vezetésetek alatt munkál, újjászül, teremt, a kesergőknek, nyomorultaknak, szegényeknek, kicsinyeknek gondját felveszi és csodákat mivel: nem lesz-e akkor az az iga gyönyörűsége, az a teher könnyű, édes?!

Oh vegyétek fel hát az önmegtagadásnak, vegyétek fel a Krisztusnak keresztjét! „*Ne szégyeljétek a mi Urunkról való bizonyágtételt!*“ (II. Jun. 1 8.) ne! még akkor se, ha fáradságtoknak nem leend fényes sikere; ha nem mondhatjátok is el magatokról, a mit Jézus mondott az ő munkájáról a Keresztelő János követőinek, mikor azt kérdezték tőle: „Te vagy-e az, aki eljövendő volna?“ Mert ha csak egy porszemnyit hordhattok Isten országa nagy épületéhez, ha egyetlen vakot elvezethettek a Silvá tavához, ha egyetlen siketnek megnyílik füle, mikor azt mondjátok: „effata!“ — ha egyetlen bénának visszaadjátok járóképességét, ha egyetlen belpoklost megtisztíthattok, ha egyetlen élőhalottat feltámaszthattok, ha egyetlen szegény befogadja tőletek az evangéliumot: nem lesz-e akkor is az az iga gyönyörűsége, az a teher könnyű, édes?!...

És ti mindnyájan, kedves atyámfiai! nem próbálnátok-e meg, hogy a Krisztus keresztje, követése, nem nehéz? Oh nem csak úgy vallások legyetek és éreztétek, hogy *a hit hegyeket mozgat ki helyeikből*, ártatlanok legyetek és éreztétek, hogy *boldogok a tiszta szívűek, mert ők az Istent meglátják*, emberszeretők legyetek és éreztétek, hogy *a ki szeret, az Istenben marad és az Isten abban*. Nem! Ti magatok is terjeszszétek a vallásosságot, erkölcsiséget és testvériséget. Ne mondjátok: „nem a mi dolgunk ez! Isten országában munkálkodni, az Ur szőlőjében kapálni, nyesni, takarítani, papi palást vagy tanítói diploma szükséges.“ Hát *nem vagytok-e mindnyájan királyi papság?* Ah bizony! Ki a Krisztust akarja követni, bármily állásban legyen is, munkálhat másokért, egyháznak, nemzetének boldogításáért. Hiszen a mint az Ur Jézus mondja: *»az aratni való gabona sok, csak arató van kevés.«* (Máté 9: 37.) Munka és munkatér van, csak munkás nincs elég. Álljatok tehát a munkások közzé, nem várva egyéb jutalmat, mint az öntudat megnyugtató szavát: „*ezt jól tevéd, ez Krisztus-munka volt.*“

És kezdjétek meg e munkát ott, hol legkönnyebben tehetitek, hol első sorban köteleiségetek, hol igazán papnak, tanítónak kell lennetek: otthon, a család körében. Terjeszszétek ott szóval, tettel, — mert hiszen „minden ékesszólásnál szebben beszél a tett,“ — éltetekkel a krisztusi eszméket! Aztán mint a nap: hovatovább annál szélesebb körre hinti éltető fényét, — szélesbbitétek ki munkakörötöket! „Küzdj és bízza bízzál!“ Ez legyen a jelszó, s meglátjátok, hogy a sötétben fény derül, s mint egykor a Mózes veszszejére, a kietlen pusztaságban üdítő forrás fakad föl; mindenütt világosság, tenyészet, élet fog terjedni körülöttek, s lelketekben viszhangozni fog a föltámadott Mester mondása: „*én élek és ti is éltek.*“ Amen.

Egyháztársadalmi munka.

(*Molnár Albert* felolvasása egyházi értekezletünk választmányi ülésén.)

Egész közmondásossá vált, hogy a mai kor realis, praktikus. És ezt az irányt a maga egyoldalúságában gyakran méltán vádoljuk meg. Azonban elvégre mindennek, az idők realis, praktikus irányzatának is Isten tervét kell szolgálnia. Ime. A kor realis, annyira realis, hogy az egyházat is visszainti a felhőktől a földre, a realis talajra, melyet az egyháznak sem szabad lába alól elveszítnie. A kor praktikus, annyira praktikus, hogy a keresztyénségtől is — praktikus keresztyénséget vár. És ez jól van így. Az evangelium nem csak tanrendszerekbe foglalást kíván, de kivített az életbe és realisálást. A keresztyénségnek nem csak eszméi, hangulatai, de cselekedetei is vannak. A keresztyénség nem csak tisztán benső dolog, de meg van külsője is és a keresztyénség éppen eme mindkétoldalúságában igazán realis és csonkítatlan egész... És ez a praktikus keresztyénség a magas, tiszta ideálokat nem csökkenti, sőt gyarapítja. Ez a praktikus keresztyénség nem csak a gondolatoknak, érzületnek, phantasiának idealitását sürgeti, de az akarát idealitását is és ideállá avatja magát a cselekedetet is.

Ezt a praktikus keresztyénséget ki vezette? Úgy gondolom, hogy a mi evangelium szerint reformált anyaszentegyházunk nem csak a tankeresztyénségnek, de az életkeresztyénségnek is hivatott organuma. Egyházunknak nem valamely félkeresztyénséget, de a keresztyénséget a maga csonkítatlanságában, a maga mindenoldalú egészében kell képviselnie. Egyházunk nem zárkozhatik el a socialis földadatok előtt. Ennélfogva egyháztársadalmi munkát, Jézus szellemétől vezérelt egyháztársadalmi munkát sürgetünk. S legyen ez egyháztársadalmi munka a mainál intensivebb is, extensitvebb is.

Nem tagadható, hogy egyházunk az egyháztársadalmi munkára ma még nincs eléggé szervezve. Ne kicsinyeljük a szervezeti kérdést, mert a jó szervezet az élet föltétele itt a földön. A míg nincsenek lábak, egyetlen lépést sem tehetünk; a míg nincs tüdő, egyetlen lélekzetet sem vehetünk. Szóval: szervek, szervek kellene! Ennélfogva egyházkerületünk f. évi junius hóban megalakult Egyházi Értekezletének közgyűlésében egyháztársadalmi szervezkedésünk céljából konkrét javaslatokat tettem. E javaslatok ott olvashatók lapunk f. évi 24. 25. 26. számaiban, valamint Egyházi Értekezletünk f. évi Évkönyvében is. E javaslatok képét adják annak az élő s munkás hálózatnak, mely egész egyházkerületünkön s ennek minden gyülekezetén át ágazik s gyülekezeteik felnőtt tagjait, család-főit, ifjúsági és női társadalmát egyháztársadalmilag organisálja. E szervezetnél fogva az úgynevezett belmissiói munka nem csak lényegileg, de formailag is valóban egyháztársadalmi munka lesz. Ez okból nagy súlyt helyezünk ama konkrét javaslatokra, melyeket juniusi Értekezletünkön béterjesztettünk. Ha a javaslatok megvalósulnak, akkor folyni fog a vallás-erkölcsi munka, és pedig folyni fog nem csak a felületen, nem csak szorványosan egy-egy kis körben, de folyni fog le a mélyig, ki a szélelig, folyni fog szervesen és az

egyházból, mint centrumból hogy egyházunk is így újabb sulyhoz jusson s ismét kovász legyen a társadalomban. Belmissiói munkáknak ily egyházasítása, — még csak ezt akarjuk megjegyezni itt, az oly nagy elismerésre méltó belmissiónak nem vereségét, de épen győzelmét jelenti.

Ez alkalommal azonban nem az egyháztársadalmi szervezkedéssel és organummokkal akarok foglalkozni, de magával az egyháztársadalmi munkával, melyet amaz egyháztársadalmi szervek végezni lesznek hivatva. Az egyháztársadalmi munkák közül többre már juniusi értekezletünkön rá mutattam. Most ismét sürgősen ajánlom azt a néhány feladatot, melyet mindjárt föl fogok sorolni.

Legyen szabad első sorban is szemléltetőleg járnom el s példákban mutatnom föl, hogy micsoda intézmények lehetségesek csak egy kisebb egyházközségben is. A példa vonz, habár a távolból is veszem azt. A szász-weimari nagyhercegség egy falujára gondolok. E falú neve: Frankenheim s jelenlegi derék lelkésze: Schultz, ki két év előtt számolt be egy érdekes füzetben azon intézményekről, melyek ott a nép vallás-erkölcsi javát szolgálják. S midőn én Frankenheimnak, az alig ezer lelket számláló falúnak intézményeire, mint tényekre rá mutatok, ezt természetesen nem csak regisztrálás, pusztá leltározás végett történik, de követendő példának fölmutatása céljából. E községnek, igaz, volt sok nagyszívű patronája: a három év előtt elhunyt Zsófia nagyhercegné; de az intézmények vezetője, lelke, több intézménynek éppen életre hívója: a pap.

A frankenheimi nép számára van egy *segélypénztár*, mely a hetvenes évek közepén a faluban grassalt nyomor és typhusos járvány hírére gyűlt adományok fölőslégéből alapított. E segélypénztár földadata: pénzügyileg támogatni oly intézményeket, melyek e falú anyagi és erkölcsi emelésére szolgálnak. Maga a segélypénztár állami kezelés alatt áll, de az alapítványi igazgatóságnak megvan helyi organuma: a helyi bizottság, melynek mindenkori elnöke a pap. E pénztár természetesen nem arra való, hogy az egyeseknek munkátlen életet biztosítson s egész lelkesítő látni a pap leleményességét s kitartását, hogy népének munkát szerezzen, most a hivei által tördelt bazaltot az állami igazgatóságánál értékesítvén, majd az ugyancsak hivei kenyérszerzése végett alapított kefégyőr számadásait vezetvén stb. A pap alkotja meg a gyülekezeti *kölcsönpénztárt* Kaifeisenféle elvek alapján. Ez egy gyülekezeti szövetkezet, mely akár kölcsönt közvetít az összes tagok jótállása mellett s kifejezett célja, hogy a tagok anyagi viszonyainak emelése által az erkölcsi viszonyok javuljanak. E szövetkezet tagjai solidarisak s maga a szövetkezet az ő tagjaival szemben erkölcsbiró is. Ez intézmény összeköttetésbe van hozva az egyházzal s benne a papoknak kiváló szerep van biztosítva. Mondhatni, hogy e kölcsönpénztár a keresztyén szellemű vezetése s tendentia által a pénznek evangelisálása. E gyülekezeti kölcsönpénztár nem csak személyes kölcsönt ad, de szükesztendőkből az embereknek élelmi szerek, az állatoknak takarmányt szerez be. Gazdasági eszközöket vesz, állatállományra segít s az állatbiztosítás terén is igen hasznosnak bi-

zonyult. E kölcsönpénztár házakat is épít s tagjainak az építési költség árában eladja rendszeren 16 évi törlesztésre s a még nem törlesztett összeg 5⁰/₀-át szedi. Mindez a lakosok anyagi jóllétére s erkölcsiségére szemmel láthatólag foly be. Egyébiránt e faluban lakásokat a nagyhercegné is építtetett, melyeknek bérösszege csak annyi, a mennyi a lakások épségben tartására szükséges; de elmaradhatlan föltétel, hogy a lakók istenfélő, példás keresztyénéletet éljenek

Van e falunak *szegénygondozási tanácsa*. Eredetileg úgy volt tervezve, hogy e tanács vegye kezébe a politikai-községi, az egyházi és privát szegénygondozást egyaránt. E szegénygondozási tanács áll a lelkészből s az egyház egy képviselőjéből, mondjuk presbyterből, továbbá a polgármesterből, mondjuk falusbíróból s a politikai község képviseletének egy tagjából és végre a diakonissából, ki e tanácsban a magán szegénygondozást képviseli. Minthogy a politikai községnek különben is örvényes s önálló kötelességei közé tartozik a szegényügy is, ennél fogva e szóban forgó tanács szegénygondozása ott működik, hova a politikai község szegénygondozása el nem ér. E tanács célja a szegénység okát (az erkölcsöt is) szüntetni meg, a szegényeket önálló keresetre képesíteni, nekik munkát is szerezni, ha csak nem teljesen munkaképtelenek. Az alapezabályilag is hangsúlyozott főcél a gondozottakat istenfélelemre s erkölcsre vezetni. A segélyezés csak rendkívüli esetben áll pénzből, de rendszeren élelmi szerekből, ruhaneműekből. E szegénygondozás anyagi forrásai házankénti gyűjtés minden évben kétszer (az egyik mindig aratáskor), továbbá egyeseknek a rendes gyűjtés alkalmán kívüli adományai, végül a már említett segélypénztár is ad időnként bizonyos összeget e tanács rendelkezése alá. Az évi rendszeres szegény gondozás mellett karácsonyszombatoként a szegények összegyűjtetnek s karácsonyi adományban részülnek. Ez az aktus ott egész ünnep. A pap a bibliával kezében hirdeti a karácsonyi evangeliumot. Maga az ünnep a pap házában történik, melynek egyik szobáját e célra előkészítik. A karácsonyfa lángjai beragyogják a papiházat s az ablakokon át bevilágítanak a falúba...

Van e falunak *betegsegélyző pénztára*, mely az említett segélypénztár egyik osztálya. Az eljárás következő: a helyi bizottság, melynek elnöke a pap, összeállítja s időnként revideálja az ingyen gyógykezelésre igényt tartható szegények névsorát. E névsor egyik példánya az orvosnak, másik példánya a gyógyszerésznek adatik át, mint a kikkal a betegsegélyző pénztár ily esetekre előleges szerződésben áll. A névsor harmadik példánya a gyülekezetben működő diakonissa kezében van.

Van a faluban *kisedővóda*. A diakonissa nemcsak kiképzett hivatásos betegápoló, de a kisedővódanak is vezetője. A kisedővóda épületének alsó részében tágas szoba a gyermekek számára, felső részében van a diakonissa lakása. Ugyancsak itt egy tágasabb helyiség, hol a konfirmálandó leányokat a téli időben a diakonissa főzésre is tanítja. A kisedővódában járó gyermekek 2—6 évesek, itt testi-lelki ápolásban részesülnek. Ez intézet természetesen nem

az iskolát, de a családi otthont pótolja, míg a szülők dolgaik után látnak. A gyermekek kis történetkéket tanulnak, bibliait is és imákat. Képeket látnak. Énekelnek. Játékaik a mozgást és a foglalkozást tartják szem előtt Fröbel methodus szerint. A gyermekek heti 5 krt fizetnek, melyért délelőtt, délután tejet s vaját kapnak.

A *gyülekezet árváiról* a szász-weimari nagyhercezség árvagondozási intézménye gondoskodik. Ez intézmény országos intézmény. Azonban ez országos árvaügyi intézmény az egyházzal s ennek organumival szoros összeköttetésben van. Igazgatását rendszeren a weimari első lelkész vezeti. A fölveendő növendékeket a gyülekezetek papjai terjesztik föl s a superintendensi hivatal ajánlja. Maga az intézmény a *cselednevelés* elvén alapszik s az árvákat országszerte alkalmas családoknál helyezi el. Az elhelyezett árvákra az illető község lelkésze ügyel föl.

E faluban az *iszákosság* megakadályozásának kérdése igen egyszerűen oldott meg. Ugyanis ott egy idő óta a már említett alapítványi igazgatóság tart vendégfogadót, korcsmát. A bérbeadást ama helyi bizottság eszközli, melynek elnöke a pap. A bérszerződés szerint a korcsmárosnak nem szabad gyermekeket, nőket az ivóba bocsátani s felnőtteknek is csak annyi italt adhat, a mennyi meg nem árt s pálinka helyett sört kell mérnie.

Van a gyülekezetnek *ifjassági egylete*, természetesen a pap által hiva életre. Tiesmeyer ntasításai nyomán kéthetenként tartanak gyűlést, melynek célja építés is, tanítás is, nemes szórakozás is. Itt is a pap vezet.

Van *lányok egylete* is, mely a diakonissa vezetése alatt áll. A diakonissának segítségére van a papné és tanítóné. Összejövetelük vagy a papiházban vagy a diakonissánál a kisedővóda termében van. A gyűlést egyházi ének nyitja meg. Van fölolvásás. A lányok ezalatt kézimunkát dolgoznak és pld. karácsony előtt a karácsonyfa maguk számára. Ártatlan, kedélyes játékokat is játszanak. A gyűlés végén a diakonissa tart imát, vagy vallásos elmélkedést olvas föl s egyházi énekkel záródik az összejövetel. Nálunk addig is, míg gyülekezeteinkben diakonissáink lennének, a lányok csoportokba osztva s fölváltva gyűlhetnének össze a papné, tanítóné vezetése alatt s a fentti program mellett varnának terítőket katedrára, úrasztalára, avagy a szegények karácsonyfájára és természetesen maguk számára is. De már csak magában a magasabb cél is, melyet a tevékenység elébe tűzünk, rendkívüli nevelő hatású.

Van *egyházközségi könyvtár*. Életképek, nemes jellemrajzok, gazdasági füzetek, történelmi iratok stb. mellett ott van a könyvtárban 39 kötet keresztyén vallásos szellemű folyóirat, lap és könyv. A könyvtárnok is a pap s ez a körülmény biztosíték, hogy csak jóra való könyvek találhatók ott.

Rendes folyamatban vannak az *egyházi esték*. Ily esték mintaprogramjával újból ajánlom magunknak is azt a programot, melyet lapunk 24. számában közöltem. Ez esték a katedrából is előre kihirdetnek.

Ime, ennyi intézmény egyetlen faluban és ennyi

gondosság a nép anyagi s valláserkölcsei jólléte tekintetében. Az itt felsorolt dolgokat, mint említettem is, nem csak regisztrálni akartam, de akartam például állítani szemünk elébe. Mindezt mi is megtehetjük s meg is kell tennünk. A mi munkánk a már többször említett s a mi viszonyaink között éppen mellőzhetlen egyháztársadalmi szervezkedés mellett még általánosabb hatású fog lenni.

(Folytatása következik.)

Egyházkerületi közgyűlés.

(Folytatás.)

— Nov. 3. d. u. —

A közgyűlést d. u. 5 órakor nyitotta meg br. Bánffy Dezső elnök, Tárgysorozat rendjén felolvastatja az „erdélyi püspökök” címnek a közvéleményt az egyházi és politikai lapok útján általánosan foglalkoztató kérdésében kelt igazgatótanácsi előterjesztést, mely ajánlja, hogy közgyűlésünk a sérelem orvoslás végett az országgyűlés képviselőházához intézzen kérésd s illetőleg fogadja el az előterjesztés kapcsán beterjesztett feliratot. Közgyűlésünk ezen feliratban kifejezve látva állásfoglalásának indokait és jogos kívánságát: a feliratot, beterjesztett szövegében általános tetszéssel elfogadja s ennek a képviselőházhoz fölterjesztését egyhangulag kimondja.

Ezután a nagy-enyedi Bethlen kollégiumtól járó püspöki fizetés-pótlék (779 frt. 80 kr.) ügyében a múlt évi közgyűlés 49 számú határozatával Simó Lajos egyházkerületi főgondnok elnöklete alatt Sándor János, Pokoly Fózsef, Becsek Lajos és dr. Török István személyében kiküldött bizottságnak nyomtatásban megjelent és a közgyűlési tagoknak előzetesen kézbesített terjedelmes javaslata alapján szerkesztett igazgatótanácsi előterjesztés került sorra és fogadtatott el Bartha Zsigmond nagy-enyedi tanár fetszólalásának és indítványának mellőzésével; mely szerint az alapító levelek, egyházi főhatóságunk határozatai és a hosszas gyakorlat mind a pótlék kiszolgáltatása mellett szólanak és bizonyítanak s nem lévén jogalap ennek elvonnására a kollégium ezt továbbra is köteles kiszolgáltatni a püspöki fizetés pótlására.

Az igazgatótanácsnak a „hetes bizottság” javaslata alapján a központban elhelyezett tőkéek elhelyezése, ingatlanok jövedelmeztetésére, szóval az anyagi ügyek intézésére és az igazgatótanácsi ügykezelés egyszerűsítésére mult évi közgyűlésünk 37 számú határozatában foglalt utasításai miként teljesítéséről beszámoló jelentését közgyűlésünk jóváhagyó tudomásul vette.

Az idő előrehaladván, elnök azon kijelentéssel, hogy a holnap délelőtti gyűlés főtárgyát az ifj. papok kibocsátása képezi az ülést bezárja s a következő ülést nov. 4-én délelőtt fél 10 órára tűzi ki.

*

— Nov. 4. d. e. —

Br. Bánffy Dezső elnök 9¹/₂ órakor a gyűlést megnyitván, felhívja Kenessey Béla főjegyzőt a tegnap d. e. és d. u. tartott ülések jegyzőkönyveinek felolvasására, melyek észrevétel nélkül hitelesítettnek.

Tárgysoron kívül a szavazatszedő bizottság elnöke, Menyhárt András esperes jelentést tesz a tegnap d. u. eszközölt egyházmegyei és egyházközségi gondnok és főgondnok választásokról, mit közgyűlésünk tudomásul véve, elnök aa. megválasztottaknak jelenti ki

1. a *küküllői* egyházmegye főgondnoki állására K. Nagy Pált,

2. *sepsi* egyhm. algondnoki állására dr. Székely Györgyöt,

3. a *kézdi* egyhm. főgondnoki állására Keresztes Edét,

4. a *v.-hunyadi* egyhm. főgondnoki állására Mara Lászlót,

5. a *zilahi* kollegium algondnoki állására Biró Ferenczet,

6. a *n.-sajói* egyhm. algondnoki állására Bethlen Balázs grófot,

7. a *n.-enyedi* egyhm. főgondnoki állására Bethlen Bálint grófot,

8. a *n.-enyedi* egyhm. algondnoki állására Bethlen Sándor grófot,

9. a *kolozsvári* egyházközség főgondnoki állására ifj. Zeyk József bárót,

10. a *kolozsvári* egyházközség II. főgondnoki állására Incze Gerőt. (Folytatjuk.)

Bodor Géza.

Egyházi élet.

I.

A sepsi ref. egyházmegyéből.

— Vén Mihály, esperes megnyitó és beszámoló beszéde a sepsi ev. ref. egyházmegye f. évi rendes közgyűlésén. —

(Folytatás.)

Az egyházközségben pedig az egyik folyamodó hirtelen halála és az ebből eredő hirlapi cikkek miatt, melyek megírásával előttem lelkészt vádoltak, sőt szóval törvényes eljárás alkalmazását is kérték, de a melyre nézve rendes sajtóper beadására utasítottam. az egyházközség belbékeje annyira feldulatott, hogy időre van szükség, míg a kedélyek lecsillapodnak és a béke helyreáll. Addig is, míg rendes úton az ügy elintéztetnék, felhívtam nálam többször járó panaszosokat, hogy ezen a végeredményben az egyházközségre nézve nem oly nagy fontosságú ügy eldőlését várják be nyugodtan és ne használják fel a szenvedélyek felkeltésére, az ellentétek kiélesítésére. Reményemet fejezem ki, hogy a lelkész és hívek közt felmerült ezen ellentétet kölcsönös engedékenységgel sikerülni fog elsímitanunk és a béke ölen az egyházközség tovább halad boldogulása felé. Bár úgy lenne!

III. Építkezések. E téren örvendetes haladás tapasztalható. Erősd templomát csinosan kijavíttatta, a templom-teret új kerítéssel vétette körül és a templom mellett elhuzodó patak mellé a templomot védő támfalat építtetett. Magyaroson a teljesen bevezett papilakást szakszerűen felülvizsgáltattuk és jelenlétemben vállalkozótól átvettük. Hidvégen új mesteri ház épült, melyhez a költséget a hívek adták, a midőn dicséretre és elismerésre méltó buzgósággal és áldozatkészséggel 1053 frt rovatalt róttak ki magukra. A ház 1198 frt 45 kr készpénzt és 751 frt 57 kr értékű közmunkát magában foglaló költségvetés alapján építtetett fel. Fedél alatt van, még nincs teljesen befejezve. Közös templomát és tornyát 940 frt költséggel teljesen kijavíttatta, vassal körül köttette, orgonáját újra hangoltatta és kiegészítette. A kijavított és csinosan restaurált templomot nov. 5-én ünnepélyes felavatás mellett adtuk át ismét a közhasználatnak. A hívek mindenütt jelentékeny közmunkát teljesítettek és meghozták áldozatukat. Réty tornyát 400 frt költséggel újra bádogoztatta. Apróbb javítások pedig egyházközségeink csaknem mindenikében teljesítettek.

V.

IV. Az iskolaügyekre vonatkozólag jelezni kívánom, hogy Szotyor felekezeti iskoláját feladta. Angyalos most akarja feladni és vagy községivé, vagy, ha lehet, államivá átváltoztatni. A köröspataki levita-tanítói állást sikertelen pályázati hirdetések után, meghívás útján, betöltöttük, megválasztván Ince Viktor végzett képezdei növendéket. A választáskor kimondott és a consensust is úgy adtam ki, hogy egy év alatt oklevelet szerezni és bemutatni köteles, a mikor véglegesített fog. Addig is a már megadott államse-

gély kiutalása végett a szükséges okmányokat áttettem az illetékes hatósághoz. A Nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi Miniszterium Angyalos részére 100 frt államsegélyt. Bikfalva, Angyalos és Besenyő tanítói részére évi 50–50 frt korpótléket engedélyezni méltóztatott.

(Vége következik.)

II.

A széki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Lehet, hogy mindezen körülmények együttléve idézték fel a klérikalizmus tehetetlen dühét, ám mi azon megnyugtató tudatban, hogy soha alkalmat nem szolgáltattunk a felekezeti béke megbontására, hogy nem csak illő erkölcsi fegyverrel védekezünk a durva támadás ellen, miként a múltban a nemzeti élet fejlesztésében első tényezők voltunk, mindenki számára igazságot követeltünk, s a szellem számára a szabadságot eszközöltük, úgy jövőben is nemes önérzettel és kötelességérzettel haladunk a fejlődés útján Jézusi szeretetben, protestáns elvilágosodásban.

Azzal az erkölcsi és szellemi fegyverrel védekezve mely birtokunkban van, lehetetlennek tartom a legyőzést, s ha a klérikalís ágítatio vagyonában és befolyásában elbizakodva még sem szünnék meg hagyományos ellenszenvével a protestáns társadalmat, a közélet nyugalmát zavarni, — elé kell hogy álljon az a jogszerű intézkedés, mely az egyházi vagyon igazságos felosztását rendelné el.

A protestanalizmusban rejlő vallásos erő, mely a szellem szabadságát az egyéni és nemzeti élet fejlődését kultiválja, bizalommal tölt el minket az iránt, hogy az ultramontanizmus népbutító törekvése, lelki rabságot terjesztő időszaka véget ér, mikor is a nép a csodatevő szent képek és tárgyak tisztelete helyett üdvösebb és nemesebb dolgokra tudja irányítani figyelmét, s az erkölcsnek, az emberi szeretetnek, a becsületnek és mindennek a mi szép, a mi jó áll szolgálatába.

Napjainkban felhangzik sokszor a panasz a nép valláserkölcsei életének a hanyatlásáról, melynek megszüntetésére, a valláserkölcsei erő felelevenítésére különböző intézmények felállítása javasoltatik, mint az egyházi gyülekezet egységében működő egyletek, melyek a belmissiót, az evangelizatiót, a szeretet munkáit volnaik gyakorlandók.

Ezt az egyháztársadalmi munkásságot feltétlenül helyesnek tartom, nem annyira a nép valláserkölcsei élete hanyatlásának megállítására, hanem inkább hivatásos szellemi életének irányítására, nemesítésére; mert t. közgyűlés én népünkben nem a vallás, nem a hiterő hanyatlását tapasztaltam, hanem igenis látom azt, hogy az ember korunkban a folytonosan nehezülő megélhetési viszonyok gátolják szellemi élete fejlődésében. Mai nap az ember minden kínálkozó eszközt arra használ fel, hogy nehéz anyagi viszonyain könnyítsen, hogy a létért való küzdelemben életpályáját legalább tűrhetővé tegye.

Ebben a küzdelemben pedig senkinek olyan nehéz harcra nincs, mint éppen a mi földművelő népünknek. Így támad aztán az elégtelenség érzete, mely lelkileg leveri az embert.

Dusgazdag emberek, tökepénzesek sokszor hagynak ezeket jótékony célokra. Jótékonyosságuk által megszerzik a legszebb erényt s állítanak maguknak örök emléket. Igen ám, csak hogy ezek az érzetek klérikalís intézményekre jutnak, s így mondhatnók, hogy a hagyományozók hegyre hordják a földet, mert a katolikus egyház különben is rengetek gazdag alapítványok ura, a melyeket bizony, legkevésbé fordít az egyesek nyomorának enyhítésére, társadalmi bajok orvoslására, hanem inkább kiváltságokra törekvő hatalmának, befolyásának rendezése s egyéb, az emberi társadalomnak semmi hasznot sem hajtó célokra.

(Folytatása következik.)

Nemes Ferenc,

alsó ilosvai ev. ref. lelkész.

Irodalom.

Dr. Török István útleírása: „*Kirándulás az aidunai vaskapuhoz*“ külön füzetben is megjelent. Az jut eszünkbe, hogy mily tanulságos és mily széles körben elterjedő olvasmányokat kaphatnánk, ha dr. Török István a történettudós, a jeles tollú író országunkat, népünket, ily kirándulási füzetekben, átszöve, történelmi vonatkozásokkal is ismertetni vállalkoznék. E kirándulási füzeteket hálával fogadná az egész hazai ifjuság és mi felnőttek is szívesen szereznők meg e füzeteket.

Külömfélék rovata.

Felmentett református lelkész. A kolozsvárt megjelent *Ujság*, mint prot. egyházi érdekeinknek mindig szószólója, nov 12-iki száma is közli a sárospataki lapok újabb gyűlését. Homoki Antal, kis-geőci református lelkész a Sárospalaki Lapok ez évi febr. 5-iki számában *Sok jó tanács* cím alatt ezt is írta: „Műveltnék nevezhető-e az a publikum, melynek tagjai a közel multban a *gyulafehérvári pápista püspök vezetése alatt jámbor juhnyáj módjára kísérgetett egy Máriát ábrázoló mázolás*t, mely bizonyára el is hitte az ahhoz fűzött hazugságokat. Nevezhető-e ez a társaság műveltnék és felvilágosultnak? Ott van a baj, hogy még a társadalom felőbb és legfelsőbb rétegei is elhiszik a vatikáni Behemoth hazugságát és megegyezik a szénát, ha arról állítják, hogy a római pápa: mézzel megszentelte.“ Ezért Homokit vád alá helyezték. Az esetet a sátoralja új helyi esküdtszék tárgyalta. A vádat képviselte Hlavathy József, helyettes főügyész. A vád azt mondja, hogy a cikk sérti a római kath. vallás *Szűz Mária kultuszát, sérti a pápát, a szenteltvíz-kultuszt* Védő volt Kiss Sándor dr. Védőbeszédében azt mondja, hogy a nevezett cikk nem a vallásos tisztelet tárgyát sérti, csak a népek könnyen hívő rétegeit orosozza, mely a babonáknak és legendáknak hódol. Aztán meg közbotrányt sem okozott a cikk, mennyiben csak református szaklapban jelent meg, s nem a teljes nyilvánosságnak, hanem szakembereknek. Az esküdtszék rövid tanácskozás után kihirdette, hogy nem bűnös Homoki Antal, mert említett cikkében a vallásos tisztelet tárgyait nem gyalázta és közbotrányt sem okozott.

Papválasztás meghívás útján. Folyó hó 8-án a visai ref. egyház ifj. Jakabházi Dániel málomi h. lelkészt választotta meg rendes lelkésznek, és pedig egyhangú meghívás útján. Az új lelkésznek gyülekezetének egyaránt szerencsét kívánunk.

Gróf Rhédey Johanna, báró Horváth Ödönné, az alvinczi ref. egyházközség fenkölt szellemű pátrónája, hazáért és anyaszentegyházáért egyaránt lelkesedni, áldozni tudó dicső nagy őseitől örökölt buzgóságától ösztönözöttetve, alvinczi egyházának egy 1000 (ezer) korona értékű, antik indiai nehéz gazdag selyem himzésű, gyönyörű szép urasztali terítőt ajándékozott. Felírata: „A te Uradat imádjad s csak őtet szolgáljad.“ (Máté IV. 10.) Az alvinczi ev. ref. egyháznak emlékül. Gróf Rhédey Johanna, báró Horváth Ödönné. Bántanok nemes szívét, fenkölt gondolkozását, ha ezen különben is önmagát magasztaló, s Istennek tetsző cselekedetét dicsérik. Ehelyett inkább esedezünk a jóságos Istenhez, hogy sokáig örködjék emez új- és új áldozatokban ki nem fáradó nemes szív dobogása felett, drága életére szorjon áldást gazdag mértékkel. A nemeslelkű Grófnő pedig fogadja e helyen is hálás köszönetünk. Az alvinczi ev. ref. egyházközség nevében, **Benedek Károly** ref. lelkész, egyházmegyei főjegyző, **M. Deák György** gondnok.

Templomszentelés. Zsibótól keletre, 6 kilométernyire, a Szamos völgyében fekszik Szamos-Udvarhely. Valaha egészen magyar volt, de fájdalom, a szá-

zadok viharában, a magyarság nagyon leapadt benne, úgy, hogy ma már elenyésző csekély számban vannak az oláhokkal szemben. Csak 50—60 lélek vallja magát benne ref. magyarnak. Ezelőtt 3 évtizeddel még külön ref. papja volt. Változván azonban az idő, s benne a megélhetés is, azóta nem akadt papi ember, ki 12 hold földért s néhány véka gabonáért felvegye a Krisztus keresztjét s hordozza azt, mint Krisztus jó vitéze, a szamos-udvarhelyi ekklában, mert ma már nemcsak igével él az ember, még ha pap is az illető. Így lett aztán Zsibónak filiája. (Szándékosan írtam, hogy „filia“ és nem „leányegyház,“ mert ez utóbbi elnevezést a szamos-udvarhelyi „kurátor uram,“ ki különben igen jóra való és tevékeny ember, sértőnek, lealacsonyítónak találja; legyen tehát: „szamos-udvarhelyi filia.“)

Kisded paticsfalú templomát is megemésztette az idő. Újra való szükség. Az a protestáns buzgóság, áldozatkészség, mely minket 383 éven át fentartott, megteremtette a szamosudvarhelyi ref. templomot is. Mert a gondviselés Veres Sándor zsibói ref. papban adott a szamosudvarhelyi filiának egy Nehemiást, (még pedig jó „nagy“ Nehemiást) ki kéregetésből, kegyes adományokból felépítette csinnal a kisded templomot.

E kis templomnak volt ünnepélyes felszentelése e hó 21-én. Hosszú kocsisorban mentünk d. e. 1/2 9 órakor Zsibóról, elől az egyhlm. esperessel s a járási főszolgabíróval.

Az ünnepélyen közreműködtek: Magyarósi István zilahi pap előimával, Benkő Albert sz.-csehi pap prédikációval, Viski Pál esperesünk felszentelő imával; Berde Sándor lelei pap urvacsorai ágendát mondott s az urvacsorát kiosztotta Botka Károly n.-dobai pap, végül Veres Sándor zsibói pap mondott záróimát. Közreműködött a zsibói polgári dalkör is szép, erőteljes énekével. Az ünnepélyen 11 ref. pap és 2 gör. kath. jelent meg, melynek úgy a „filia,“ mint Veres collega igen örvendtek.

Istentisztelet után visszamenve Zsibóra, társas ebédhez ültünk, melyet Zsibó község intelligens közönsége adott a közreműködő s az ünnepélyre megjelent papok tiszteletére. (Derék, jó anyának bizonyult be Zsibó, ki „filiá“-ját ezzel is segítette) Hogy megindult a pohárköszöntés s tartott sokáig, ezt még természetnek kell tartanunk a mai világban. Hogy megemlékeztünk püspökünkről is lelkesen, ez is természetes folyamánya iránta való szeretetünknek, tiszteletünknek.

Az a kisded templom legyen erős bástyája a magyarságnak a protestáns lelkiismereti szabadságnak, ott az oláhság tenderében.

N.-Mon, 1900. okt. 36. *Ferenczi Endre*, ref. pap.

Kitüntetett tanárok. Farkas József, budapesti theol. tanár és Futó Mihály hódmezővásárhelyi reform. főgimn. igazgató megérdemelt kitüntetésben részesültek pályájuknak 40 éves jubileuma alkalmából. Ugyanis Farkas József kir. tanácsos lett és Futó Mihály a Ferenc József-rend lovagja.

A kongrua kiutalása. E hó 6. és 7. napjain tárgyalta a képviselőház pénzügyi bizottsága a közoktatásügyi költségvetést. Ez alkalommal Wlassics, közoktatásügyi miniszter azt a megnyugtató választ adta, hogy a kongruát utalványozni fogják és így karácsonyra mindenki megkapja.

Az egyházpolitikai törvények és a zsidóság. A zsidó hitközségi kerületek elnöke f. hó 2-án tartották közgyűlésüket Budapesten. Az izraeliták Országos Irodája jelentése szerint egyetlen egyháznak sem okoztak akkora veszteséget az egyházpolitikai törvények, mint a zsidó hitközségnek.

Nyilvános köszönet. Az isteni kegyelmes gondviselés megsegített engem arra, hogy régi törekvéssel, a zsibói anyaegyházhoz tartozó szamos-udvarhelyi ev. ref. leány-egyház roskadozó templomának ujjaépítésével célhoz érjek. Kiáltó szómat meghallgatva, a könyörületesszivek segítségemre jöttek úgy, hogy ke-

gyes adományaikból felépült s immáron e hó 21-én ünnepélyesen fel is szenteltetett a most már szilárd anyagból készített kisded templom. E felszentelés alkalmából köteleességet teljesíték, midőn a szs. udvarhelyi egyház hívei s a magam nevében hálás köszönetet mondok nagytiszt. Viski Pál esperes urnak a felszentelés eszközléseért, valamint nt. Magyarósi István zilahi, Benkő Albert sz.-csehi és Berde Sándor lelei lelkipásztor urnaknak a felszentelésnél való segédkezésökért. Magasan szárnyaló, buzgóságot és áhítatot keltő imáik, szívhez szóló gyönyörű beszédek mindvégig szívünkbe vésvé maradnak. Hálát köszönetet mondok továbbá dr. Sámuel Lázár orsz. képviselő urnak, a Közép Szolnok-megye zilahi Takarékpénztár és a Zsibó és vidéke Takarékpénztár t. igazgatóságainak azon nagyobb mérvű adományaikért, a melyekkel igazán lehetővé tették a templom megépítését. És a midőn a templom elkészült, várt a felszentelésre, jöttek Zsibó lelkes női, hogy feldisziítsék az Urnak egyszerű hajlékát. Vaska Gyuláné Ő nagysága egy a milyen szép, olyan értékes takaróval borította be a szöszekét, rajta e gyönyörűen himzett szavakkal: „A beszédek, melyeket én szólok nektek. lélek és élet. Ján VI 63“; Tallér Istvánné Ő nagysága az urasztalára adott egy szép abroszt; Veress Zsuzsa áll. tanítónő egy állandó és szépen kivarrt takarót adott az urasztalára felül; „az én testem bizony étel, az én vérem bizony ital“, — alul: a sz.-udvarhelyi ev. ref. egyháznak a zsibói állami iskola leányövendékei és Veress Zsuzsa tanítónő 1900“ felirással. Zsibóról Kiss Anna Ő nagysága egy meglepően szép és nagyobb, Péchy Imréné Ő nagysága és Nagy Irén kisassony egy-egy kisebb urasztali terítővel ajándékozták meg az új templomot. Szívök jóságát, lelkök áhítatos buzgóságát tanúsító e kegyes adományaikért fogadják őszinte és hálás köszönetem kifejezését Végül miután őszintén érzett és hálás köszönetet mondok Zsibó nemes közönségének, mert ez a minden jóért áldozatra kész közönség fogadta felekezeti különbség nélkül magyar vendégszeretettel a felszentelésre jött lelkipásztorokat és vendégeket, és cselekedte, hogy a sz. udvarhelyi maroknyi magyarság templomának felszentelése nemcsak egyházi, hanem valóságos nemzeti ünnep is lett, ünneplése a magyar nemzeti állameszmének, a mi pedig, tekintve a helyet és vidéket, nem kicsiny jelentőségű. Zsibó, Október 25. 1900. Veress Sándor ev. ref. pap.

Hivatalos rész.

5078—1900.

FÖLHIVÁS

Valamennyi Nagytiszteletű Esperes urnak, kollegiumi m. t. Előljáróságának és püspöki egyház t. t. tanácsának.

Minthogy a mérai tűzkárosultak javára kibocsátott s idei 3048. számu intézvényünkkel kiosztott gyűjtőívek egy része még maig sem érkezett be hatóságunkhoz, holott a gyűjtésről Kolozsvármegye alispánjához elszámolásunkat immár be kell terjesztenünk, felhívjuk mind azokat, kik a gyűjtőívet még nem küldötték be, sziveskedjenek azt, — eredménytelenség esetén üresen is, e hó 20-ig multhatatlanul s minden további sürgetés bevárása nélkül ide betérjeszteni.

Kolozsvárt, 1900. november hó 10-én.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

104—1900.

KÉRELEM.

A küllői egyházmegye tiszteletes lelkészeit kérem, hogy jövő évi mindennemű hivatalos nyomtatvány-szükségleteiket f. év december hó 1-éig nálam annál inkább bejelentésük, mert csak az előre bejelentett mennyiséget fogom meghozatni és az illető egyházaknak, illetve lelkésztársaimnak megküldeni.

Dicső-Szent-Márton, 1900. nov. 10.

Hegyi Károly,

e. m. levéltárnok és nyomt.-kezelő.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA.

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség: hova a kéziratok és előfizetések bérmentve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évrre
félévre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Püspöki évi jelentés.

(Folytatás.)

A vizsgálat rendén minden egyházközség kebli tanácsa előtt megtettem észrevételeimet és megadtam az utasítást az észlelt hiányok pótlására. A részletek felsorolásával tehát e helyen nem fárasztom a főt. kerületi gyűlés tagjainak figyelmét; inkább lelkipásztortársaim felé fordulok és kérem őket, sőt intem és figyelmeztetem, hogy a hivek *lelki gondozására, egyházi élettevékenységük fokozására*, valamint a templomban *a gyülekezeti éneklésre*, a gyermekek és serdülő ifjak *egyházi énektanítására*, bennök az *egyházias szellem telkeltésére* és *ébredésére*, ugyszintén saját *administracionalis teendőik* pontos teljesítésére, *a családkönyvek* hiánytalan vezetésére, *a tankötelesek* nyilvántartására és iskoláztatására kellő gondot fordítsanak, hogy a midőn őket és egyházközségeiket meglátogatom, az ő lelkipásztori működéséről és hiveik egyházi tevékenységéről örvendetes hirt hozhassak a főt. kerületi közgyűlés színe elé.

Mielőtt jelentésemnek a hozzám beérkezett *esperesi jelentéseken* alapuló részére áttérnék: nem melőzhető kötelességemnek ismerem e helyen is őszinte köszönetet mondani a megvizsgált orbai és nagy-sajói e.-megyék ama főgondnokainak, a kik a vizsgálaton állandólag velünk voltak és a munkában részt vettek, mi szerint az orbai e.-megye buzgó főgondnokának, Ngs. *Csia György* urnak, a ki hajlott kora daczára készséggel megosztotta velünk az út fáradoalmait, — ugyszintén a nagysajói e.-megye lankadatlan buzgóságú főgondnokainak, *Mlgs. Gróf Bethlen Pál* és *Ngs. Fejérváry Jenő uraknak*, a kik nem csak velünk jöttek, hanem minden egyházközség vizsgálatában tevékeny részt vettek, sőt az anyagi bajokkal küzködő *tekei* egyházközségben, hol a kebli gondnokot évek óta nem fizetett adóért végrehajtás fenyegette, ngs. *Dózsa Endre* országgyűlési képviselő urral, az egyházközség 480 korona adóját ott a helyszínén kifizették.

II.

A megvizsgált orbai és nagysajói e.-megyék után egyházkerületünk többi e.-megyéről a hozzám beérkezett *esperesi* jelentések alapján számolhatok be a

főt. egyházkerületi közgyűlésnek. Minden egyes jelentés, a mint ez az idecsatolt mellékletekből látható, részletesen felsorolja az adatokat, a melyekből egyházi életünk úgy anyagi, mint szellemi haladására és fejlődésére következtetéseket lehet levonnunk.

1. Jóleső örömmel jelezhetem, hogy ezek az adatok legnagyobb részben biztatók, mert arról értesítenek, hogy egyházkerületünk egyházközségei, nagyon kevés kivétellel, úgy anyagi, mint szellemi tekintetben a haladás útján vannak. A mult évben végzett *épitkezések* 316,673.70 korona értékkel, begyűlt kegyadományok 70,841.23 korona értékkel, szorgalmi jövedelem 51,062.80 korona értékkel, perselypénz 6,663.30 K. értékkel, összesen 445,241.03 korona értékben, valamint a folyvást növekedő bor- és magtárak és kepeváltási alapok 3,000,000 koronát meghaladó összeggel, mind a mellett tesznek tanubizonyosságot, hogy e-kerületünk hiveinek kebeléből a kor anyagias iránya, és a megsokasodott életgondok és terhek sem képesek kioltani az Ur házának szerelmét, az áldozatokra is készen álló hitbuzgóságot, csak legyenek a kik élesszék és ápolják a szent tüzet.

2. A kegyadományok mellékelt kimutatásaiban nem foglaltatik benne a sövényfalvi és a marosujvári egyházközségeink templomának építésére adományozott 200—200 korona felségadomány, mely összegekért e helyen is hódolatteljes köszönetünknek adok kifejezést.

3. A csatolt kimutatások egyikében sincs kitüntetve: a) egy 50,000 koronás hagyomány egy vidéki arhaváz felállítására. A hagyomány külső és belső fekvéségekből áll.

b) *Az erdővidéki egyházmegye* 440 korona alapítványa, a th. fakultás javára.

c) *Szabó András* udvarhelyi tanár 200 korona alapítványa, az odaváló kollegium javára.

d) *Kovács Lőrinc* 1848-iki őrnagy 300 korona alapítványa, a zilahi kollegium javára.

e) dr. *Elekes Viktor* gyulafehérvári esperes 446.30 korona alapítványa, a zilahi kollegium javára

f) *Szilágyvármegye* közönsége 80,000 korona alapítványa a zilahi kollegium javára

g) *Bodor János* zágoni lelkész és kollegiumi gondnok 200 korona alapítványa, a Mikó-kollegium javára.

h) *Veres Józsefné* (lelkész özvegye) 20 korona adománya, a galambódi egyház javára.

i) *Ujvárossy József* főgondnok 2,000 korona alapítványa a Mikó-kollegium javára.

j) *Székely Józsefné*, Vass Mária adománya 200 korona, a deézi fiúiskola javára.

k) gr. *Haller Györgyné*, gr. Bethlen Ilona 1,000 korona adománya a maros-ugrai egyháznak.

4. A mellékelt kimutatásokban látható nagyobb adományok, a melyekért e helyen is köszönetet mondunk a következők.

a) Gr. *Teleky Sámuel*, Sárdi e községnek építésre 1904 korona.

b) Br. *Vay Sándorné* Szamosfalvára (szószéktakaró) 300 korona.

c) Zilahon *több buzgó nő* urasztali készletekre 1,167 korona.

d) *Miklósi Károlyné* kis-galambfalvi egyháznak 1,400 korona.

e) *Kovács János* és neje kérői egyháznak (urasztali készletek) 200 korona.

f) *Jónás Bálint* lelkész és neje borsai egyháznak 1,274 korona.

g) Özv. *Bartók Ferenczné* magyar-láposi templomra 417-76 korona.

h) *Biró Józsefné* magyar-láposi egyháznak 400 korona.

i) Gr. *Bethlen Pál* Szeszárman templomot építtetett 4,000 korona.

j) Gr. *Bánffy György* Bonczhidán stólaváltási alap 300 korona.

k) Br. *Kemény Kálmánné* topliczai és ilvai egyházközségek urasztali készleteire 504 korona.

l) Br. *Kemény Kálmánné* Marosvásárhelyt, a leány iskola céljaira 1,600 korona.

m) *Bogdán Arthurné*, Zathurecky Izabella, a sepsi-szentgyörgyi egyházközségnek (szószéktakaró) 500 korona.

n) Gr. *Teleky László* alamóri egyháznak 330 korona.

o) *Zeitler Márton* hagyománya Nagy-Szebennek 930 korona.

p) *Bartha Károly* lelkész és neje feldobolyi egyháznak 750 korona.

r) *Kóbori János* tanár alapítványa a maros-vásárhelyi leányiskola javára 1,000 korona.

s) *Tauszig B. Hugó* a m. vásárhelyi leányiskolának, alapítvány 1,000 korona.

t) Különösen ki kell még emelnem mint a női hitbuzgóság fölemelő és megragadó példáját a Gr. *Toldalagi Lászlóné* és több marosvásárhelyi urnő által rendezett táncmulatság befolyt tiszta jövedelmét 3,600 korona.

(Vége következik.)

Egyháztársadalmi munka.*

(*Molnár Albert* felolvasása egyházi értekezletünk választmányi ülésén.) — (Folytatás.)

A németországi protestáns falu itt föltüntetett intézményei tulajdonképpen en miniature kiadásai ama nagyszabású intézményeknek, melyeket a protestáns Németország alkotott s folyton fejleszt népének testi,

* E cikknek mult számunkban közölt részében, a 417. lapon, hol a gyülekezet árváiról van szó, botrányosan fordító sajtóhiba található. A szóban forgó intézmény nem a »cselédnevelés« elvén alapszik, de a *családi nevelés* elvén. A 416. lapon »Kaiff-eisen-féle« helyett *Raiffeisen* olvasandó. *Szerk.*)

lelki jólléte érdekében. Azonban a catholicismus is és pedig hazánkban is nagy eredményekre hivatkozhatik sokféle és valóban példás egyleti működése révén. A katolikusoknál sem az egyleti formát tartjuk példásnak, mert az általunk javasolt *gyülekezeti* organisatioval semmiféle egyleti organisatio nem versenyezhet; de példásnak mondjuk magát a fáradhatatlan tevékenységet. Az ezer ágú tevékenység közül csak egyetkettőt emelünk itt ki és pedig olyat, mely az ifjúságot veszi gondjaiba. A catholicismus fölhasználja a prot. belmissio vívmányait is, sőt a prot. belmissio eszközeit tetszetősebb kiadásban tudja utánozni. Itt vannak például a katolikus legényegyletek, melyek a protestáns ifjúsági egyletek utánzatai, de emezeknél életrevalóbban rendezkednek be. A prot. belmissio sokszor komor, egyhangú ifjúsági egyleteivel ellentétben a kath. legényegyletek jellegéje:

»Vallás, Erény,
Munkásság és Szorgalom,
Egyesség és Szeretet,
Vidámság és tréfa.«

Az országos központi kath. legényegylet alapszabályai szerint a cél: „a mesterlegények továbbképzése, vallási és polgári érületük fölgerjesztése s ápolása.“ E cél eszközei előadások, oktatás vallásos és hasznos ismeretekben, ének, kath. szellemű folyóiratok, lapok, könyvtár, beszélgetés, társalgás.

Az országos központi katolikus legényegylet fővédnöke mindig a hercegprimás s elnöke csak kath. pap lehet. Minden intézkedés az egyletben a papelnök engedelmével történhetik. Az alelnök világi ember, ki az anyagi szükségéről gondoskodik. A legényegyletek rendes tagjai 14—26 évesek. Magában az egyletben nagy tekintet van a tagok világi hivatására, de egyszersmind erős impulsus adatik az egyháziasságra is. A tagok az egyház törvényeivel nem jöhetnek ellenkezésbe. A 26. §. hangsúlyozza, hogy a tagoknak kötelességük a „gyónás és áldozáshoz járulni“. Ünnepeles fölvétel minden hó első vasárnapján alkalmi beszéddel, kézzel, mikor is a papelnök így üdvözli az új tagokat: *Isten áldja a tisztet ipart!* Ez üdvözlés az egylet helyiségeiben köszöntési formula. A fölvétel napja ünnep az illetőre nézve, s megkívántatik, hogy e napon a szentségekhez járuljon annál is inkább, mert XIII. Leo pápa ily alkalomra teljes bucsút engedélyezett. Minden legényegyleti tag köteles rendes templom-látogatásra, a szentségekkel gyakori élésre. Igéretet tesz, hogy vasárnap és ünnepeken nem dolgozik, de annál inkább más napokon. A tagok nem léphetnek be oly egyletbe, mely a kath. legényegylet céljával ellenkező elveket vall.

Az egylet anyagilag is támogatja tagjait s a kath. egyletekbe tartozó vándorlegényeket.

De oktatást is ad. Az oktatás rendje, órarendje ki van függesztve, hogy a tagok tájékozva legyenek. Tárgyak: hittan, könyvvitel, egyházi és világi ének, számtan, magyar nyelvtan, fogalmazás, földrajz, történelem, természettan, kivált a mesterségekre tekintettel. Helyiségei vasárnaponként délelőtt is nyitva, hétköznapokon az esti órákban.

Más intézmény a *kath. ifjak köre*: fiatal kereskedők, tisztviselők s a hasonló társadalmi ifjúság egyelete. E körnek díszes helyisége naponként rendelkez-

zésre áll. Olvasó termében kath. szellemű lapok, folyó iratok. Van játszó terme. Az egyesület tagjai, az útasításokban is kifejezetten, dec. 8-án s húsvét táján járulnak áldozáshoz, de máskor is. Részt vesznek az egyházi ünnepeken. E kör is gondol tagjainak anyagi érdekeivel. A hónap 1. és 3. hétfőjén tudományos, ismeretterjesztő előadás, a hónap 2. és 4. hétfőjén vidám társas est tartatik. Télen hangverseny, színi előadások is vannak. Van könyvtára, dalos köre. Szaktanfolyamok tartatnak modern nyelvekből, könyvelésből, gyorsírástól. E kör az ő helyiségeivel kapcsolatban jól berendezett internátust is tart fenn.

Valljuk be, hogy ifjúságunk valláserkölcsei és egy-szersmind egyházas irányításában még sok tennivalónk van. Mindenütt, a legkisebb egyházköztségben is végre kell hajtanunk azt az ifjúsági szervezkedést, melyet júniusban körülményesen leírni s ajánlani volt szerencsém. Ez ifjúsági szervezetet az erdélyi evangélikusok között én csak fölfedeztem, értékét fölismertem, egykét vonással még egyházasabbá tettem; de azokra szálljon minden elismerés, kik e szervezetet megvalósítják. Az ifjúság általunk javasolt organizatioja nem a szabad egyleti, de az egyházgyülekezeti elven épül föl. Így lesz mélyebbre vetve a háló. Nagyobb városokban az ifjúságnak pályaszerinti szervezkedése sincs kizárva. E pályaszerinti szervezetek a parokhiális ifjúsági köröknek szakosztályai volnának s külön gyűléseik programja e szakosztályok tagjainak szükségéhez alkalmazkodnék. Gyülekezeteink ifjúsága számára a nemesebb társas érintkezés, önmívelés, nekik való előadások tarthatása céljából alkalmas helyiségek volnának szükségesek. De addig is a rendes heti összejövetelekre ott van az iskolaház, vagy valamely e célra megkapható középület. Ez ifjúsági szervezkedésre vonatkozólag júniusi javaslatunkra utalunk s egyházgyülekezeti ifjúságunk rendes heti összejöveteleink itt csak egy általános programját akarjuk adni tájékozásul. E program, természetesen, ifjúságunk színvonalát szerinte szűkebbé, vagy bővebbé módosul s az előadások tárgya s tárgyalási methodusa is az adott körülményekhez alkalmazkodik.

A gyülekezeti ifjúság összejöveteleink programja: 1. Ének, egyházi; (a program későbbi számaiban komoly, hazafias s más világi énekek is fordulnak elő). 2. A lelkész beszéde, mely foglalkozhatik bibliai tárggyal, a nélkül, hogy istentiszteleti beszéd volna; de foglalkozhatik történelmi, valláserkölcsei, sőt napi kérdésekkel és mindig a valláserkölcsei kultúra nézőpontjából. 3. Karének. (Az ifjúsági köröknek falun, városban énekkaruk legyen, melyek nemcsak az ifjúsági összejöveteleken, de a felnőttek egyházi estéin is, sőt a templomi istentiszteletben is rendszeren részt vegyen. Ez a föladata megvan a női énekkaroknak is, melyek hasonlóképen szervezendők.) 4. Az ifjúság ügyét illető kérdések tárgyalása. (A presbyteriumtól vett, vagy más megbízások mikénti teljesítésének megállapítása, majd a megbízásban való eljárásról jelentés. Vasárnapi istentiszteleteken s más egyházi ünnepeken való megjelenéseknek előleges megbeszélése. Megállapítása a gyülekezet egyházi estéin való részvételnek. Az egyházi estékre való meghívásokat az ifjak személyesen végzik. A gyűlésen meg

nem jelentek levélben, vagy valamely társuk által mentik ki magukat. Megállapítása a következő gyűlés idejének, programjának. A szükséghez képest egyik-másik föladat megoldhatása céljából az ifjak közül rendezők jelöltetnek ki. Szóval: e pont alatt az ifjúság a maga egyháztársadalmi ügyeit beszéli meg s intézi. 5. Előadások valamely felnőtt világi egyháztag által, avagy valamelyik ifjú által. Az előadások lehetnek a hazai és egyházi történelemből véve. Életképek, jellemrajzok rendkívül hasznosak. Az előadások tekintettel vannak az ifjak jövődő pályamezőire is. Az előadások tárgya a természeti világból, a nemzeti irodalomból is vétetik. Hazafias költemények, családiasságot magasztaló versek szavaltatnak is, de tartalmukat megbeszélgetés tárgyává is kell tenni. Toldi, János vitéz, Vörösmarty nemzeti eposai olvastatnak. Stb. Olvasmányok is osztatnak ki, melyekkel otthon foglalkoznak az ifjak, s olvasmányaikról az összejövetel alkalmával beszámolnak. 6. Szünet tartandó, melyet az ifjak s lelkészük, valamint a vendégül megjelent egyháztagok szives társalgása tölt be. 7. Ének. 8. Megbeszélés tárgyává tétetnek a pap vezetése mellett a közelebbi vasárnapon tartott prédikáció hit-tani s erkölcs-tani igazságai. E megbeszélgetés újabb tanulságok s alkalmazások forrása lesz, magának a templomban hallott prédikációnak hatását is inkább meggyökereztetni s a templomban megjelenést s prédikációra figyelmet a legtermészetesebben hívja fel. 9. Ének zárja be a gyűlést. Gyűlés előtt énekgyakorlatok tartathatók. Előre meg kell tudakozni, hogy a következő vasárnapi istentiszteleten mely énekek énekeltetnek és ez énekek mindig begyakorlandók, mert az istentiszteleten való megjelenésnek az ifjúsági körökben második természetűvé kell válnia. E program egy általános irányt ad, mely, mint mondtuk, a körülmények szerint módosulhat is. Dialogok, színelőadások fordulhatnak elő. Előadások illusztrálása végett hatásos szolgálatot tesznek a sciopitikkal vetített képek. Csak a célt kell mindig szem előtt tartani. A cél pedig: egyháziasság, valláserkölcsei kultúra s a jótársaság nemesítő hatása.

De itt van az iparos tanoncok egész serege. Vidékről, az ország minden részéből százával viszik a gyerekeket évenként a városokba. Mi történik a református iparos-tanoncokkal? A katolikusok tanonc-otthonokat állítanak föl. Nincs annyi pénzünk, mint a katolikusoknak. Hát legyen buzgóságunk több. E buzgóságunk az a *gyülekezeti* elven fölépülő szervezete, melyet nem szünöm meg ajánlani, a sikernek sokkal több biztosítékát rejti magában, mint a katolikus, vagyis az egyleti szervezet. A tanoncok gondozása a gyülekezeti családtyák, vagy családfők már többször említett köri szervezete nélkül el sem képzelhető. A tanonc-gondozás e családfő köröknek, melyeknek a munkaadó mesterek is tagjai, épen egyik munkamezője. A presbyterium megbizza a gyülekezeti családfők köreit eljárni abban, hogy a tanoncok vasárnap délután a kijelölt helyen, például az iskolaházban megjelenjenek. Itt a tanoncok egyházi s nemzeti éneket tanulnak, valláserkölcsei tanításokat is hallanak, itt nekik olvasmányokat is adunk, s innen a templomba is elvezetjük őket, hol már énekelni is fognak. Az iskolaház telkén alkalmas játékokat engedünk nekik s

végül egy kis uzsonával is megvendégeljük őket. Végül éneklés után haza térnek. A jómagaviseletüket ruhával, könyvvel meg is ajándékozzuk. Sok tanoncotthon kis takarékpénztárt is tart a tanoncok fillérei számára, hogy őket ezzel takarékosagra szoktassa. E munkánkban tanítóinkra, úgy hisszük, nem hiában számíthatunk. Ime, minden nagyobb apparatus nélkül azonnal hozzá kezdhethünk e gondozási munkának, mely a jövő iparosait már tanonckorukban vallás-erkölcsileg ápolja s megtartja egyházunknak is. Különös figyelemmel legyünk, hogy éppen a kezdő tanoncok mindenike jelenjék meg.

Legyen szabad utalnom juniusi javaslatom azon részére, mely az egyházgyülekezet egész női társadalmának organisatiojáról szól. Ott van tárgyalva a gyülekezeti női választmány. Mint a gyülekezeti család-atyák köre, — élén a presbyterrel — éppen így alakul meg a gyülekezet nagyságához képest több egyháztársadalmi női kör utcák, városrészek szerint, élén a női választmány egy-egy tagjával. Egy-egy nőegyletet könnyen életre lehet szólítani, de e nőegyletek távolról sem versenyezhetnek a gyülekezet egész női társadalmának ama szervezetével, melyet mi javasoltunk s melynek hatása nem csak a felületen mozog, de leereszkedik a mélybe, nem csak kis körben érezhető, de úgyszólván: mindenütt jelenvaló. És e szervezet nem csak ideig-óráig való, mint annyi sok egyet; mert e szervezet magából az egyházi gyülekezetből nő ki s élete oly erős és oly örökkévaló, mint magának az egyházi gyülekezetnek élete.

Azt a gondozási munkát, melyet a gyülekezeti család-atyák körei s e körök bizottságai végeznek férfiak, ifjak, tanoncok között, vagy általában ott, hol a vallás-erkölcsi és egyházi hatás és siker a férfi működését kívánja meg: éppen ezt a gondozási munkát végzik a gyülekezeti női körök s ezek bizottságai s választmánya ott, hol a siker a női közreműködéstől függ. A munkamező egy jórészére juniusi felolvasásomban, illetőleg javaslataim kapcsán rámutattam. De itt is hangsúlyozni akarom a gondozásnak azt az elvét, sőt törvényét, melyet a család-atyai szervezetek tárgyalásánál is hangsúlyoztam s mely a női gondozásban is szem előtt tartandó. A gondozás ez elve, törvénye: a gondozó és gondozott közötti **személyes** érintkezés. Így például a szegénygondozásban a gondozandó személyek névszerint bizatnak rá a női választmánynak, avagy a református nők körének **névszerint** megnevezett tagjára. A gondozottak és gondozók közötti személyes érintkezés által érvényesül az anyagi segély mellett az erkölcsi ráhatás is. A női választmánynak és köröknek nyilvántartó könyveiben az illető szegénynek s egyszersmind az éppen eme szegénynek gondozásával megbizottnak neve is híven följegyeztetik. A választmányi és körüli gyűléseken a megbizottak személyes tapasztalatból tesznek jelentéseket. A segélyezés főként ruházatban s ételmi szer-ekben áll. A szegényeket s betegeket látogatók anyagi segítségen és szíves szavakon kívül épületes olvasmányokat is osztanak ki.

Legyen szabad itt még azt is kiemelnem, hogy a női választmányok s körök éppen nem ritkán tartandó gyűlésein a befolyt s kiadott segélyekről való

jelentések, valamint a jövőbeni segélyezések megállapításán kívül gondoskodni kell arról is, hogy e gyűlések hangulatosak, a kedélyre s akaratelhatározásokra termékenyítőek legyenek. A keresztyén szeretetmunka minden oldalú méltatása, a keresztyén szeretetmunka történelmi példái, a szegénység és gazdagság, valamint a szegénységet és gazdagságot kiegyenlítő keresztyén szeretet tárgyalása e gyűléseken éppen helyén való. E kívánalom betöltéséről a pap fog gondoskodni. Mert az általunk javasolt egész egyháztársadalmi szervezetnek feje a presbyterium, illetőleg a pap, ki gyülekezeteinkben a presbyteriumnak is feje

(Folytatjuk.)

Egyházkerületi közgyűlés.

— Nov. 4-én d. e. —

(Folytatás.)

Tárgysorozat rendén Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző jelentést tesz a kibocsátandó ifju lelkészekről, kiknek okmányait rendben találta s ezek alapján a 17 ifju lelkészt és 1 vallásnő kibocsátásra ajánlja közgyűlésünknek, jelezvén, hogy a jelentkezők egyike távirati értesítése szerint legyőzhetetlen akadály miatt nem jelenhetett meg. A közgyűlés színén testületileg, papi díszben az elnöki emelvényt körben álló ifju papokat közgyűlésünk a főpásztori buzdító és intó atyai tanácsok mellett kibocsátani határozza s velők testületileg a belfarkasutczai templomba vonulva, a szokott szertartás mellett (Lásd lapunk 45. sz. „Különfélék rovata“) Püspökünk a papi fogadalmat, főjegyzőnk a hivatali esküt beveszi. Ezek után az ifju papok az esperesek kézrátételével fölavattatnak s püspöki áldás kíséretében papi hivatásuk teljesítésére ünnepélyesen kibocsátatnak.

A délután b e Szász Domokos siremlékének leleplezésére volt szentelve A kolozsvári temető bejáratával szemben azonnal szembeötlők Nagy Péter fihér és Szász Domokos fekete egymásmellett álló siremléke. D. u. 3 órákor a siremlék környékét nagy és előkelő közönség foglalta el. A közgyűlés tagjai a püspöki lakon gyülekezve Bánffy Dezső báró, Zeyk Dániel, Simó Lajos főgondnok és püspökünk vezetése mellett, jelentek meg az ünnepélyen, melyen az állam, megye és város különböző hatóságai is képviselve voltak. (L. 45. sz.)

— Nov. 5-én d. e. —

Báró Bánffy Dezső elnök a gyűlést d. e. 1/2 9 órákor nyitja meg. Az előző ülés jegyzőkönyvének hitelesítése után, tárgysoron kívül Kenessey Béla főjegyző tesz jelentést a Szász Domokos püspök siremlék leleplezési ünnepélyéről. Ezen jelentés tudomásul vételével közgyűlésünk Pokoly József theol. tanár indítványára határozatilag kimondja, hogy a leleplezési ünnepélyen Dr. Bartók György által mondott »Ima« és Kenessey Béla által tartott »Beszéd« vétessék jegyzőkönyvre.

A szavazatszedő bizottság jelentése szerint:

1 a nagy-enyedi vallásnőri állomásra beadott 162 szavazat. Ebből kapott Zajzon János 76. Baczó Mózes 57, Vajda Ferenc 25, Pásztohy Dénes 4 szavazatot. Az általános szavazattöbbséget egyik jelölt sem nyervén meg: elnök Zajzon János és Baczó Mózes között az új választást 1/2 3—1/2 5 órára kitűzi.

A bizottságokba beválasztottak:

1. az igazgatótanács ügykezelés megvizsgálására: Ince Gerő, Biró András, Kolozsvári Antal.
2. Az egyházkerületi pénztár megvizsgálására: Hory Béla, Sándor József, Zeyk Gábor.

3. Az egyházkerületi számadások felülvizsgálására dr. Kolozsvári Sándor, dr. Sárkány Lajos, Gáspár János.

A n-nyedi tanítóképző intézet reorganizálása tárgyában Parádi Kálmán egyházkerületi tanügyi előadó által beterjesztett igazgatótanácsi előterjesztés tárgyalása rendjén Szabó Sámuel kifogásolja a német nyelvnek a tantervbe fölvételét. Parádi Kálmán ezen kifogással szemben felvilágosításul adja, hogy a szervezetbe a német nyelvből azt vették föl, mit a törvény megkövetel. Bartha Zsigmond és Fogarasi Albert enyedi tanárok a kollegiumnak a képezdével szemben viselt kötelezettségei mérséklése érdekében emelnek szót, Fogarasi félti az anyagi erők megosztása miatt a gimnáziumot a visszafejlődéstől, míg Bartha Zsigmond a kollegium vagyoni helyzetének részletes ismertetésével igyekszik azelőterjesztésnek a képezde részére nyújtott kedvezményeket illető pontján változtatást eszközölni. Deák Lajos, Bartók György püspök hozzászólása után az Igazgatótanács javaslata Bartók György püspök azon javaslatával fogadtatik el, hogy a Bethlen kollegium a tanítóképző intézet ösztöndíjainak kiosztásánál a gimnázium szabályait tekintse irányadóul és annak elvei szerint járjon el. (Folytatjuk.)

Bodor Géza

Egyházi élet

I.

A sepsi ref. egyházmegyéből.

— Vén Mihály esperes megnyitó és beszámoló beszéde a sepsi ev. ref. egyházmegye f. évi rendes közgyűlésén. —

(Folytatása és vége)

V., Az 1899. év folyamán S.-Szentkirály szántót vásárolt 350 frt értékkel, Kálnok egy bennvaló telket 430 frton, Feldoboly temetőhelyet 80 frton, Egerpatyak egy a rétyi határon levő 2 hold 1380 □ öl területű kaszálóját kicserélte Mélt. Antos János urnak az egerpatyati határon levő 2 Hold 1270 □ öl területű kaszálójával.

VI., Az általános érdekű ügyek közül megemlítem, hogy a beterjesztett adatok alapján kikészítettem és felterjesztettem a lelkészek minősítvényét feltüntető táblázatot; egyházmegyei tanácsunk intézkedése folytán felhívtam a takarékpénztárakat, hogy az elhelyezett egyházi tőkepenzektől csak a sepsesi engedély mellett adják ki a felvenni szándékolt pénzt, ezt osztottam a b. e. Szász Domokos püspök ur emlékeztetének megörökítésére kibocsátott és hozzám leküldött 48 drb. „Felhívást”. Ezekből 28 felküldetett, 20 drbnak, ha üresen is, felküldését a Mélt. Igazgató-tanács meg sürgette. Felkérem lelkész aait a gyűjtés eszközzésére, de minden esetben az ívek hozzám küldésére, hogy én is elszámolhassak. Ez évben hajtattott végre az egyházmegyei világi képviselők megválasztása. Itt figyelemzettem lelkész aait, hogy ha bárhova pályázni óhajtanak, kérvényük mellé csatolják minősítési okmányukat, különben kérvényük nem fog tekintetbe vétetni.

Jelentésem bevégezése előtt jelezni kívánom, hogy az 1899. szeptemberében Debrecenben tartott „Magy. Prot. Irod. Társaság” gyűlésén megjelentem. A gyűlés és azzal kapcsolatos ünnepélyek megkapók és örökre emlékezetesek voltak. Nem dicsekedésképp említtem fel ezt, csak fel akartam használni az alkalmat, hogy felhívjam tiszteletes lelkész urakat, irodalmunk iránt érdeklődő világi egyéneinket, hogy minél számosabban igyekezzenek belépni az irodalmi társaság tagjai közé. Ez talán némi tekintetben kötelességünk is volna a közvetítést a legnagyobb örömmel magamra vállalom, sőt azt is megteszem, ha a lelkész urak erre felhatalmaznak, hogy az esetleg hozzám leküldendő államségélyből a tagsági díjt levonom és a társaság pénztárába beszolgáltatom. Még egyszer ajánlom a Magy. Prot. Irod. Társaságot közgyűlésünk tagjainak szives figyelmébe!

És felkérem a t. lelkész urakat arra, a mit vizsgálatom alkalmával jegyzőkönyvre is vettem, hogy a kepe kiróvást a lehető legnagyobb pontosság, igazság, alkalmazásával eszközöltsék és azt vétessék jegyzőkönyvre, hogy a presbyterium idetartozó határozatai ne magánlistákon, hanem — a mint a dolog természete hozza magával — a jegyzőkönyvben szerepeljenek. Sok zavart eloszlát ez, de mindenesetben megkönnyíti az igazságos eljárást és elbírálást. Felkérem e tőkekönyv szabályszerű vezetetésére és a számadásoknál a kiadásokat igazoló nyugtákt beszereztetésére

Esperesi hivatalom ügykezeléséből megemlítem, hogy 1899-ben 1052 igató szám alatt vettem be és adtam ki ügydarabokat. Ezek pár kivételével mind el láttattak, de egy sincs, melyben intézkedés ne történt volna, habár végleg még némelyik nem volt elintézhető. Bejött hozzám 5299 frt. 14 kr., melyet mind szétosztottam. Legtöbb esik ebből a rendkívüli államsegélyre, melyből egyházmegyénk 23 lelkészének 2500 frt. jutott.

És a midőn ma gyűlésünk egyik igen fontos tárgyára: a tisztújításra gondolok, nem tehetem, hogy az elmúlt 10 évre egy rövid visszapillantást ne vessek. Ezen 10 év alatt mennyi változás! Azon egyházi hivatalnokok közül, kiket a 10 évvel ezelőtti közgyűlés választott meg, csak egy maradt ugyan azon állásban meg. A más hivatalok mind változás alá estek. Azóta két esperes dőlt ki az élők sorából és ez maga után vonta a más hivatalnokok változását is. Hogy e tíz év alatt mikép munkálkodtunk, kiket a közbizalom a munkára elhívott, arról évenként elszámolni igyekeztünk és a t. Közgyűlés egyszer sem emelte ellenünk kárhóztató szavát. Bár esperesi hivatalom a mai tisztújítással változtatás alá nem jön: azt hiszem, vehetem magamnak azt a jogot, hogy tisztársaim nevében a t. Közgyűlés bizalmát megköszönjem. Örömben-bánatban, jóban és rosszban egyaránt törekedtünk egyházmegyénket, annak magasabb érdekét híven szolgálni és legnagyobb jutalmunk mindig a t. Közgyűlés bizalma, elismerő nyilatkozata volt.

Ezzel megköszönve a t. Közgyűlés becses figyelmét, tiszteletteljes jelentésemet bezárom és mai közgyűlésünket megnyitottnak nyilvánítom.

II

A sséki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

A mi prot. egyházunknak ritkán jut az áldozatkészségből, s ha néha egy-egy nagy lélek meleg érdeklődésének fellobbanása kápráztatja is szemünket, lenyugvó naphoz hasonlít, mely arany sugarával vonja be a felhőket, de eltűnik csakhamar és sötétség marad utánna.

Igy aztán az Ur intése után mind predikálhatjuk: adjatok, nektek is adatik, jobb adni, mint venni, adj annak, a ki tőled kér. Adnánk, de nincs miből; pedig feltétlenül igaza van a fánátikus erdélyi katolikus püspöknek, a ki azt mondotta: hogy a szegény, ügyefogyott ember ma már nem elégszik meg csak jó szóval, — nyomoruságának enyhítésére anyagi segélyt is vár, — persze, jól tudjuk, hogy mikor e szavakat mondotta, lelkében a prozelita szerzés alacsony gondolata csendült meg.

Ha valamikép sikerül az állam és társadalom együttes munkásságának az anyagi gyarapodás alapjait megerősíteni, a közgazdasági viszonyoknak nagyobb lendületet adni ez a ténykedés közvetve szellemi haladásunk, kultur intézményeink és vallás erkölcsi életünk felvirágzásának is alapja leend egyszersmind.

Ma azonban úgy áll a dolog, hogy anyaszent-egyházunk nem hogy áldozhatna a szegény-ügynek, de maga is úgy a személyi, mint dologi szükségleteit hitsorsosainak filléreiből elégíti ki.

Egyházközségeinkben a hivatalnokok fizetése, ingatlanoknak fentartása, conserválása nagyobb részint

a nép vállaira nehezülnek. Ez nehéz állapot, s csaknem elviselhetetlen. Ez a körülmény az aztán, a melyből az elkedvetlenedés származik. A szűkös anyagi helyzet maga után vonja a szellemi elernyedést, a mely mutatkozik az egyház belső életének elhanyagolásában, az áldozatkészség hanyatlásában. Az ilyen állapot van hatással arra is, hogy az ifjúság a papi pályától, a selejtes gyöngye lelkek pedig vallásuktól, egyházuiktól elidegenedjenek.

Egyházmegyénkben jelenleg a viczei, visai, pulyoni, noszolyi, sz.-zsombori papi állások vannak üres-

ségben, melyeknek betöltésére alig van remény folyamodók hiányában, pedig ezen üres állások adminisztrációja nagy nehézséggel jár, a mennyiben ezen községekhez közel pap nincs, s a kik legközelebb laknak, magok is 2—3 egyházközséggel vannak elfoglalva.

Felekezeti iskoláink nagyjából államosítva van, de a kezünk között lévőkben sincs háromban tanító folyamodó hiányában. Ez a három Árpástó, Vajdakamarás és Vicze.

(Folytatása következik.)

Nemes Ferenc,
alsó ilosvai ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Október 31-iki ima.

(Elmondattott a theol. fak. ifj. egylete által rendezett ünnepélyen.)

Örök Isten, Atyánk a Jézusban! Egy felséges érzelmenek hangja szólalt meg ma mindnyájunknak szívében, a kik keresünk most téged ezen a szent helyen, a hol téged imádnak, a hol neked zeng dicső és magasztaló ének, a honnan feléd száll, Atyánk — a te gyermekeid kérő fohásza!

Atyánk, kegyelemnek és irgalomnak szent Istene! Te az időknek ama teljességében aláhajoltál mi hozzá; a te áldott Fiadban alábocsátád a mi bűnös és elfordult szívünkbe kegyelmednek életadó gyökér szárait és — magadhoz szívtál és magadhoz vontál embereknek kötelével, szeretetnek kötelével: de a bűn ismét leszakasztott minket atyai keblebről s aládobott ismét a sárba, a testnek megalázó rabságába. Te egykoron kitöltötted Szentlelkedet dicső apostolaidra: a gyarló por-halandó meg megvált lelkednek mennyei erejétől, s keresett erőt a por fiában. De a te kegyelmed örök, de a te lelked erejének nem vet határt az idő: most ime új erővel tör elő a lélek, most ime új erővel üzi tova a sötétség hatalmait; most ime újra kitarva előttünk szent-könyvünk, drága evangéliomod; egy-egy fénylő sugár száll felénk minden igéjéből s e sugarak felséges fényárrá fonódva szívünket valami csudálatos zsi-bongásba hozzák; most ime lehullanak rab-bincsek, s mint mennyei karok felséges hallelujája oly édesen érinti lelkünk, az aláhulló láncok csörgése és abból a feltárt drága kincsből, a te evangéliomodból felcsapó sugárban mint égő tűzszlopot látjuk előttünk lángolni a te szerelmed és kegyelmed szövétnekét, mely tündöklő fényes nappallá változtatá a sűrű-sötét komor éjszakát, a melyet csak egy-egy máglya-láng világított meg itt-ott. . . .

Nem imádunk hát mi már bálványokat! nem nyűgzi hát már lelkünket rab-bincsek! feloldott szárnyain székedhez emelkedünk; szemeink szent egeiden csüg-genek, előttünk apostolod megdicsőült arccal, homlokán igéd világossága, fején megáldó jobbod, szívünkben evangéliomod fénye dereng, lelkünkön a szabadság varázsa ég: szabad fiak, szabad leányok mi! lélekben és igazságban imádunk téged óh felséges Úr, mi kegyes Istenünk. . . .

„Óram, kicsordul boldogságunk kelyhe!
Legyen a hála, áldás Istené!”

Bejárta lelked a nagy mindenséget. Nyomában áldás fakadt, virágok nyíltak, mint tavaszi nap derűs sugárin, s miként ha nyári nap köszöntött volna, szórta igéd gazdag magvait arany kalászból.

Felsőleges templomodban temetésre készülnek: a szemfedél arany-sárga hulló falevél: belül a szívben meg új élet sarjadzik; kint mélységes sötét ül immár mindeneken: s szívünkben lánggra gyúlt igéd szövétneke. „A mi Istenünk világosság és Ő benne nincsen semmi sötétség!” Nem járunk mi már sötétségben, a te igéd, felséges világossága megvívta a sötétség táborát, megnyitotta és beragyogja most előttünk a pályát, a mely elvezet a földről te hozzád, mennyei édes Atyánkhoz.

. . . .Az a jóltevő nap, melyet végetlen bölcse-

séged mindennap megláttat mivelünk, a melynek jótékony fénye és melege oly pezsgő életet hív elő minden nap virradtán, elhanyagolt immár, csak most játszadoztak még itt előttünk, de erejük megtörtén hanyatlott mégis alább és alább, s aztán eltűnt az utolsó parányi sugárka is és mi fájó szívvel tekintünk utána

De ime olthatatlan örök égő fényesen másik nap ragyog felettünk s hint sugárt derülő lelkünkre. Az erkölcsi élet, a hit, amaz igaz világosság fényes napja ez. . . . Századok óta szórja már megáldó fényét a szívek-re, s hív elő a nemlét homályából mind pezsgőbb és pezsgőbb életet, tár fel a lélek előtt mind drágább kincseket: világosság, szabadság, a kereszt váltsága, új-jászületés, idvesség; századok óta szólít már harcba a bűn és sötétség ellen, zászlaján ama szent jelszavakkal.

Áldott légy felséges Isten, hogy kezünkbe adtad nekünk is ezt a zászlót: az igazság zászlaját, a szabadság zászlaját, a szeretet zászlaját. Áldott légy, hogy azokban az időkben, a melyek emlékének most lélekben áldozunk, elhívtad a te választottidat és bocsáttattál alá ő hozzájuk csontjaikba rekesztett égő tüzet, a mely gyújt, tette készit, magával ragad és megantit minket a léleknek nagytusájára; áldott légy, hogy beküldted az ő szívükbe azt a csodálatos bátorságot mely elesésből fölemel, a megaláztatást átváltoztatja felmagasztaltatássá, a mely a te országodnak terhes gyönyörűségeit édes örömmel hordozza, a mely megtört szívek fájdalom nyilaiból örömvirágokat fakaszt, a könnytel szemek harmatcseppeit mennyei gyöngyökké avatja és harc-edzett karjaim nem engedi meghajtani azt, a zászlót, míg-nem diadalról diadalra trónod zsámolyához helyezi azt. .

Kegyelemnek szent Atyja, mi Istenünk! megteljesedett szívünk egész melegségével, minden tehetségünkkel: értelmünknek erejével, lantban hegedűben magasztalunk és áldunk azért most téged e szent falak között, a melyek a te gazdagságos kegyelmednek fényes és dicső záloga: mert újjászült lelked által megújított néped emelte azokat véres verejtékén.

S hogy rebegő ajkinkon a hála fohászai gyermeki szívünk kéréseibe olvadjanak át: leborulva, esdekelve emeljük hozzád kezeinket: áldd meg ezt a hajlékot, szenteld meg ezt a hajlékot, hogy tornáciban csak a te szent igédnek szolgálata találjon magának teret. .

...Nyisd meg azért, óh nyisd meg most mennyei hajlékot pítvarát, hogy lássuk a megnyilatkozott égen job-bodnak biztatását; küldj alá most csontjainkba rekesztett égő tüzet, mely munkál a velőknek megoszlat-tásokig; bocsátsd alá most Szentlelkedet, ama mennyei tüzellel; jövel, illesd meg most a mi szánkat, miként egykoron választottidét, égi zsarátnok gyújtó szikrájával, hogy mi is prófétáljunk s hirdessük az igét alkal-mas és alkalmatlan időben.

Add meg nekünk Atyánk, kik itt vagyunk, oh add meg minden mi embertestvérünknek ennek a szent reformációnak drága áldásait. S ha felmutattad előttünk a hitnek és szeretetnek fényes napját: oh kérünk vonj el az elől ezután még inkább minden felhő-foszlányt, hogy áldásteli sugárjai járják át a mi szívünknek rej-tekeit, s csaljanak ki onnan oly gazdag életet, hogy „mindenek, látván a mi cselekedeteinket, dicsőítsenek téged. mennyei Atyánkat a Jézus Krisztus által.” Amen.

Kolozsvárt, 1900. okt. 31. **Lovass Aladár,**
IV. é. theologus.

Irodalom.

Szádeczky Béla értékes munkája: „Péter apostol élete és tanai“ közelebbről önálló füzetben is megjelent. A becses füzetet a theologus ifjaknak, lelkész-társainknak s egész olvasó közönségünknek igen ajánljuk.

A **debreceni ref. főiskola** által f. évi okt. 31-én rendezett reformációi ünnep **Emlékkönyve** püspöki megbízásból **dr. Bartha Béla** akadémiai igazgató szerkesztésében közelebbről jelent meg. Az Emlékkönyvet dr. Bartha Béla látta el rövid, de világosan tájékoztató bevezetéssel. Az imádságot **Csiky Lajos** theol. tanár, az egyházi beszédet **Erőss Lajos** theol. tanár mondta. Ima is, beszéd is kiváló, s mindkettő rá vall mesterére. A gályarabok emlékoszlopánál **Nánássy Lajos** 3 th. tartott szép beszédet. Az emlékoszlopot a ref. felsőbb leányiskola növendékei megkoszorúzták. **Jánossi Zoltán** „A hitvallók“ című lelkes ódáját **Gachal János** hittanhallgató szavalta. Az Emlékkönyvhez van csatolva »Hozsánna! Hozsánna!« fölirat alatt egy szövegében s dallamában egyaránt hatásos ének, melynek szövegét **S. Szabó József** írta, dallamát **P. Nagy Zoltán** szerzette.

Különfélék rovata.

Főt. Dr. Bartók György püspök úr s nt. **Kenessey Béla** egyházker. közfőjegyző úr a maksai templomszentelési s egyszersmind nt. **Szini János** k.-albisi lelkész jubileumi ünnepélyéről f. hó 20-án Kolozsvárra vissza érkeztek.

Kerületi »Egyházi értekezlet«-ünk Igazgatóválasztmánya az egyházkerületi közgyűlés alkalmával népes és élénk ülést tartott. Buzgó egyházi elnökünknek: **Molnár Albertnek** az egyháztársadalmi munkáról szóló értekezése szervesen sorakozott juniusi Értekezletünkön tartott s Évkönyvünkben is olvasható megnyitó beszédéhez és értekezéséhez, melyek az egyháztársadalmi szervezkedést s munkát elveiben és konkrét formáiban ismertetőleg s gyakorlatilag is azonnal érvényesíthetőleg tárgyalják.

Az Ig. választmány bizottságainak előterjesztése alapján határozatba ment, hogy:

1.) Az egyháztársadalmi tevékenység megindítására gyülekezeteink lelkészeit és presbyteriumát fel kell hívni, ismertetve egy kis füzetben, hogy mit kell tennünk és hogyan kell végeznünk a munkát? a melyből mindenki kiválaszthassa a helyi viszonyoknak és szükségeknek leginkább megfelelőket. hogy a munka még az advent folyamán megindítható legyen minden vonalon.

2.) **Péchi Árpád** brassói pap kétrendbeli indítványát egy képes heti vallásos néplap és egy belmisiói folyóirat megindítása iránt az irodalmi bizottság javaslata értelmében úgy fogadta el a választmány, hogy a Néplap **Nagy Károly** és **Pallós Albert** szerkesztésében, illetőleg közreműködésével s az Értekezlet subventiójával 1901. január 1-ével megindítatik, de egyszerre két vállalat megkezdését nem tartaná szerencsésnek.

A lap megindításának előkészületei serényen folynak s remélhető, hogy a mutatványszámok már karácsonyra szétküldhetők lesznek. Életképessége és hatása lelkész-társaink közreműködésétől és terjesztői buzgalmatól fog függni. Meglátjuk, hogy hogy álljuk ki a próbát.

3.) **Borsay Sámuel** ismert egyházi zenésznök felkérteztet kiválóbb régi magyar protestáns egyházi énekeink összegyűjtésére, hogy azok kiadhatók és dal-karaink által használatba vehetők legyenek.

4.) Az irodalmi bizottság megbízott, hogy tegye az előmunkálatokat különböző koru, rangu, műveltségű és állapotu hiveink számára készítenő vallásos elmélkedések és imák összegyűjtésére és kiadására.

5.) Az alakuló közgyűlés Évkönyvének megjelenése tudomásul vétetett s szétküldése s példányonként 1 korona ára beszédével **Molnár Lőrinc** pénztárnok aa. bizatott meg

6.) Örvedetes tudomásul vétetett a székely-udvarhelyi, nagy-enyedi, gyulafehérvári egyházmegyei értekezletek megalakulása s kimondatott, hogy a többi egyházmegye értekezletének megfelelő megalakulása szorgalmaztassék.

7.) A jövő évi közgyűlés helyül Székely Udvarhely mondatott ki, az azutáni évre meg Nagy-Enyed állapotátott meg.

8.) A taggyűjtés fokozottabb mérvben való esz-közlésére elnök felkérteztet, mert eddig még csak 400-at kevéssel meghaladó tag jelentkezett.

9.) A tagdíjak beszédésére nézve az a mód fogadtatott el, hogy a kerületi értekezlet pénztárnoka az egyházmegyei esperesei, illetőleg pénztárnokai útján szedjék be csoportosan.

Az ülés a mind végig jelenlevő gróf **Kuun Géza** világi elnök lelkes éljenzésével ért véget.

Az új-tordai ev. ref. Egyház f. hó 18 án Vasárnap este 6 órakor az új-tordai állami iskola termében **vallásos** (Helyesebb **egyházi** estélyt mondani **szerk.**) **estélyt rendez.** Felolvasnak: Molnár János tanító úr, Egerházy Lajos lelkész ur. Szaval: Bóc Iluska k. a. Énekel: a gyermek-kar. Belépti díj nincs. Perselypénz a szegény tanulók segélyezésére szívesen fogadtatik. **Az ev. ref. Egyház.**

Gyászlap. Id. Rákosi Lajos Luka-Ilenfalva ev. ref. lelkésze, a marosi ev. ref. egyházmegye tiszteletbeli esperese, Maros-Tordavármegye törvényhatóságának virilis tagja, állandó választmányi tag, az 1848/49. évek szabadságharcban főhadnagy, Maros-Vásárhely szab. kir. városnak ugyanakkor utolsó helyettes térparancsnoka, stb. stb. életének 75-ik, papságának 51 ik, és házasságának 46-ik évében, hosszas szenvedés után folyó 1900 év november hava 17-ik napján reggel 6 órakor megszűnt élni. Legyen áldott emlékezete!

Felhívás. A küllői egyházmegyébe kebelezett maros-ugrai egyháznak elhagyott temploma és új torony építhetés céljából a nagymélt. belügyminister ur 25701—VII. 1899. számú magas leiratával az egész ország területén gyűjtést engedélyezett. Minthogy a gyűjtés eredményéről végleg elszámolni akarok, szíves bizalommal és tisztelettel kérem fel mind azokat, kikhez „**Gyűjtő ív**“ küldetett s azokat maig sem küldötték hozzám vissza. miszerint a gyűjtés sikertelensége esetén is az íveket f. év végéig multhatatlanul vissza küldeni szíveskedjenek. Maros-Ugra, 1900. Nov. 18. **Nemes Árpád**, ref. pap, esperes.

Egyházkerületi közgyűlés. A tiszántuli reform. egyházkerület nov. 14-ik és következő napjain tartotta közgyűlését, Debreczenben. A közgyűlésről a következőket közöljük. A gyűlést Kiss Áron. püspök nyitotta meg buzgó imádságával. Azután megtette jelentését. A közgyűlés kimondotta a lelkészi nyugdíjintézet megalapítását és megjelölte az alapokat. Azt is elhatározta a közgyűlés, hogy a debreceni egyházközség egy éven belül szervezkedjék külön egyházmegyévé. Konventi képviselőkké választották: Széll Kálmán, Szabó Jánost, Zsigmond Sándort, Sass Bélát, Horthy Istvánt, gr. Tisza Istvánt, Dócy Imrét, György Endrét. Pótagokká: Dávidházi Jánost, Lengyel Imrét és dr. Borsos Benót. Kimondotta közgyűlés, hogy jövőre az iskolák államosításának kérését előzetesen az egyházkerületi népiskolai tanügyi bizottság fogja tárgyalni. A debreceni akadémiai igazgatóság jelentése során örvedetes tudomásul szolgált, hogy a theologusok létszáma szaporodott, a mi szükséges is, mert a káplán-hiány olyan nagy, hogy a IV-ed éves theologusokat kikeltt küldeni helyettesítésre. E jelentésre kimondotta a közgyűlés, hogy az ilyen theologusokat rendes időben díj nélkül fognak vizsgálni. A debreceni kollégiumra vonatkozólag kimondotta a közgyűlés, hogy, a ki párbajozik, az a kollégiumnak tagja többé nem lehet. A közgyűlés kimondotta az egyetemmel kapcsolatos prot. theol fakultás szükségességét. A debreceni kollégium állami segélyezése iránt való kérésének

ügyét a közgyűlés a tavaszi ülésre halasztotta. Az szintén örvendetes tudomásul szolgált, hogy a debreceni felsőbb leányiskola mellett létesített tanítónőképző intézet már annyira fejlődött, hogy ez iskolai esztendő végén megtarthatják az első tanképesítő vizsgát. Az egyházkerület elvileg mágáévá teszi azt az indítványt, mely szükségesnek látja, hogy Budapesten sajtóirodát létesítsenek, 5 6000 frt. költséggel.

A csalódott pápa. A pápa azt a szomorú dolgot tapasztalta, hogy a jubileumi év alkalmából egy király sem jelent meg nála, hogy teljes bocsánatot nyerjen tőle. Így üresen maradt a pápai trón mellett levő trón, mely a királyok részére készült. Ez elszomorító a pápára, mert nemcsak a királyok maradnak el, hanem azok az összegek is, melyeket a gazdag királyok adnak a szegény pápának.

Az evangéliumi theologia nagy halottja. Godet Frigyes, a neuchateli kantonbeli szabad egyháznak megalapítója, a Francia nyelvű evangéliumi theologia kitűnő képviselője meghalt Nauchatelben, október 29-én, 88 esztendőskorában.

Müller Miksa, az összehasonlító nyelvészet és összehasonlító vallástudomány nagynevű művelője meghalt október 28-án, Oxfordban.

Sajtóhibák kiigazítása.

Sylvester Domokos papavatási szép beszédében, lapunk múlt számának 413 lapján felülről 33. sorban »vágyakozunk« helyett **vágyainknak**, továbbá a 414 lapon felülről 3 sorban »költő mondásával« helyett: költő **madarával**, végül a 415. lapon alulról 8 sorban »a szeretetnek terhét« helyett: a **keresztnek** terhét olvasandó.

Lapunk múlt számának **Egyháztársadalmi munka** című cikkében több sajtóhiba van, melyek közül egy két lényegesebbet itt javítunk ki. Ugyanis a 417 lapon felülről a 15 sorban »cselédnevelés« helyett: **családi nevelés** olvasandó, ugyancsak a 417 lapon alulról a 24 ik sorban: »Karácsonyfára« után kimaradtak e szavak: **máskor pedig**. A 416 lapon felülről 28 sorban »sok nagyszivű helyett: **egy** nagyszivű olvasandó.

Szerkesztői üzenetek.

S. D. Szászváros. Már a levelezőlap megérkezése előtt kiigazítottuk a két leglényegesebb sajtóhibát. Szíves üdvözlét.

B. K. Székely-Udvarhely. Az ottani alapszabályokat, melyek úgys ki vannak már nyomtatva, szükségtelen lapunkban is közölni, de jó lesz az irt czélból a többi egyházmegyéknek is megküldeni. Szíves üdvözlét.

Hivatalos rész.

5200—1900.

KÖRLEVÉL.

Valamennyi ev. ref. egyházmegye nagytiszteletű esperesének s valamennyi erdélyi ev. ref. iskolaszék nt. lelkész-előnökeinek.

A magyar királyi központi statisztika: hivatalról és a statisztikai adat-szolgáltatásról szóló 1897. évi XXXV. t. c. 8. §-a értelmében kis- és nagy- községekben. nyilvános vagy nyilvánossági joggal felruházott iskolákban tényleg alkalmazásban levő elemi iskolai tanítók, tekintet nélkül az iskolafentartóra vagyis az iskola jellegére, — egy számláló kerületben a számláló biztosi teendőket ellátását, ha a járási főszolgabíró által számláló biztossá kineveztetnek, a törvényben biztosított díjazás mellett elvállalni kötelesek.

Erről címetek vonatkozásával az 1900. évi népszámlálásról szóló 1899. évi XLIII. t. c. végrehajtásához a magy. kir. kereskedelmi miniszter úrnak, f. é. aug. hó 28-án 4015. eln. szám alatt kiadott »Általános

Utasítások» 6. 7. 8. §-aira oly fölhívással értesítjük, hogy összes ref. népiskolai rendes tanítóinkat azonnal értesítsék, és őket, a mennyiben számláló biztosokul kineveztetnének, e tisztségnek haladéktalan elvállalására utasítsák.

Megjegyezzük, hogy a főt hivatkozott törv.-szaksz értelmében, mindazon elemi iskolákban, illetőleg osztályokban, melyeknek tanítói, mint számláló biztosok a népszámlálással lesznek elfoglalva, a tanítás a népszámlálás ideje alatt; vagyis az 1901. évi január elseje és 10-dike közti idő alatt 6 napig szünetelhet.

A törvényhatósági joggal fölrüházott és rendezett tanácsú városokban tanítók számláló biztosokul csak abban az esetben alkalmazhatók, ha a népszámlálásnál való közreműködésük az iskolai tanítás megtartását nem akadályozza.

Jelen rendelkezésünk a m. kir. vallás közoktatási miniszter úr 4312—1900 eln. sz. fölhívása következtében történt

Kolozsvárt, 1900. november hó 16-án

Dr. Vályi Gábor,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi-előadó.

5294 1900

KÖRLEVÉL.

Hivatalosan tudatjuk, hogy az erdélyi 7. ev. ref. főgimnáziumra nézve az idei december havi javító-s pótló érettségi vizsgálat a kolozsvári ev. ref. főgimnáziumban folyó évi december hó 15-ik napján fog megtartatni. Becsek Lajos m. kir. ítélőtáblai bíró és kollegiumi főgondnok elnöklése mellett.

A miről a kollegiumi m. t. Előjáróságok és az érdekelt tanuló ifjak továbbbi eljárás végett értesítettnek. Kolozsvárt, 1900. november hó 18-án.

Dr. Bartók György,
elnök.

Parádi Kálmán,
tanügyi előadó.

1446—1900.

PÁLYAZAT

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben, az udvarhelyi egyházmegyébe kebelezett **dombosi** IV-ed osztályú egyházközség **lelkészi** állomására pályázat nyitattik.

Evi javadalom: gondnoksági épületekkel ellátott lakáson kívül 587 kor. 59 fill. értékű keze és kanonika portio haszonélvezete, — ezenfelül 612 kor. 41 fill. államségely

Pályázati határidő: 1900. évi December hó 14-e.

Folyamodványok nt. Menyhárt András esperes a fiahoz küldendőek Kecsetbe (u. p. Sz. Udvarhely).

Kolozsvárt, 1900. November hó 17-én.

Dr. Bartók György,
erdélyi ev. ref. püspök.

FÖLHÍVÁS

Ralázs Imre, segesvári, **Bedő Ferencz,** székelyudvarhelyi, **Biró Áron,** felső-boldogfalvi, **Biró György,** hévizi, **Csia Kálmán,** etédi, **Jakab Albert,** kiskalambfalvi, **Hegyi Péter,** homoródszentmártoni, és **Péter Károly,** alsósófalvi reform lelkész afiainak, mint az udvarhelyi ev. ref. Egyházmegye egyházi Értekezlete fiókköreinek megalakítására kiküldött értekezleti tagoknak.

Az udvarhelyi evang. reform. Egyházmegyei Egyházi Értekezlet f. évi október 23-án tartott közgyűlésének határozata értelmében tisztelettel fölhívjuk, hogy a kijelölt **fiókköröket** minél előbb megalakítani és az eredményt annyival **sürgősebben** bejelenteni sziveskedjenek, mert **decemberben** már az Egyházközségenként való szervezést is be kell fejezni.

Egyszersmint tudatjuk, hogy az Egyházkerületi Értekezlet igazgatóválaszmányának bemutatott Alapszabályainkat kinyomattuk és hogy a legközelebbi Egyházkerületi Értekezlet közgyűlése Székelyudvarhelyt lesz.

Bód Károly,
elnök.

Szabó Árpád,
titkár.

ERDÉLYI PROTESTÁNS LAP.

AZ ERD. EV. REF. EGYHÁZKERÜLET HIVATALOS LAPJA

Laptulajdonos: az erd. ev. ref. egyházkerület.

Felelős szerkesztő: MOLNÁR ALBERT, th. tanár.

Szerkesztőség, hova a kéziratok és előfizetések bármintve küldendők, az ev. ref. theol. fakultás épületében 4. ajtó.

Előfizetési ár: egész évről
félévre

12 kor
6 kor

MEGJELENIK MINDEN CSÖTÖRTÖKÖN.

Püspöki évi jelentés.

(Folytatás.)

A népingási adatok az elmúlt esztendőről szintén kedvező eredményt mutatnak.

Hiveink száma immár meghaladja a 400,000 lelket. Ha a mai népességet a megelőző régebbi évek népességével hasonlítjuk össze: úgy találjuk, hogy 1876-tól 1890-ig, tehát 15 év alatt, 23,494 lélekkel, — 1890-től 1900-ig pedig, tehát 10 év alatt, 51,416 lélekkel növekedett erdélyi egyházkerületünk hiveinek száma. Úgy tartom, hogy ezen adatok nem csupán felekezeti, hanem még sokkal inkább nemzeti szempontból is figyelmet érdemelnek.

A múlt évben született 14,010; meghalt 9783. A születési többlet tehát 4227.

Házasságra lépett 3145, — több mint az előző évben 450-nei. Az egyházi áldást nem vette igénybe 90, — kevesebb, mint a megelőző évben, 39-czel.

Reformált anyaszentegyházunk hívei sorába tért át 245; egyházunk kebeléből kiszakadott 184. A hozzánk térteknek többlete tehát 61.

Az iskolába járó tankötelesek $\frac{1}{10}$ -a szintén javult: megelőző évben 89.1%, most pedig 79.8%. Felekezeti iskoláink száma 160-ról 151-re szállott alá, melyek közül 93 részben állami segélyben.

E többnyire kedvező adatokkal szemben reá kell mutatnom e helyen is azon lehangoló jelenségre, hogy rendes *lelkészi és tanítói állomásaink fölöttébb nagy számmal állanak üresen*. Főleg az üresen álló lelkészi állomások miatt a hives részéről állandó a panasz. És nem ok nélkül; mert a hol nincsen pásztor, ott pusztul a nyáj.

A baj okát, egyebek mellett, abban kell keresnem, mert a közelebről lefolyt években tanuló ifjaink végezvén a gimnáziumot, fölöttébb csekély számmal léptek a papi pályára és iratkoztak be theologiai fakultásunk növendékei közé; a tanítói pálya pedig az állami iskoláknál több előnyt nyújt, mint a mennyire felekezeti iskoláink képesek.

Mielőtt jelentésem e részét bevégezném: le kell rónom a kegyeletes megemlékezés adóját azokkal szemben, a kik mint *lelkészek* és *gondnokok* valának isten

országának buzgó munkásai, de a kiket a legközelebbi közgyűlésünk óta soráinkból kiragadott a halál.

A lelkészi karból összesen 22-en hagyták üresen helyüket, a kik közül a legnagyobb résznek elhunytát özvegy nő és árván maradt gyermekek siratják.

Mindannyian hivesek voltak a rájuk bízott munka elvégzésében. Legyen áldott emlékezetük!

A gondnokok közül *Szilvássy Sándort* külküllői e-megyénk főgondnokát, *Pogány Györgyöt*, a vajdahunyadi és nagyenyedi e-megyénk főgondnokát és *Fejérvári Károlyt*, a nagysajói e-megye főgondnokát hívta el a hiven teljesített munkától a halál. Tevékenységüknek méltatása helyet fog találni közgyűlésünk jegyzőkönyvének hasábjain. Itt legyen elég nevüket kegyelettel följegyezni, — és megemléteni, hogy Pogány György, a ki nagyenyedi és vajdahunyadi e-megyénkben félszázadra menő időn át töltötte be a főgondnoki tisztet kiváló buzgósággal, többek közt a dévai egyházközség fölvirágoztatása körül szerzett kiváló érdemeket, Fejérvári Károly pedig, ki idejének javarészét fordította n-sajói e-megyénk gondozására, rövid pár év alatt 15.000 koronát meghaladó összeggel ment segítségére a nagysajói e-megyében fekvő szegényebb e. községeinknek.

III.

Egyházkerületünk a múlt évi rendes közgyűlés óta, áldásait már is éreztető, új intézménnyel szaporodott: értem a Kolozsvárt elhelyezett „*lelkészi és tanári Szeret-tházat*“, mely 1899. szeptember havában nyílt meg és összesen huszonhárom leánynövendéket fogadott kebelébe, kik közül: 1 unitarius, 2 róm. katolikus, 2 Mózes vallású, a többi 18 reformált vallású volt. Ezen leánynövendékeken kívül egy lelkészi fiúárvát a helybeli ref. kollegiumban taníttatott.

Ezen intézet iránt, a melyben a folyó iskolai évben immár 47 re emelkedett a leánynövendékek száma, egyházkerületünk különböző vidékein mindenütt élénk érdeklődés észlelhető. Midőn a *kézdívásárhelyi* e-községünket a múlt évben meglátogattam: odavaló hivesek és barátaink 150 koronát gyűjtöttek össze, s helyeztek el a helyi takarékpénztárba. A *nagysajói* e-megyét a folyó évi augusztus havában meglátogatván, a vizsgálat utolsó napján, midőn a lelkészi kart érte-

kezletre hívtam össze esperes aa. házához, az ott megjelent lelkészek és buzgó világi tagok ugyancsak a Szeretetház javára 313 koronát gyűjtöttek össze. Az eddig befolyt, vagy megígért alapítványok és adományok összesen 20,000 koronát és 52 fillért tesznek ki, a mint az a mellékelt *kimutatásból* látható; ötszáz koronát tevő, vagy ezen összeget meghaladó alapítók eddigelé:

Marosi e.-megye gyámintézete	2000 K.
Sándor József főgondnok..	2000
Bakó Ferencz.....	2000
Gróf Bethlen Gáborné (Bécs)	2000
Gróf Bethlen Pál	1000
Simó Lajos főgondnok	1000 „
	összesen : ....10,000 K.

(Vége kövdtkezik.)

Egyháztársadalmi munka.

(*Molnár Albert* felolvasása egyházi értekezletünk választmányi ülésén.) — (Folytatás és vége.)

Ugyancsak a gyülekezeti női választmányok s körök által oldhatjuk meg komolyan és igazában azt a föladatot, melyről épen szólni akarok.

Az alsóbb néposztályok erkölcsi erősítése szükséges, hogy esetleg az úri osztály rossz példaadásával szemben is ellenállóbb képességre tehessenek szert. Értem éppen a cselédeket. Ha oly intézményt lehetne létre hozni, mint, például: a berlini Marthahof! Ez intézetnek van kisedővódája, melyben leendő bonneok a gyermekápolást, a gyermekkel való bánást tanulhatják meg; van nyolc osztályu leányiskolája. Föl van véve a tantervbe a háztartás tanítás. Rendes főzőórák tartatnak. A 14—20 éves leányok házi aszszonyi hivatásra képeztetnek ki. De minden vonalon érvényesül a vallás-erkölcsi hatás. Ez intézet *Otthon* tart vidékről jövő, vagy pillanatnyilag hely nélkül való tisztességes leányok számára. Van indóházi missiója, hogy a jövő menő s hely nélküli cselédeket ideiglenesen Otthonába vigye s a tiszta erkölcsnek megtartsa. E leányoknak helyet is szerez ez intézet s őket az intézet diakonissája szolgálati helyökön is megkeresi. Ez intézet fölkeri a gazdákat, hogy cselédeiket minden 2. vagy 3 vasárnapon templomba hocsássák. A cselédek vasárnap délután, vagy máskor szabad idejükben ez intézetet keresik föl s az intézeti diakonissánál mindig tanácsot és szeretetet, gondozást találnak. Az intézet előljárósága egy vegyes bizottság, vezetője: diakonissa. Ily intézet alkotása a gyülekezeti női választmányoknak egyik legszebb feladata. Addig is ki kell jelölnünk egy helyiséget, például: iskolaházat, hová a női választmányok és körök tagjainak hatásos közbenjárására vasárnaponként a leánycselédek összegyűljenek, erkölcsnemesítő előadásokat hallgassanak, ártatlanul szórakozzanak, mint ezt a tanoncoknál láttuk. Az is egy feladat lesz, hogy az így összegyűjtött cselédeket ama délutáni időkben templomba vezessük. A miveltebb osztályoknak bizonyos ideálisabb régiót nyújt már a tudomány is, avagy a költészet, zene s más művészetek, de a miveltebb osztály számára is a vallás, az istentiszteleti légkör a legmagasabb és legtisztább, azonban az alsóbb osztályok számára a vallás nemcsak a legtisz-

tább, de *egyetlen eszményi regio*. Az egyház ezt a népjavító célt a női választmányok és körök buzgolkodása által éri el

Még csak egy nagy jelentőségű intézményről szójak itt.

Egyházkerületünk női társadalmának s e társadalom éppen azon szervének, melyet juniusi felolvasásomban „Egyházkerületi Főválasztmányoknak” neveztem, szép és sürgős feladata lenne református diakonissa intézetet állítani fel itt Kolozsvárt. Több hazai kórházban apácák működnek s működésükben a kath. egyház gondosságát magasztalják a betegek s mások is egyaránt. Mi kórházi betegeinkről nem is igen tudunk, a diakonissa mindig értesíti a lelkészt. Evangéliumi szellemű olvasmányokkal a diakonissa révén tudók ellátni a betegeket. Gyülekezeteink mindenikében, továbbá, szükség van diakonissára, ki a beteget ápolja, a háztartást rendben tartja, a gyermekeket is gondozza, hol például épen a családjában beteg. A diakonissa hatása nemcsak a betegre, de az egész családra kiárad s ez az áldás vissza fog szállni egyházunkra. E diakonissák egész képzése úgy van vezetve, hogy nemcsak a beteg ápolás technikájában jártasok, de képesek lelkileg is erősíteni a betegeket. Ezek a nők, az evangéliumi vallás erővel, nálunk református egyházi érzülettel is fölkesztve, nekünk is nélkülözhetetlenek, ha egyházi gyülekezeteinkben szeretetmunkát s jobb vallás-erkölcsi viszonyokat akarunk. Nemcsak kórházainkba s magán betegekhez visznek e diakonissák áldást, de özszes gyülekezeteinkbe s nemcsak beteggondozásuk által, de óvódnak és gyermekmenhelyek vezetése által is. Gyülekezeteinkben a leányifjúság szervezése, foglalkoztatása, vezetése sem fog sikerülni e diakonissák nélkül, habár e téren addig is papné és tanítóné igen sokat tehet. A felállítandó intézetben ápolói ügyességgel és egyszerűsmind hittal, engedelmességgel, az önmegtágadás és szolgáló szeretet szellemével is fölkesztett eme diakonissák, kibocsátva gyülekezeteinkbe, az alsóbb osztályok rétegeibe is, a gyermekek közé, a leányifjúság közé, egyházunknak nagy erejét fogják tenni. Egy ily intézet szükséges itt nekünk, melynek létrehozója s a beállítandó főnöknővel együtt igazgatója lenne éppen a Főválasztmány.

Nem csupán álmokat akarok én e javaslattal szőni, de számolok a reális viszonyokkal. Összszekötésbe léptem a kaiserswerthi diakonissa intézettel, valamint a strassburgival is. Minden oldal felvilágosításokat nyertem úgy Strassburgból, a vezető diakonissától, mint Keiserswerthből Fliedner lelkésztől. Áttanulmányozva intézetükre vonatkozó dolgukat s privát fölvilágosítást is kapva, úgy gondolom, hogy ily nagy arányú intézetek, kórházakkal, nevelőintézeteikkel, a népies és előkelő igényeket is kielégítő számtalan intézményeikkel valódi protestáns hatalmasságokká nőtt ily intézetek ma még egyházkerületünkben létre nem hozhatók. Más modell után néztem. Ott a weimari Zsófia ház Ez intézet diakonissái a legalkalmasabbak gyülekezeti diakonissáknak. Betegápolásban, óvódnak, leányifjúsági szervezetek vezetésében kiténök. Ez intézet alapításában már az volt az egyik cél, hogy a nagyhercegség gyülekezeteit alkalmas diakonissákkal lássa el. E diakonissák az intézetben egyházas irányt

is kapnak. Ez intézetre vonatkozó adatok között látom Zsófia nagyhercegnő ama sorait is, melyeket a nagy hercegségi egyháztanácsához intézett: »A diakonissa gyülekezeti szolgálata, a mint e szolgálat a betegápolásban, szegénygondozásban, a gyermekek és felnőtt fűjság nevelő hatású gondozásában érvényesül, a gyülekezeti nővért (t. i. diakonissát) természetesen közel zeli viszonyba hozza a papi hivattal. Ennélfogva a diakonissa már az intézet által is oly irányt és útastást nyert, hogy a lelkigondozásban s minden oly főadatban, melyet a lelkész a valláserkölcsei élet emelése céljából gyülekezetében munkába vesz, a lelkésznek megbízható segítsége legyen. Ez a követelmény azonban másfelől azt is föltételezi, hogy a gyülekezeti diakonissa ügyét a papi hivatal is szívében viselje s a diakonissának a pap is támogatására legyen.« Így szólnak ez értékes irányszavak. Tényleg e diakonissák a templomba járásra is nagy sikerrel buzdítanak, elhanyagolt keresztelesekről, esketésekről a papi hivatalt értesítik s becses tájékozást nyújtanak a lelkigondozás irányára nézve is.

Ily diakonissa-intézet felállítása Kolozsvártt annál is inkább helyén van, mert a kolozsvári kórházakban, klinikákon az ápolás modern eszközei megismerésére, a kórházi háztartás technikája elsajátítására kiváló mező kínálkozik s betegápolási tapasztalatok egész gazdagsága volna gyűjthető a nélkül, hogy a diakonissaház saját kórházának föltöbb költségesnek kellene lennie. A diakonissa-hivatás másik fontos föltételét, mely a betegápolási jártasságon kívül megfelelő lelkiállapotot kíván, természetesen maga a diakonissa-intézet adná meg az illetőknek. A weimari Zsófiában jelenleg két évig tart a diakonissa képzés.

Ily intézet a diakonissáknak képzőintézete is, ott-hona is, majdan menháza is.

Ily intézet önmagát tartaná fönn. Hiszen kórháza, a diakonissát kérő otthoni betegek, diakonissát tartó gyülekezetek bizonyos özszeget mind jövedelmeznének. Ez intézet kiképzés végett bizonyos föltételek mellett olyakat is venne föl, kik nem maradnának ugyan szorosán az intézet kötelékében, mindazonáltal lakóhelyükön áldásul lennének.

Nem folytatom tovább most; de hiszem, hogy nem sokára e kérdéstről még beszélni fogunk. Mert lehetetlen be nem látnunk a diakonissaképzés szükségét és nagy előnyeit. Ha megtörténik az általam ajánlott egyháztársadalmi szervezkedés: egyházkerületünk női társadalmának Főválasztmányja egy ily intézet alkotásának vezetésében is halhatatlanságot fog szerezni magának.

I r o d a l o m.

Révész Imre munkái a patens korából.

(1859—1860. Sajtó alá rendezte Révész Kálmán kassai ev. ref. lelkész és esperes. — A Magyar Prot. Irod. Társaság kiadványai. — Budapest 1900. 237. l.)

Negyven év tünt el azóta, hogy a magyar protestans egyház az u. n. patens harcát diadalmasan megharcolta. A Magyar Prot. Irodalmi Társaság pedig önmagához méltóan cselekedett, a midőn annak a

nagyszerű harcnak a legavatottabb kezek által írott nagybecsű emlékeit az író óhajának megfelelőleg most negyven év múlva kiadta. Méltóbban nem is ünnepelehetnénk meg a patens elleni küzdelem negyven éves emlékét, mint ez iratok közrebocsátásával; ama nagyszerű harc lelkes vezérének sem állíthatnánk szebb emléket, mint a minőt maga állított magának emez iratok hagyományozásával. Fogadjuk tehát Révész Imre munkáit azzal a lelkesedéssel, melylyel írva vannak s mint a nagynevű író fia és atyja szellemének méltó örököse kifejezte, legyen az „a múltnak emlékére, a jelennek hasznára és a jövőnek tanulságára.

A világosi fegyverletétel után Magyarországon elkövetkezett a néma szenvedés korszaka. Egy Haynau által kiadott parancs, később pedig az 1854-ben világot látott ideiglenes rendelet a magyar protestans egyházat is kivetette negyvennyolcz előtti állapotából. A protestans egyház belátta ez új állapot tarthatatlanságát, de mit tehetett egyebet az akkori viszonyok mellett? — türt s várta a jobb idők elérézését. Többször folyamodott ugyan az autonómiaját és lelkiismereti szabadságát sértő önkényes rendeletek megszüntetéseért, sőt a kormánynak 1856. aug. 21-én kibocsátott törvény tervét is egyhangúlag útasították vissza a szabad véleménynyilvánításra felhívott egyházkerületek, de mind hiába. Válaszúl az 1859. év szept. 1-én kiadott császári nyílt parancsot (patenst) nyerte, mit az egy nappal később kibocsátott miniszteri rendelet követett. A magyar protestans egyház ezek által gyökerében lön megtámadva; törvények által szentesített önrendelkezési jogát: autonómiaját akarta elkobozni a bécsi kormány. De ezt nem a legszerencsésebb viszonyok között tette. Az olaszországi események, a szolferinoi vereség után józan megfontolás mellett magát ilyenre ragadtatni nem lett volna szabad.

A magyar prot. egyház belátta, hogy elérkezett az erélyes ellentállás ideje. Mint egy ember állott fel az ösök által kivívott szabadság védelmére. Nem tehetett volna másként bárminő nehéz viszonyok között is.

1860. jan. havában a két prot. felekezet egyházi és világi tagjaiból egy 31 tagú küldöttség jelent meg Bécsben id. báró Vay Miklós elnökle alatt, hogy mint a törvényes egyházkerületek kinevezett képviselői ő Felsége előtt panaszolják el mély sérelmeiket. A fejedelem ajtói azonban zárva maradtak a küldöttség előtt. Nem akartak mégsem teljesen üres kézzel visszatérni s Lónyai Menyhért indítványára Révész Imre még mielőtt Bécsből visszatértek volna egy „Tájékozás“-t készített, mely a bécsi kormány rendeleteivel s eljárásával szemben követendő útasítást foglalta magában.

Erre az útasításra nagy szükség is volt, mert a prot. lelkészek és gyülekezetek teljesen tanácstalanúl állottak. Egy január 10-én kiadott miniszteri rendelet pedig már az egyházkerületi és megyei hatóságokat mellözve az egyes lelkészeknek és gyülekezeteknek parancsolta meg a patens életbe léptetését. Ily viszonyok mellett tétlenül nem lehetett nézni a kormány önkényes rendelkezéseit s a „Tájékozás“ a legnagyobb szükség idején a legjobb szolgálatot tette. Elképzelhetjük, hogy a bécsi fogadtatás után a közhelyesséssel elfogadott »Tájékoztatás«-t nem is rejtették véka

alá. Révész Imre maga írja, hogy már Bécsben számosan leírták az ő diktálása után s » hogy egy pár nap múlva már az ország különböző vidékein több példányban kerengett szerteszét a nem csekély hatású írat. « A tiszántuli ref. egyházkerület egy értekezleten kimondotta a passzív ellentállás elvét s a „Tájékozás“-t *kötelező hivatalos utasítás gyanánt* köröztetni rendelte.

Ha belső ellentétek, — melyek talán hosszú ideig megfértek egymás mellett — ily alakban felszínre jutnak, végleges megoldások többé el nem kerülhetők. Csak az volt a kérdés, hogy a felszínre jutott pátenst küzdelemből minő megoldással kerül ki a protestánsok ügye.

A bécsi kirándulásnak nem volt ugyan az óhajtott irányban eredménye, annyi azonban kétségtelen, hogy az ottani elzárkózás ösztönözte a protestánsokat erélyesebb ellentállásra. Visszaérkezve pedig tapasztalhatták a küldöttség tagjai, hogy a patensügy többé nem csak a protestánsok ügye, hanem az egész magyarságé. Maga Deák Ferenc azt mondotta a protestánsok egyik feliratára, hogy »tiz év óta semmit nagyobb örömmel nem olvasott Lonovics a nagytudományú s kitünő tekintélyű r. katolikus érsek is nagyon helyeselte fellépésünket s huzdította világi urainkat, írja Révész Imre. — Sőt külföldön is ismerték és vitatták a pátensttel felmerült ügyünket a protestáns tudósok pro és contra. *Richter* berlini egyetemi tanár, europaszerte hírneves egyházjog tudós pedig kimondta, hogy »Ő Felségét, a császárt az egyházi hatalom joga, magyarországi evangélikus alattvalói felett nem illeti. « s hogy az nem a császári kormány talajdoná, hanem magáé a szerves alkotmányú egyházé. « A bécsi angol követ Lord Loftus pedig már a küzdelem kezdetén informáltatta magát a patensügy felől s a Révész Imre által írt előterjesztés a császári nyílt parancs s a magyarországi protestánsok helyzetéről később angolul is napvilágot látott az edinburghi Rewiwhben.

Az ily széles mederbe jutott patensügy küzdelemben Révész Imrénél hivatottabb szelemi előharcos nem lehetett. A mire ő nem csak mint kitünő lelkész, hanem mint kiváló egyháztörténeti és egyházjogi tudós hívatva volt, fényesen oldotta meg. Mert kétségtelen, hogy a többi nagytekintélyű egyházi és világi protestáns uraink buzgalma mellett a Révész Imre tollának kell köszönnünk, hogy a pátenstügy küzdeleme ránk nézve oly diadalmasan végződött. Beszéljenek magok a közrebocsátott munkálatok ennek igazságáról.

A bevezetés után, mely a patensküzdelem előzményeit és külső történetét foglalja össze tizenkét cikkben, nyerjük Révésznek a patens ellen írt javaslatait, tájékozásait, memorandumait. Ezekhez van csatolva a a függelékben az 1859. nevezetes császári nyílt parancs és az 1860. jan. 10-iki miniszteri rendelet. «

Az említett tizenkét cikkben egymásulán következnek: Észrevételek a császári nyíltparancsra, A bécsi angol követhoz — fentebb említett — előterjesztése a szerzőnek, Utmutatás 1859. év őszén a teendőkre nézve, Utasítás néhány pontban a pátensttel szemben kifejtendő ellenálláshoz, Az 1860. jan. 11-iki debreceni gyűlés számára szerkesztett felírás javaslata, A fentebb

említett bécsi küldöttség számára készített emlékirat a fejedelemléhez, Tájékozás az egyes gyülekezetek lelkipásztoraihoz s elöljáróihoz az 1860. jan. 10-én kelt miniszteri rendelet ügyében, Gondolatok a magyar protestáns egyház állása felett 1860. febr. végén, Indítványjavaslat a magyar protestáns egyházalkotmány 1860. áprilisi stadiumán (az ápr. 21-án debrecenben tartott superintendentiális gyűlésen). Esmék a magyar protestáns ügy stadiumán (1860. máj. 8.) A magyar protestáns egyház szabadságának védelme némely tekintélyes német tudósok megtámadásai ellen, végül Törvényszéki eljárás a „Tájékozás“ miatt.

Már magok a pusztá címek elárulják a munkálatok irányát, melyeknek kettős célja volt. Tájékozni egyrészt az ügyünk iránt érdeklődő külföldet, másrészt irányt adni idehaza s vezetni a közvéleményt. Az ügy minden fasisát élesen figyeli Révész Imre s nagy tudásán, józan logikáján alapuló megjegyzéseit mindenütt megteszi s így irányítja a közvéleményt. Ilyen a súlyos körülmények közzé jutott protestáns egyház hivatott vezérfőfője.

Révész Imre munkáiban a magyar protestáns egyház autonómiájának, jogainak és szabadságának fenkölt szellemű apologiáját vesszük. Józan fejtegetései nyomán, nyomós érveinek sulya alatt a patens egész egyház-alkotmány tervezete összeomlik, teljesen megsemmisül.

Olvasni kell ezeket, hogy megelevenedjünk bennök. De el is kell olvasni, nem mondom csak, hogy minden protestáns lelkésznek, hanem kivétel nélkül minden protestánsnak, hogy merítsen belőle: erőt, jelkesedést és protestáns öntudatot. A ki pedig az absolutismus e korszakának történetét akarja megírni, megbecsülhetetlen kútforrást talál Révész Imre munkáiban.

Szádecky Béla.

Igazgató-tanácsunk üléséből.

Kolozsvár, 1900, nov. 22.

Elnökölt Br. Bánffy Dezső, ehker. főgondnok aa. Jelen voltak: Bartók György d. püspök, Kenessey Béla főjegyző, Parádi Kálmán, Szász Dénes, Br. Bánffy Ernő, Deésy Gyula, Sándor János, Herceg Lajos, Lészay Ferenc és Dr. Sárkány Lajos, ig.-tanácsosok, Deák József pénztárnok, Dr. Kádár János titkár, Makray János számvevő és Deák Albert ügyvéd.

Az ülés megnyitása után a számvevő, tanügyi előadó és titkár aa. előadásában a következő ügyek nyertek elintéztést.

A szekely-udvarhelyi kollegium 1899. évi számadásai a kollegium által pótlólag megadott fölvilágosítások alapján, apróbb észrevételekkel, elfogadtattak és jóváhagyattak.

Brunner Jakab, magyar-nagy-zsombori bérlő bemutatván az Adria biztosító társasággal kötött újabb biztosítási szerződését, azt ig. tanácsunk jóvá nem hagyhatta, miután fennálló szerződésünk értelmében mindennemű biztosításunkat a Foncierénél kell eszközölnünk.

Stein János 112 kor. 20 fillérről szóló számláját helyesen találván, kifizetésre utalványoztuk.

A számvevőség által megvizsgált f. é. szept. havi pénztári napló rendben találtatván, jóváhagyott.

A külmagyar utcai 7. számú bérháznál szükségesnek talált csatornázási munkálatok teljesítése, 1001

kor. 40 fillérnyi vállalati összeg mellett, a kolozsvári vízvezeték és csatornázási vállalatnak kiadattak.

Budapesti házgondnokunk indokolt előterjesztésére az összes bérházak lépcsőházaiban elhelyezett légszesz lángoknak Auer hálókkal való felszerelése engedélyeztetett.

N.-almási egyházközségünk kérésére tájékozta ig. tanácsunk az egyház előjáróságát afelől, hogy központi kezelés alatt álló 480 koronás tőkéje dézma-kárpótlást képez, minél fogva annak kamatait, a jövő év elejétől kezdve, a lelkész részére utalványozta, az időközben fölgyűlt kamatokat pedig az egyházközségnek adta ki ig. tanácsunk, építkezési célokra.

Pollitzer Zsigmond budapesti bérnök az iránti kérése, hogy biztosítéki letétjének egyik része kiadásék, teljesíthetőnek nem találhatott.

A vármegyei államépítészeti hivatal a Magyar-Nagy Zsomboron keresztül vezető állami út feltöltéséhez a közalap tulajdonát képező birtok megjelölt helyéről fölhordás engedélyezését kérvén: Lészay Ferenc ig. tanácsos aa. fölkérte, megtartandó helyszíni szemle alapján, véleménynyilvánításra az iránt, hogy vajon a kérelem károsodás nélkül teljesíthető-e?

Dr. Horváth Kálmán budapesti házgondnok kérésére a szükséges tájékozás megadatott, egyik nagyobb vendéglői helyiség mikénti kiadása iránt és egyuttal fölkérte az illető gondnok aa., hogy az utolsó évnegyedről szóló elszámolását, az évvégi zárlatra tekintettel, már decz. hó 15-ig adja be.

A néhai Szász Domokos aa. síremlékének föllátása tárgyában kiküldött bizottság elszámolása jóváhagyó tudomásul vétetett. Eszerint a rendezett gyűjtés eredményében összesen 7716 korona 97 fillér folyt be, melyből a síremlék összes költségeire 4690 kor. 78 fillér használtatott fel, a szeretetháznak pedig 3026 korona 19 fillér jutott.

Számvevői előterjesztésre megengedte ig. tanácsunk, hogy a külközép-utcai 6. számú bérházhoz a vízvezeték berendeztessék.

Ezek után Kenessey Béla egyházkerületi főjegyző aa. szóbeli előterjesztésére elrendelte ig. tanácsunk, hogy az egyházkerületi közgyűlés jegyzőkönyveibe jövőre a közfőtörvényszék üléseiről szóló jegyzőkönyv is állandóan fölvétessék.

Dr. Deák Albert ügyvéd aa. jelentette be ezután a Relle Mátyással megkötött csereszerződés lebonyolításának ez idők szerinti állását és kért engedélyt arra nézve, hogy a Berzevicy Béla fele 140,000 koronás kölcsönközlevezényt most már Relle Mátyás ügyvédjének kiadhassa, minthogy a csereszerződésben elvállalt kötelezettségeket az illető már csaknem teljes mértékben teljesítette. Ig. tanácsunk, a jogügyi bizottság meghallgatása mellett, el is rendelte a kötelezvény kiadását, nehogy annak további visszatartásából esetleg perköltséggel terhe tessék egyházkerületünk.

(Vége következik.)

Egyházkerületi közgyűlés.

— Nov. 4-én d. e. —

(Folytatás.)

A szilágyszolnoki egyházmegyének a tanárválasztás szabályzatának módosítását javasoló indítványa fölöött közgyűlés az igazgatótanácsi előterjesztés elfogadásával napi rendre tér.

A körlelkészek memorandumában foglalt kérések teljesítését az igazgatótanács előterjesztése pártolólág ajánlván közgyűlésünknek, az előterjesztés vita nélkül elfogadásával közgyűlés határozatilag kimondja, hogy: 1. a körlelkészek kinevezés útján beállítását megszünteti, az eddigi kinevezés helyét az igazgatótanácsot a 3-as jelölésre jogosítja s ezen jelöltek között a választásra a jogot a körlelkészség fizetési kötelezettséget teljesítő híveinek megadja.

2. Körlelkészeket az évnegyedes jelentések helyett évi jelentéstételre kötelezi és

3. az egyházkerületi nyugdíj intézet kötelékéből körlelkészeket kibocsátja.

A tegnapi d. u. eszközölt választásokról a szavazatszedő bizottság elnöke jelentését beterveztvén, elnök br. Bánffy Dezső a választás eredményét kihirdeti, mely szerint megválasztottak:

1. A konventi képviselők.

2. A Baldácsi alapítvány kezelő bizottság

3. Az országos közalap kezelő bizottság.

4. A gimnáziumi tanárjelölő bizottság.

5. Az egyetemes énekügyi bizottság tagjai stb. (L. lapunk 45. számának »Különfélék rovatát«.)

Ezután az igazgatótanács tárgysoron levő előterjesztéseit gyors egymásutánban fogadja el a közgyűlés. s emeli az ezekben foglalt javaslatokat határozattá. Nevezetesen: a zilahi kollegiumhoz egy classica philologiai tanszékot rendszeresít; az egyházmegyék újabb kikerekítése tárgyában dr. Bartók György püspök elnöklete alatt Zeyk Dániel egyházkerületi főgondnok, dr. Bodor Tivadar kollegiumi főgondnok, Nagy Károly theol. tanár, Ravasz János esperes, Somkerek Miklós esperes és K. Nagy Pál gondnok tagokból bizottságot küld ki; a lelkészi fizetések állami kiegészítése alapján a papi állomások változott jövedelme szerint az egyházközségek újabb osztályozását kimondja, nevezetesen:

1. IV. oszt. egyházközségek azok lesznek, melyekben a papi fizetés 1200—1600 korona,

2. III. osztálynak, hol 1600—2000 korona,

3. II. osztálynak, hol 2000—2400 korona — és

4. I. oszt. hol 2400 koronánál több a papi fizetés.

Az országos közalap segélykérvényeinek az egyetemes konventhez fölterjesztése tárgyában kelt javaslatot közgyűlés változatlanul elfogadja Felszólamlásra az egyetemes konvent azon elvi határozata adott okot, a papi fizetés állami kiegészítésének életbe léptével, mivel minden papnak megvan az 1200 korona évi fizetése, papokat nem segélyez; holott erdélyi egyházkerületünkben több oly nyugalmazott lelkész mellett szolgáló lelkész van, hol az 1200—1600 koronát tevő javadalom a nyugalmazott és fugnens között egyenlő arányban oszolván meg: a lelkész terhes családjával a szó szoros értelmében 600—800 korona fizetéssel vívjá segély nélkül az élet harcát.

Az egyházkerület 1899. évi számadásainak felül vizsgálására kiküldött bizottság jelentését az igazgatótanács kapcsolatos javaslatával kiegészítve fogadja el a közgyűlés s adja meg pénztárnoknak, a szokott fenntartással, a fölmentést.

Hosszas vitát idézett elő az igazgatótanácsnak a marosvásárhelyi kollegium tulajdonát képező „Moos-alapítvány“ kamatai felhasználását illető előterjesztése. Deésy Zoltán koll. főgondnok ezen alapítvány jogi természetét márkáns vonásokkal esetelve és az igazgatótanácsi előterjesztéssel szemben állást foglalva fejtegeti, hogy a kollegium előjárósága az alapító rendelkezése szerint járt el. Pokoly József indítványt ad be, hogy a fennforgó ellentétes nézetek kiegyenlítésére bizottság küldessék ki. Váró Ferenc a rendelkezésre álló adatokkal ez ügyet nem látja határozathozatalra kelően megvilágítva. Lénárt József közvetítő indítványt terjeszt be. Az idő előrehaladván s több jelentkező nem lévén e tárgyhöz szólásra, elnök az ülést bezárja s folytatását d. u. 4 órára tűzi ki.

(Vége következik.)

Bodor Géza.

Egyházi élet

A széki egyházmegyéből.

(Folytatás.)

Az a körülmény, hogy felekezeti iskoláink hovatovább mind inkább államiakká lesznek, felekezeti aspirációknak nem éppen felel meg, mert tudjuk, hogy

a felekezeti iskola képez inkább egyházához ragaszkodó buzgó tagot, de kezünkől kiengedni a szükség kényszerít. másfelől az a tudat, hogy a hazának az iskolákra, mint magyar nemzeti kultur tényezőre, nagyobb szüksége van, s e felsőbb rendű érdeknek alá kell rendelnünk saját felekezeti érdekünket

— Ezen általános megjegyzések után áttérek az egyházmegyénket közelebről érdeklő specialis ügyekre.

Az igazgató-tanácsnak tudomására jutott az, hogy a zsinati törvényeknek a lelkész-választásról szóló része nem a törvény világos értelmé szerint magyaráztatik, s nevezetesen hogy a lelkészjelölő bizottság a pályázati kérvényeket nem csak alakai szempontból teszi bírálat alá, hanem sokszor az egyházkerületi főgondnok és püspök jogkörébe tartozó minősítés tekintetében is határoz.

Hogy aztán jövőre hasonló esetek elkerülendők legyenek, az ig-tanács felhívja a lelkészeket, hogy esetleges pályázati kéréseikhez a minősítési bizonyítványt, mely a püspök úrtól beszerzendő, — minden alkalommal mellékeljék. A lelkész-jelölő bizottság pedig a pályázati kérésekben csak azt vizsgálja meg, hogy fel vannak-e szerelve, minősítési bizonyítvánnyal is és hogy az illető pályázóra nézve kizáró ok nem forog-e fenn?

Ezen rendelkezésre nézve megjegyzem, hogy egy korábbi határozat folytán erdélyi egyházkerületünkben a lelkészek és lelkészjelöltek minősültségi névsora évenként helyet foglal közgyűlési jegyzőkönyveinkben, melyben mindig meglátható, hogy mely folyamodó, mely minősültségi osztályba van sorozva. Csak is a testvéregyházkerületekből jövő pályázati folyamodványokban kellene megkövetelni a minősítési bizonyítvány mellékelését. Így ezen rendelkezés csak felesleges munkát végeztet esperessel, püspökkel és folyamodóval.

Ugyancsak az igazg-tanács abból az alkalomból, hogy az egyházi szolgálat keretében igen gyakran fordulnak elő esetek arra nézve, hogy lelkészeink, tanító-

ink vagy kántoraink 4) évi vagy azt is jóval meghaladó szolgálat után vonulnak nyugalomba és kevés kivétellel, ilyen esetekben is legtávolabbról sem nyerik meg azt az anyagi és erkölcsi elismerést, melyre hosszas és fáradságos munkálkodásuk után méltán lehetne igényük, — felhívja az illetőket, hogy a mennyiben maguk is óhajtják 4) évi szolgálat után az ő felsége által 1898-ban alapított díszérem megadását, kérelmezék az esperesi, illetőleg az alispáni hivatal útján.

Ennek a felhívásnak, ilyen eljárással azonban, nézetem szerint, semmi eredménye sem lesz; mert önérzetes ember nem kunyorál mónétáért. A valódi érdem kitüntetésének akkor van igazi becse, ha az önként, minden kérés, keresés nélkül történik. Olyan intézkedésről van tehát szükség, mely még csak a látogatást is kerülje annak, mintha a kitüntetendő maga kereste volna a kitüntetést.

Az ig-tanácsi gyűlésben szóba hozott az hogy némely állami tanítók, kik egyes egyházközségekben kántor teendők végzésére is kötelezve vannak, nem tanusítanak mindenütt olyan magaviseletet és szorgalmat, a minőt az élet és szolgálat tisztessége megkövetel. Ennek a bajnak ákként való szabályozása mondatott ki, hogy a kántorokul alkalmazandó tanítónak mindég külön kántori díjlevél is adassék, melyben a javadalom meghatározása mellett kötelességei is megszabassanak. Ezen kötelességek pontos teljesítését az esperes az illető presbyterium által ellenőrzi. Ha az esperes valamely tanító kántor ellen emelt panasz okát bizalmasan elhárítani nem tudja, a panaszíratot átteszi az illetékes királyi tanfelügyelőséghez intézkedés végett. Ha ennek az eljárásnak fogamatja nem lenne, az esperes a panaszos ügyet felfejtve az ig-tanács elé terjeszti, honnét az megfelelő tárgyalás után a kultusz miniszteriumhoz terjesztetik fel jogorvoslat végett.

(Folytatása következik.)

Nemes Ferenc,

első ilosvai ev. ref. lelkész.

TÁRCA.

Szini János, a jubilans lelkész imája

Hála ima.

Ötvenhárom éves szent szolgálatomnak határ kövénél megállok, hogy meleg szívvel, hálás érzéssel leboruljak Előtted kegyelmes atyám, jóltevő Istenem, oh fogadd kegyesen öreg szolgád hálaadását!

Te uralkodol uram mennyen és a földön, sorsunknak fonalát Te tartod kezvedben, örömrünk, könnyeink Te tölled függenek.

Oh az élet tengerén törekeny hajónk most csendesen balad a boldog partok felé, majd hullámok verdesik és csügged a remény; de Te uram, Istenem nem hagyod el azokat, a kik benned bíznak. Te benned bízom én eleitől fogva, a szent hit volt velem, és hitem megtartott!

Ifju koromnak Te voltál vezére, a férfi terheit Te könnyítetted, Te hívtál el, hogy szent fiatal nyomdokain járva szóval és tettel áldólag vezessem a rám bízottakat.

Szeretet és törvény voltak vezérszavaim és szent lelked kegyelme volt velem, hogy hivatásomnak megfelelhessenek: — leborulok újból előtted jóltevő Istenem áldom, áldom, áldom szent nevedet!!

Mit hoz a jövőndő — fedve előttem: azért én tántoríthatatlan hittel, de atyai kebeledre hajtom le fejemet; tudom ha megjött az este, közel az éjszaka — ki porból vétetett, porrá lesz bizonynyal — s ha majd a vér kis patakja megáll, ha utolsó dobban a háládatos szív, bocsásd el uram békével öreg szolgádat s add ajkaimra az utolsó imát:

Védő jobbodot vond fel édes Hazánk felett, sze-

retet és egyetértés lelke kösse össze ennek, gyermekeit hadd éljen, s áljon fenn boldogul időtlen időkig!

Vedd védelmed alá s tarsd meg életét az emberi élet vég határáig a dicsőségesen uralkodó koronás királynak; kegyelem és jóság, bölcsesség és a népek szeretete legyenek szent fejed örökzöld koszorú!!

Védjed az egész királyi családot; legyen az olyan mint a pusztában Mózes forrása volt, csörgedezzen, áradozzon abból a szomjuhozó milliókra áldás, édes öröm!

Áldd meg bölcsességgel a haza és egyház kormányán lévőket, hogy jog, törvény, igazság üsse fel ünnepi sátorát balmon és a völgyben!

Áldd meg a különböző anyaszentegyházakat, fennállva vagy leborulva imádjanak Téged. Parancsolj a haboknak, melyek morajjal verdesik a béke partokat, oh adj békességet Uram, mint vala régi jó időben!!

Légy megáldva Istennek népe! És legyetek megáldva ti, kik félszázadot meghaladó idő alatt engemet szeretettel s bizalommal körül öleltetek. Legyetek boldogok s kedveseitek!!!

Az Atyának és Fiúnak és a Szentlélek Istennek nevében Ámen.

Bodor Géza esperes imája Szini J. jubileumán 1900.

Előima.

Örvendező szívvel szentelünk ünnepet, neked ének, földnek hatalmas Ura, hogy bizonyosságot tegyünk a te dicsőség nagy méltóságáról és hirdessük a te csodálatos dolgaidat.

Uram! Örökkévaló a te neved; nemzedékről nemzedékre emlegetnek téged! (135.13) Az ember pedig olyan, mint a lehelet; napjai mint az eltűnő árnyék

(144.4). És te mégis tudsz felőle és gondod van reá. (140.13) Közel vagy mindenkhez, a ki hűséggel hív téged. Beteljesítéd a Téged félőknek kívánságát,— kiáltásukat meghallgatod és megsegítéd őket: felfogod a szegénynek ügyét; igazságot szolgáltatasz a nyomorultnak; eledelt adsz az éhezőknek; (140-14) megoltalmazod a jövevényeket; árváknak és özvegyeknek biztos helyet adsz; (146.9) meggyógyítod a sebzett szívűeket és lecsillapítod a fájdalmakat. (147.3).

Irgalmas és könyörületes vagy, késedelmes haragu és nagy kegyelmű. Oh, bizony Te vagy a mi jötevőnk és megoltalmazónk, mentővárunk és szabadítónk s paizsunk, ha hozzád folyamodunk (144.2)

Bizony jó vagy te mindenki iránt és könyörületes minden teremtményeidhez.

Ezért dicsér téged uram minden teremtményed és áldanak Téged a te kegyeltjeid. Országodnak dicsőségéről szólnak és a Te hatalmatat beszélik, hogy tudtul adják az ember fiainak, a te nagy hatalmatat és a te országodnak fényes dicsőségét! Hogy a te országod örökre fennálló ország és a te uralkodásod minden népre kihat! (145. 8—15)

Mivel mutassuk ki hódolatunkat nagy hatalmad előtt? Mivel háláljuk meg, hogy szent munkánkban megsegítettél s megadtad érnünk e várva-várt örömnepet?

Tudjuk uram, hogy Te gyönyörködöl a Téged tisztelőknél s azokban, kik kegyelmedben reménykednek. (147.11).

Tudjuk, hogy rólad Istenünkről énekelni jó és Téged dicsérni gyönyörűsége és illendő dolog. Vedd kedvesen azért a mi ünneplésünket. vedd kedvesen ezen téged szent áhitattal tisztelő, kegyelmedben remélni meg nem szünő népednek Téged dicsérő énekét, megsegítő kegyelmedet magasztaló hálaimáját, hogy kéréseiket meghallgatád és megsegítéd őket, hogy ezt a házat, mely imádságnak háza és a menyország kapuja, hitünknek erősségére, szent nevednek dicsőségére jóvoltodból fölépíthették s kegyelmedből neked szentelhetik

Tartsd meg Uram a te népedet továbbra is, áldd meg a te örökségedet s magasztalt fel őket mindörökké Ámen.

1900 nov. 15

Értesítés.

Az egyházkerületi lelkész-képesítő rendkívüli vizsgák ideje f. é. december hó 17-ikén délelőtt 9 órára tüzetvén ki, értesítem az érdekelteket, hogy írásbeli dolgozataikat, a mennyiben még azokat nem adták volna be, december hó 10-ikéig feltétlenül küldjék be alulírottához, hogy azok bírálatra kiadathassanak a szaktanár uraknak. A vizsgálatra jelentkezés határidejéül pedig december 16-ikát tűzöm ki, a mikor az indexek, szolgálati vagy egyéb bizonyítványok lesznek bemutatandók s a rendkívüli vizsgadíj (45 korona) lesz befizetendő.

Kolozsvár, 1900 november 26

Kenessey Béla

a theol. fakultás igazgatója.

Különfélék rovata

Templomavatás. Nov 18-án lélekemelő ünnep folyt le Berekeresztúron. Ugyanis akkor szentelték fel az ottani új. ev. ref. templomot. A felszentelő imát **Ravasz János** esperes tartotta. A beszédet pedig **Kolozsvári József**, az ottani ev. ref. lelkész. A felszentelő ün-

nepélyen **Ravasz Béla** magyarosi lelkész keresztelt, az esketést pedig **Erdélyi Béla** ny. szt.-imrei ev. ref. lelkész végezte. A szép ünnepélyen hét falu népe vett részt.

Magyar György községi tanító megírta a makasai ref. templom építésének történetét s ezt, mint emlékiratot a fölszentelési ünnep alkalmáról egy csinos füzetben Maksa községe ki is adta. Ára: 20 fillér

A fekete egyetem. A *Magyar Szó* 1900—255. számának ez a vezércikke. Ez érdekes vezércikkéből közöljük a következőket, melyek a budapesti tudományegyetemre vonatkoznak. A tanár urak skolasztikus politizálással verik fel a tudományok berkének nyugalmát. A kereszt, a katolikus jelleg kiélezése egész programot jelent. A nem katolikus tanárok üldözését, a tudomány skolasztikus tanítását, a tudásnak, szorgalomnak felekezettek szerint való osztályozását. Ezután önérzetes protestáns vagy zsidó ember ijedezni fog attól, hogy fiát magyar egyetemen taníttassa.

A kereszt ezentúl ott lesz az egyetem minden helyén. Mindenütt hatalmas kereszt fogja hirdetni, hogy a kir. magy. tud. egyetem katolikus. Ezután a promovealendő doktorandusok a szokásos esküt a felszületre teszik le. Akár protestáns, akár zsidó, a felszületre teszi esküjét. Pedig törvényeink ilyen esküt nem ismernek. Katolikus hitszónoki hivatalt szerveznek a pesti tud. egyetemen, hogy kitüntessék az egyetem katolikus jellegét. De a hitszónok hitszónoka lesz hivatalból az összes egyetemi ifjúságnak. Ez a hitszónok fogja képviselni az egyetem vallási meggyőződését. A jövő esztendőben a bölcsészeti fakultáson egy katolikus erkölcsstani katedrát fognak állítani. A katolikus erkölcsstani előadásokat minden első éves egyetemi polgár fél évig köteles hallgatni, valláskülönbségre való tekintet nélkül. Az egyetem tanácsa megüli a kereszttyenség kilencszáz éves jubileumát. Disz doktorokat választ. Meg is választotta Prinz Adolf, brüsszeli klerikális tanárt, Xaver Ferencet, a freiburgi katolikus egyetem tanárát; aztán a hazai nagyságok közül Daruváry Alajost és Horánszky Nándort. Az egyetemi ultramontanizmusnak mindenre kész eszköze Kovács Gyula, az egyházijog tanára, a kit azért juttattak az egyetemi tanszékre, hogy legyen az egyházijogban egy protestáns tanára is. De azt mondják, hogy áttért a róm. kath. hitre. Ezek a dolgok nem sürgetik-e azt, hogy prot. theol. fakultása is legyen az egyetemnek?—h.

A sárospataki főiskola ifjúsága, Bethlen Gábor erdélyi fejedelemnek N. Enyeden felállítandó szobra alapja javára 1900. december hó 8-án, délután 3 órakor a főiskola imateremben ünnepélyt tart. — **Védnökök:** Kun Bertalan, püspök, királyi tanácsos, a Lipót-rend középkeresztese, főrendiházi tag, a főiskola egyházi főgondnoka. Br. Vay Béla, val. belső titkos tanácsos, főrendiházi tag, a Szent István-rend kis keresztese, a főiskola világi főgondnoka. Fejes István, s.-a.-ujhelyi lelkész, a főiskola egyházi algondnoka. Dókus Gyula, cs. és kir. kamarás, a Ferencz József és a vaskoronarend lovagja, zemplénumegyei főjegyző, a főiskola világi algondnoka. Dr. Ballagi Géza, jogakadémiai tanár a M. Tud. akad. levelező tagja. Csoma József, a M. Tud. akad. levelező tagja, abauji egyházmegyei tanácsbíró. Komjáthy Béla, orsz. gyűl. képviselő, az ungi egyházmegye gondnoka, Dr. Lácza Szabó László, ügyvéd, a lizskai kerület függetlenségi körének elnöke. Mecner Béla, alsózempléni egyházmegyei gondnok, Szent-Imrey Gyula, abauji egyházmegyei tanácsbíró. Bernáth Zoltán, az igazgatótanács világi tagja. Dókus Ernő, orsz. gyűl. képviselő, cs. és kir. kamarás, f. zempléni egyhm. tanácsbíró. Dr. Kun Zoltán, főiskolai orvos. Dr. Lengyel Endre, Zemplénumegye t. b. főorvosa. Radácsi György, theol. akad. tanár, a egyházkerület főjegyzője. Szinyei Endre, főgymn. igazgató. Dr. Zsindely István, akadémiai és közigazgató. — **Az ünnepély sorrendje:** 1. Nyitány. Benetől. Előadja a főiskolai Zeneegylet. 2. Megnyitó

beszéd. Tartja Baksy István főisk. szénior, az Ifjúsági Egylet elnöke. 3. Emlékezés Bethlen Gáborra. Irta és felolvassa Novák Lajos theol. tanár. 4. Ünnepi dal. Huber Károlytól. Előadja a főiskolai énekkar. 5. Alkalmi költemény Irta Zombori Andor főgymn. tanár; szavalja Deésy Sándor theologus. 6. Kurucz dalok. Káldy Gyulától. Előadja a főiskolai énekkar. 7. Felolvasás. Tartja Rákósy Viktor. 8. Petőfi a Hortobágyon. Melodráma Szövegét írta Váradi Antal. zenéjét szerzette Kun László. Szavalja: Farkas Andor joghallgató. Kísérik: Dr. Meeuer Sándor jogtanár (begezdün), Horváth Bertalan joghallgató (cimbalmos), Simon József theologus (zongorán). 9. Bodr. g. János Bethlen collegiumi tanárnak a szoborbizottság titkáruának beszéde. 10. Rákócy induló. Előadja a főiskolai Zeneegylet.

Uj kodexek. A mult évben a strassburgi egyetem könyvtára Kairóban papirusokat vásárolt. E papirusokról aztán Siegelberg, Schmidt és Jakobi tanárok az ötödik evangélium töredékét betűzték ki. A papirus egyik levele tartalmazza Jézus Getszináné kerti gyötrődését, másik a eltámadást. Gregory, a lipcsei egyetem tanára szintén hasonló felfelejezéssel lepte meg a világot. Azt állítja, hogy megtalálta az Athoshegyén, Athénben és Dessauban őrzött kéziratokban, hogy mit írt Jézus a földre, midőn a farizeusok és a házasságtörő nő jelenete történt. Azt mondja, hogy ezt írta: „Ébdád meg ölte barátját, Modart, a pusztában. Hérán kicsalta Bunán feleségét házából. Árved felesége, Munán hatalmába kényszerült menekülni

A nagy-sármási állami telepítvényen szervezett ev. ref. egyházközség ez idő szerint 700—800 ev. ref. lélekből áll; veszprémmegyei magyar és székelyföldi testvéreink a telepen bámulatos szorgalommal fáradsz a testiekért. Immár f. évi nov. 2 óta lelki szükségükön is segítve lett, mert az erdélyi ev. ref. egyházkerület nts. áll. igazgatótanácsa engemet nevezvén ki körlelkésznek, nov. 11-én megtartott beiktatásom után szervezkedtünk. Van már egyházi előljáróság, van 1 gondnok, 12 tagból álló presbyterium, egyházi. 1 harangozó, 1 énekvezér. — az egyik állami tanító, és a III. ik számú tanteremben imádkozunk naponta buzgón, nagy számmal. Tartunk gyermek-istentiszteletet, vasárnap i skolázást a fiatalág művelése céljából (80—100 legény és leány gyakorolja a vasárnap i skolázást) van dalárda, óvoda, olvasó egyesület. Az állami telepítvény kezelője és neje minden jóban példával jár elől, a tanítói testület, jelenleg két férfi, két nő hivatás szerűleg buzgólkodik. Remélhető hogy a nagy-sármási telepítvény, melyet a *Nagyméltóságú Földművelésügyi Miniszter Óexcellentája* különösen kegyel, nagy és sok rendbeli áldozatokkal segít, különben is jó elemekből állván: minta-telep leend. Kérem nt. Szerkesztő urat, sziveskedjék az „*Erdélyi Protestáns lapot*“ f. évi októbertől kezdve decz végéig gratis megküldeni, 1901-én kezdve rendes előfizetők leszünk!

Nagy-Sármás nov. 20. án 1900, Dobay Lajos nagy-sármási ev. ref. lelkész.

Hivatalos rész.

5236—1900. KÖRÖZVÉNY.

Valamennyi erdélyi ev. ref. iskolászék m. t. Lelkész elnökének és a nagyenyedi tanítóképző intézet n. t. Igazgató-ságának.

Figyelembevétel végett és pártolásunk kitejlesztésével tudatjuk címeikkel a m. kir. vallás és közoktatásügyi minisztertől 82266/1900. szám alatt kelt intézvényt, a mint következik.

„A legszebb hazafiúi erények közé tartozik a kegyeletes emlékezés nagyjainkra: mert ennek tiszta forrásából más erények fakadnak, annál inkább főlemeli és megtermékenyíti a lelket a legnagyobbnak a legdicsőbbnek: dicsőült királynénk, *Erzsébet* felséges asszonyunknak emlékezete.

Nem akarom, hogy az 1893 évi 4136 eln. számú körrendeletem ama kitétele „Neveljük Erzsébet királyné emlékében a tanuló ifjúságot“ a legcsekélyebb mértékben is elhangzó szózat legyen, azért kívánatosnak és helyesnek tartom, hogy az Ő dicső emlékezetének ébren tartására és megszilárdítására alkalmas eszközök álljanak az ifjúságnak és tanítóknak rendelkezésére.

E végből a Gábel Gyula budapesti községi tanító által szerkesztett „Erzsébet Megemlékezés Magyarország nagy Királynéjáról“ című emlékkönyvet, mely a királyi Ház fenséges tagjainak és a magyar nemzet jelesének kegyeletes közreműködésével eszmékben gazdag sorokat szentel a nagy királyné emlékének, az ország népoktatási intézetek könyvtára részére leendő megszerzésre legmegalapozottabban ajánlom. Együttal elrendelem, hogy az emlékkönyv a beiratási díjak terhére minden állami és államilag segélyezett községi, elemi, felső nép- és polgári iskola s a mennyiben az intézet könyvtári átalánya megengedi, a tanító, — tanítónő és óvónőképző intézetek ifjúsági könyvtára részére megszerzessék sőt a mely állami elemi iskolának jövedelmi feleslege van, a beiratási díjakból rendelkezésre álló összegből a november hó 19-én tartandó Erzsébet emléknapélyen leendő kiosztás végett aránylagos számú példányban beszereztessek.

A miről címetek azzal a fölhívással értesítjük, hogy ezt a miniszteri intézvényt mindennemű reform-népoktatási intézeteinkben haladéktalanul hirdessék ki és az emlékkönyv beszerzését az ifjúságnak ajánlják.

Kapható az Athenum irod. és ny. részv. társaság kiadásában, ára 40 fillér

Kolozsvártt, 1900 november hó 20-án.

Dr. Bartók György,
elnök

Parádi Kálmán,
tanügyi elnök.

5222—1900. KÖRRENDELET.

Az „Erdélyi Protestáns Lap“ Nagytiszteletű Szerkesztőjének jelentéséből sajnálattal vettünk tudomást arról, hogy a lap előfizetési díjai nem küldetnek be a kellő pontossággal és e miatt a nyomdai költségek fedezete is fennakadást szenved.

Ez okból szigorúan út-sítjük lelkész atyánkfiait s mindazokat, a kik az *előfizetési díjakat* még be nem küldötték, hogy kötelezettségeiknek *15 napon belül annyival inkább* tegyenek eleget, *mivel ezen határidő eredménytelensége esetén, a behajtás iránt szigoruan fogunk intézkedni.*

Kolozsvártt, 1900. november hó 24. napján.

Dr. Bartók György,
elnök.

Kádár János,
titkár.

1480—1900. PÁLYÁZAT.

Az erdélyi ev. ref. egyházkerületben a marosi egyházmegyébe kebelezett *ujjai ének-vezértanítói* állomásra pályázat nyitattik.

Javadalom; tisztességes lakáson és kerten kívül, készpénz 554 korona, melyből 120 kor. az egyház pénztárából fizettetik, 434 kor. államsegély; 4 hold föld tiszta jöv. 20 kor. 54 fill. kepe tűzifa és munka tétel értéke: 280 kor. összesen: 854 kor. 54 fillér.

Pályázati határidő: f. évi 1900. decz. 20.

Folyamodványok nt. Ravasz János esperes aahoz küldendőek Nyárad Szeredába.

Kolozsvártt, 1900. nov. 24-én.

Dr. Bartók György,
ev. ref. püspök.

321—1900. FELHÍVÁS

Felkérem a nagyenyedi ev. ref. egyházmegye Tiszt. lelkészeit, hogy hivatalos nyomtatvány szükségleteiket, úgy egyházuk, — mint magok részéről, alulírtnál jövő hó — december — 15-ig sziveskedjenek bejelenteni, mert akkor intézem a megrendeléseket

Egerbegen 1900. nov. 20. *Barabás József*,
e. m. director.